

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет (навчально-науковий інститут) __історичний_____

Кафедра ____ нової та новітньої історії _____

До захисту допущено

Кафедрою _____ протокол № _____ від _____

*завідувач кафедри _____
(підпис) (ім'я, прізвище)*

« ____ » _____ 2025р.

Кваліфікаційна робота

здобувача _____ другого (магістерського) _____ рівня вищої освіти
(першого (бакалаврського) / другого (магістерського))

Українсько-британські відносини в умовах геополітичних трансформацій
2014–2025 рр

(назва роботи)

Спеціальність (спеціалізація) _____ 032 Історія та археологія _____
(код та найменування спеціальності; спеціалізації спеціальності - за наявності)

Освітня програма _____ Історія та археологія _____
(назва освітньої програми)

Виконавець _____ Денис Петренко _____
(підпис) (ім'я, прізвище)

Науковий керівник _____
(підпис) (ім'я, прізвище)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1 Історіографічний аналіз літератури.....	11
1.2 Аналіз джерел.....	20
1.3 Методологія та методи дослідження.....	29
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ У 2014–2021 рр.	
2.1. Військова та безпекова співпраця.....	39
2.2. Політичне та дипломатичне співробітництво.....	55
2.3. Економічне та торговельне партнерство.....	66
2.4. Роль британських ЗМІ у висвітленні російсько-української війни у 2014-2021 роках.....	76
2.5. Діяльність української діаспори у Великій Британії у 2014–2021 роках...	84
РОЗДІЛ 3. ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ТА УКРАЇНА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ (2022–2024)	
3.1. Військова допомога: масштаби, види та стратегічне значення.....	92
3.2. Санкційна політика Великої Британії щодо Росії та фінансова підтримка України.....	102
3.3. Дипломатична взаємодія та офіційні візити.....	105
3.4. Гуманітарна допомога та підтримка українських біженців.....	112
3.5. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної підтримки України.....	117
3.6. Роль британських ЗМІ у висвітленні війни після 24 лютого 2022 року....	122
3.7. Діяльність української діаспори у Великій Британії у 2022–2024 роках.....	128
ВИСНОВКИ	131
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРА	141

ВСТУП

Актуальність теми дослідження українсько-британських відносин у період 2014–2024 рр. ґрунтується на сукупності тісно пов'язаних факторів, які охоплюють наукову перспективність, суспільно-політичну значущість та визначну військову та культурну взаємодію двостороннього партнерства.

Відрізок часу з 2014 по 2024 роки став періодом значних геополітичних трансформацій не тільки в Європі, а й у світі загалом. Насамперед це пов'язано з російською агресією проти України, яка розпочалася у лютому 2014 року з анексії Автономної Республіки Крим, продовжилася збройним конфліктом на Донбасі й переросла у повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року. Ці події суттєво вплинули на архітектуру безпеки у Європі та спричинили масштабні зміни в міжнародній системі, що зокрема відобразилося у формуванні широкої коаліції західних держав, готових надати Україні всебічну підтримку. Водночас Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії пережило власні внутрішні та зовнішньополітичні трансформації, зокрема вихід зі складу ЄС (Brexit) і пов'язану з цим реалізацію стратегії «Глобальної Британії» (Global Britain), яка суттєво підвищила рівень британської залученості до процесів гарантування безпеки в Європі.

Починаючи з 2014 року, коли уряд Девіда Кемерона ухвалив рішення про надання Україні нелетального військового обладнання (бронежилети, медичне обладнання, засоби зв'язку) та започаткував операцію Orbital у 2015 р - програму підготовки українських військовослужбовців британськими інструкторами. Тож Велика Британія посилила рівень двосторонньої співпраці з Україною. Та особливо активної вона стала після вторгнення РФ у 2022 р. Так, Лондон забезпечив Україні всебічну політичну підтримку, що було засвідчено промовою тодішнього прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона у Верховній Раді України 3 травня 2022 року. Міністр оборони Бен Уоллес

протягом 2022 року неодноразово оголошував про постачання Україні конкретних видів озброєнь: протитанкових систем NLAW, зенітних комплексів Starstreak, реактивних систем залпового вогню M270 MLRS, а також артилерії та інших боєприпасів. Окрім військової допомоги, Велика Британія надала значну гуманітарну й фінансову підтримку та була серед країн, які запровадили найбільш жорсткі санкції проти Російської Федерації. У результаті цього Велика Британія стала одним із ключових лідерів формування міжнародної коаліції на підтримку України, тим самим реалізуючи доктрину «Глобальної Британії», яка передбачає активну участь країни в питаннях глобальної безпеки та оборони поза межами Європейського Союзу.

Для України цей період позначений остаточною конкретизацією її євроатлантичного курсу, коли британський вектор став одним із базових елементів стратегії міжнародної взаємодії. Для Великої Британії натомість надання військової та політичної підтримки офіційному Києву засвідчило прагнення активно впливати на європейську та світову безпекову систему, підтверджуючи свій статус важливого геополітичного актора.

При цьому двостороння співпраця не обмежується винятково безпековим чи військовим аспектом. Активно розвиваються політичні контакти, торгівля як от скасування тарифів та квот на українські товари для підтримки української економіки, інвестиції (як приклад - конференція з відновлення України Ukraine Recovery Conference у Лондоні 21-22 червня 2023р) , освітньо-наукові й культурні зв'язки (Британія прийняла у себе Євробачення-2023 від імені України), що загалом формує багатовимірне «стратегічне партнерство» України та Великої Британії. Вивчення цього періоду дає змогу виявити динаміку й механізми трансформації зовнішньополітичних пріоритетів обох країн, з'ясувати вплив глобальних змін на євроатлантичну інтеграцію України та зрозуміти чинники стійкості Української держави у протистоянні зовнішнім загрозам.

Отже, дослідження українсько-британських відносин 2014–2024 рр. має високу наукову та практичну цінність. Воно дозволяє систематизувати факти, виявити причинно-наслідкові зв'язки, визначити ключові етапи і здобутки співпраці в умовах фундаментальних зрушень у європейській і світовій безпеці, а також сприяє формуванню ефективної зовнішньополітичної стратегії України в майбутньому.

Об'єкт дослідження: Процес еволюції та характер українсько-британських двосторонніх відносин упродовж 2014–2025 рр., що формувалися під впливом масштабних регіональних і глобальних геополітичних трансформацій, зумовлених російською агресією проти України, зміною безпекової архітектури Європи та переорієнтацією зовнішньополітичного курсу Великої Британії після Брекзиту.

Предмет дослідження: Динаміка, ключові напрями та особливості розвитку українсько-британського стратегічного партнерства у політичній, безпековій, економічній та гуманітарній сферах упродовж 2014–2025 рр. в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та реалізації Сполученим Королівством стратегії «Глобальна Британія».

Хронологічні межі: Нижньою хронологічною межею 20 лютого 2014 року - початок збройної агресії Російської Федерації проти України, що включала окупацію та подальшу анексію Автономної Республіки Крим. Саме з цього періоду Велика Британія активно долучилася до міжнародної підтримки України, засуджуючи дії Росії та запроваджуючи санкції. Верхньою межею є 16 січня 2025 року - підписання Угоди про сторічне партнерство між Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії та Україною, яка спрямована на поглиблення співпраці в сферах безпеки, оборони, економіки та культури, закріплюючи довгострокові зобов'язання обох держав.

Територіальні межі дослідження охоплюють території України та Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в межах їх міжнародно визнаних кордонів, а також простори функціонування

дипломатичних і безпекових інституцій, у межах яких реалізується українсько-британське міждержавне співробітництво.

Метою дослідження є комплексний аналіз еволюції українсько-британських міждержавних відносин у політичній, безпековій, економічній та гуманітарній сферах у 2014–2024 рр., з урахуванням ключових тенденцій, рушійних сил і механізмів їх трансформації в умовах масштабних геополітичних змін — зокрема повномасштабної агресії Російської Федерації проти України, реалізації зовнішньополітичної стратегії «Глобальна Британія», трансформації архітектури європейської безпеки та нового формату євроатлантичної інтеграції України. Також детально проаналізувати стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією: його суть, офіційне оформлення та конкретні спільні дії та дослідити, як саме це партнерство впливає на загальну міжнародну ситуацію в регіоні Центрально-Східної Європи.

Для реалізації зазначеної мети дослідження були поставлені такі конкретні **дослідницькі завдання**:

- Проаналізувати стан наукової розробки проблеми в українській та зарубіжній історіографії, охарактеризувати джерельну базу дослідження, визначити основні підходи до вивчення українсько-британських відносин у контексті новітньої міжнародної історії.
- Розкрити історичні передумови трансформації українсько-британських відносин після 2014 року, окреслити міжнародний контекст початку російсько-української війни, вплив анексії Криму та агресії на Донбасі на переформатування зовнішньополітичних пріоритетів України й Великої Британії.
- Визначити ключові геополітичні чинники, які зумовили активізацію двостороннього політичного діалогу, зокрема повномасштабне вторгнення РФ у 2022 р., зміна архітектури європейської безпеки, вихід Великої Британії з ЄС та реалізація стратегії «Глобальна Британія».

- Дослідити основні етапи становлення та розвитку політичного та безпекового співробітництва між Україною та Великою Британією у 2014–2025 рр., охарактеризувати особливості двосторонньої взаємодії в межах підтримки українського суверенітету, військової допомоги, спільних ініціатив у сфері оборони та безпеки.
- Проаналізувати розвиток співпраці в економічній, торговельно-інвестиційній та гуманітарній сферах, визначити основні напрямки, форми та масштаби підтримки України з боку Сполученого Королівства.
- Оцінити процес інституціоналізації стратегічного партнерства між Україною та Великою Британією, дослідити договірно-правову базу двосторонніх відносин, механізми політичного діалогу та форми практичного співробітництва.
- Розкрити вплив українсько-британського стратегічного партнерства на регіональну безпекову ситуацію, на процеси євроатлантичної інтеграції України та її позиціонування у міжнародному безпековому просторі.
- Сформулювати узагальнюючі висновки щодо тенденцій, викликів і перспектив розвитку українсько-британських відносин, визначити потенціал цього партнерства у контексті майбутньої системи міжнародних відносин у Європі.

Наукова новизна цієї роботи полягає у тому, що вона охоплює новітній, кризовий період як цілісний феномен. Тобто це комплексне дослідження еволюції та трансформації українсько-британських відносин у період 2014–2024 рр., коли відбулося безпрецедентне загострення безпекових викликів у зв'язку з повномасштабною агресією Росії проти України, а також реалізацією Великою Британією після Brexit зовнішньополітичного курсу «Глобальна Британія». Ця робота покликана пояснити динаміку двосторонніх відносин між Україною та Великою Британією, яку сформували зовнішні загрози та стрімка ескалація воєнних дій.

Джерельна база дослідження охоплює низку офіційних документів, виступів політичних лідерів, аналітичних звітів та медійних матеріалів 2014–2024 рр. Завдяки їм уперше системно показано, як практично реалізується стратегія «Глобальна Британія» на українському напрямі. Також детальніше розкрито роль внутрішньополітичних чинників у формуванні політики Лондона щодо Києва. Важливим нововведенням є комплексна оцінка впливу британської військової допомоги на обороноздатність України та порівняння внеску Великої Британії з ролями інших ключових партнерів (США, країни ЄС). Такий комплексний підхід дав змогу ліквідувати існуючі прогалини в попередніх дослідженнях і водночас розробити розгорнуту аналітичну модель, що одночасно охоплює геополітичні, інституційні та внутрішньополітичні чинники партнерства. У підсумку це дозволило запропонувати цілісне, концептуально і емпірично обґрунтоване уявлення про сучасну українсько-британську взаємодію та показати можливі напрями її подальшої еволюції в умовах безпрецедентних викликів.

Наукова гіпотеза полягає в тому, що в умовах безпрецедентних викликів 2014–2024 рр. - насамперед повномасштабної агресії Російської Федерації проти України та здійснення Великою Британією стратегії «Глобальна Британія» після виходу з ЄС - відбувається якісне посилення українсько-британського стратегічного партнерства. Синергія зовнішніх і внутрішньополітичних чинників зумовлює різке прискорення двосторонньої взаємодії у військовій, дипломатичній та економічній сферах, що, своєю чергою, впливає на формування нової конфігурації безпеки й співробітництва в європейському регіоні.

У період 2014–2024 рр. українсько-британські відносини зазнали фундаментальної трансформації, перетворившись із поміркованого партнерства на глибокий стратегічний союз, особливо у сфері безпеки та оборони. Ця трансформація була великою мірою зумовлена збігом двох ключових факторів: спільною реакцією на екзистенційну загрозу з боку агресивної політики

Російської Федерації та прагненням Великої Британії утвердити свою нову глобальну роль («Глобальна Британія») після виходу з ЄС, де підтримка України стала одним із головних інструментів реалізації цієї стратегії. На відміну від попереднього періоду, відносини набули пріоритетного характеру для зовнішньої політики Лондона, а безпекова співпраця стала наріжним каменем двосторонньої взаємодії, що помітно вплинуло й на розвиток політичних, економічних і гуманітарних зв'язків.

Практичне значення отриманих результатів дослідження українсько-британських відносин в умовах геополітичних трансформацій (2014–2024 рр.) полягає у можливості використання його матеріалів та висновків для глибшого розуміння механізмів формування та функціонування стратегічних партнерств, особливо у сферах безпеки та дипломатії, в умовах гібридної та конвенційної війни.

Результати дослідження мають цінність для фахівців Міністерства закордонних справ України, Міністерства оборони та інших державних установ відповідної компетенції. Вони можуть бути використані у процесі перспективного планування, реалізації пріоритетних завдань зовнішньої та безпекової політики держави, а також для оптимізації міждержавного співробітництва з одним із ключових союзників України.

Крім того, дослідження надає важливий емпіричний матеріал для академічної спільноти та освітнього процесу. Його результати можуть бути використані для розробки навчальних програм з новітньої історії України, історії міжнародних відносин, зовнішньої політики України та Великої Британії, а також для підготовки відповідних підручників і посібників.

Нарешті, викладені теоретичні положення та аналіз створюють основу для подальших наукових досліджень різних аспектів українсько-британських взаємовідносин, включаючи довгострокові безпекові угоди, економічну співпрацю, культурну дипломатію та шляхи повоєнної відбудови в контексті мінливого геополітичного ландшафту.

Апробація результатів дослідження:

Виступ на міжнародній конференції XXI Кирило-Мефодіївські читання

Структура роботи. Робота містить титульний аркуш, зміст, вступ, три розділи з відповідними підрозділами, висновки, а також список використаних джерел і літератури. Перший розділ поділено на три підрозділи, другий – на п'ять, а третій – на сім. Основний текст охоплює матеріал, що повністю розкриває дослідницькі завдання, обґрунтовує висновки й підтверджує їх належною джерельною базою.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографічний аналіз літератури

Для розуміння еволюції відносин між Україною та Великою Британією після 2014 року неможливе без урахування праць, що аналізували попередні етапи. Хоча їхній основний фокус лежить до 2014 року, вони окреслюють вихідні точки та початкові траєкторії співпраці. Перші дослідження припали на 1990-ті рр., та фактично носили публіцистичний характер, бо автори фіксували встановлення дипломатичних відносин, підписання Меморандуму про свободу пересування 1992р р.[13]., відкриття посольств, тобто зосереджувалися переважно на відтворенні подій. Для цього періоду показовим є нарис М. Білоусова про «перші кроки» української місії в Лондоні, де головним джерелом виступали прес-релізи МЗС та спогади дипломатів[5, с. 32-46]. Методологічно ці тексти спиралися на традиційний описово-документальний підхід і майже не торкалися економічних чи безпекових аспектів співробітництва.

На початку 2000-х рр. з'явилася потреба концептуалізувати вже чинну договірно-правову базу та місце Лондона у євроатлантичних прагненнях Києва. У цей час виходять праця Наталі Яковенко, яка аналізує зовнішню політику Великої Британії в постбіполярний період із урахуванням її прагнень до ролі європейського лідера да де вона розглядає розглядає взаємодію Лондона з ЄС, США та ключовими міжнародними структурами, включно з НАТО та ООН. Також у дослідженні простежуються контури британської політики щодо України на початковому етапі становлення двосторонніх відносин. Книга спирається на широкий масив аналітичних доповідей, міжнародних документів та експертних оцінок[72]. Поворотним моментом стала поява монографії й дисертації Андрій Васильович Грубінка «Українсько-британські відносини 1991–2004 рр.» де він спирався на матеріали архіву МЗС та Верховної Ради, учений уперше здійснив комплексну періодизацію й окреслив еволюцію гуманітарного, політичного та військового співробітництва. Підхід Грубінка

поєднав історико-генетичний метод із аналізом міжнародних відносин, заклавши методологічний фундамент для подальших студій. Це все робить Грубінка центральною фігурою в сфері досліджень українсько-британських відносин до 2014 року.

Також важливими є праці Володимира Юрійовича Крушинського, який досліджував роль Великої Британії в європейських інтеграційних процесах та ранні двосторонні зв'язки, зокрема в контексті зовнішньої політики ЄС та становлення української державності, вплив на відносини з Україною в контексті євроінтеграції. Але основний фокус – на Британії в ЄС, а не на двосторонніх відносинах як таких[32]. А у своїй статті він висвітлює активізацію зовнішньополітичних зусиль Сполученого Королівства у підтримці євроінтеграційного курсу України після Помаранчевої революції. На основі аналізу парламентських дебатів, заяв МЗС та матеріалів британської преси автор доводить, що Лондон відігравав роль «м'якого» лобіста України у становищі між Брюсселем і Вашингтоном, просуваючи ідею поглибленого політичного діалогу й започаткування Плану дій Україна–ЄС[32]. Та аналізує трансформацію позицій України та Великої Британії з 2002 до 2008 р. стосовно підготовки та переговорів щодо Угоди про асоціацію з ЄС де автор реконструює ключові етапи діалогу – від перших консультацій у рамках «Плану дій» до погодження мандату на переговори – і визначає фактори, що впливали на британську підтримку (зокрема енергетичну безпеку, реформування сектору юстиції та внутрішніх справ в Україні, а також зміну урядових пріоритетів у Лондоні)[32]. Не можу обійти увагою також і статті Ігоря Черінько, де автор висвітлює історичні передумови (з часів Б. Хмельницького), становлення відносин після 1991 р. та важливість британського фактору для євроатлантичних аспірацій України. Хоча сам автор зазначає про необхідність подальших досліджень.

Історіографія українсько-британських відносин за період 2014–2025 років демонструє значну активізацію дослідницького інтересу, зумовлену

кардинальними геополітичними змінами: російською агресією проти України та виходом Великої Британії з ЄС (Brexit). Наукові праці цього періоду фіксують безпрецедентне посилення двосторонніх зв'язків, перетворення Великої Британії на одного з ключових стратегічних партнерів та провідних донорів безпекової допомоги Україні. Особливий інтерес становлять фундаментальні наукові праці – дисертації та монографії, – опубліковані після 2014 року, які відображають глибинний рівень осмислення теми.

Значна частина аналізу двосторонніх відносин міститься у працях, присвячених ширшим темам, таким як зовнішня політика України загалом, політика Великої Британії в Європі, історія європейської інтеграції чи наслідки російської агресії. Серед публікацій переважають магістерські кваліфікаційні роботи, захищені в українських університетах, а також статті у фахових наукових виданнях (наприклад, «Молодий вчений», «Politicus», вісниках університетів). Також важливий внесок роблять аналітичні матеріали та доповіді, підготовлені державними науково-дослідними установами, такими як Національний інститут стратегічних досліджень, та незалежними аналітичними центрами. Це може пояснюватися кількома факторами. По-перше, новизна досліджуваного періоду, особливо подій після лютого 2022 року, та надзвичайно швидкий розвиток подій ускладнюють проведення глибокого, всеосяжного аналізу. Академічні цикли підготовки таких праць є тривалими, вимагають часу на збір джерел, їх осмислення та апробацію результатів. Відтак, дослідники могли надавати перевагу більш оперативним форматам публікацій, таким як наукові статті чи аналітичні записки. По-друге, деякі аспекти українсько-британських відносин органічно вписуються в ширші дослідницькі контексти, що також впливає на структуру та фокус наукових праць.

Серед наукових досліджень варто знову відмітити Андрія Грубінко та його докторську дисертацію “Участь Великої Британії у процесі становлення і розвитку Спільної зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу (1990–2016 рр.)”. Вона хоч і охоплює ширший період, але та

фокусується на ролі Великої Британії в європейській інтеграції, приділяє значну увагу українсько-британським відносинам у 2014-2016 рр., розглядаючи їх крізь призму Спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС (СЗППБ). У цій роботі Грубінко аналізує офіційну позицію Лондона щодо російсько-українського конфлікту, що розпочався у 2014 році, та його роль у формуванні відповіді ЄС. Також досліджується підтримка Великобританією європейських прагнень України, зокрема підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, також висвітлює внесок Сполученого Королівства у формування та реалізацію східноєвропейської політики ЄС, включаючи Європейську політику сусідства та програму «Східне партнерство», які безпосередньо стосувалися України. Треба окремо зазначити, що дисертація має окремий підрозділ присвячений саме політиці Великої Британії щодо України в контексті розвитку зовнішньополітичного та безпекового виміру ЄС[15, 157-180]. У цьому та інших розділах розглядаються питання британської підтримки антиросійських санкцій ЄС та надання допомоги Україні, зокрема у військовій сфері. Сам Грубінко зазначає у своєму авторефераті недостатню увагу до вивчення участі Великої Британії у зовнішньополітичних та військово-політичних аспектах функціонування ЄС, особливо в період урядів Гордона Брауна та Девіда Кэмерона (2007-2016 рр.). Також відзначається недостатній аналіз практичної участі Британії у конкретних міжнародних проектах ЄС, важливих для України (як-от Європейська політика сусідства[15], яка є основою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і Східного партнерства), та обмежене висвітлення історії військово-технічного співробітництва та проведення військових і гуманітарних місій ЄС за британської участі. Таким чином, автор сам окреслює напрями для подальших досліджень, які залишалися актуальними на момент захисту дисертації. Монографія того ж Грубінка “Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.)”, яка була опублікована роком раніше та детально аналізує роль Великої Британії у формуванні та реалізації

СЗППБ ЄС, приділяючи увагу періоду 2014-2016 рр.. У книзі розглядається участь Лондона у виробленні реакції Євросоюзу на російську агресію проти України, зокрема підтримка санкційної політики. Аналізується послідовна позиція Сполученого Королівства на підтримку європейської інтеграції України та Угоди про асоціацію. Монографія також висвітлює критичні оцінки британських політиків щодо, на їхню думку, недостатньої рішучості політики ЄС стосовно України та Росії. Аналогічно до дисертації, монографія вказує на недостатній рівень вивчення в українській історіографії участі Великої Британії в європейських інтеграційних процесах, особливо після 2005 року. Автор наголошує на необхідності глибшого аналізу британської участі у конкретних ініціативах ЄС, таких як політика сусідства, а також у сферах військово-технічної кооперації та військово-гуманітарних місій під егідою ЄС. Публікація монографії саме після референдуму стосовно Brexit, свідчить про своєчасне наукове реагування автора на значущість цієї події та її потенційний вплив на міжнародні відносини, зокрема й на зв'язки з Україною. Ці роботи є ключовими україномовними працями, які підсумовують дослідження британської політики в рамках європейської зовнішньої та безпекової архітектури до Brexit. Ще одна монографія, але спільна А.В. Грубінка та Андрія Юрійовича Мартинова “Європейський Союз після Brexit: продовження історії”, яка аналізує ширший контекст функціонування Європейського Союзу після виходу з нього Великої Британії, проте значну увагу приділяє і трансформації українсько-британських відносин у нових умовах. Автори досліджують, як змінився контекст двосторонніх зв'язків: якщо раніше пріоритет євроатлантичної інтеграції України був ключовим, то після Brexit акцент зміщується на розбудову прямих двосторонніх міжурядових відносин та посилення співпраці через інші платформи, насамперед НАТО. Центральне місце в аналізі посідає Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство, підписана у жовтні 2020 року, яка замінила для Британії положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Монографія

розглядає конкретні аспекти військово-політичного співробітництва, що почали формуватися в цей період, зокрема домовленості щодо британського кредиту на розвиток українського флоту, потенційне створення британської військово-морської бази в Очакові, підтримку ініціативи “Кримська платформа”[13] та контакти між розвідувальними службами. Автори також оцінюють потенційний вплив Великої Британії (навіть поза ЄС) на східну політику Союзу, зважаючи на її роль в НАТО та військово-технологічний потенціал. Водночас констатується, що Brexit об’єктивно послабив позиції України в процесі європейської інтеграції та зменшив стратегічну вагу Британії для Києва саме в цьому конкретному вимірі. Оскільки основний фокус монографії спрямований на Європейський Союз та загальні наслідки Brexit, аналіз власне українсько-британських відносин є важливою, але все ж складовою частиною ширшого дослідження, а не вичерпним вивченням усіх аспектів двосторонньої взаємодії у пост-Brexit період. Її цінність полягає в аналізі нової договірної бази відносин (Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії від 08.10.2020 р [59]) та перших кроків двосторонньої співпраці поза інституційними рамками ЄС.

Ще одна монографія, авторства Сергія Володимировича Віднянського та Андрія Юрійовича Мартинова - “Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство”, яка аналізує реакції міжнародного співтовариства на різні етапи російсько-української війни, починаючи з 2014 року. Автори зосереджуються на дослідженні формування міжнародних коаліцій на підтримку України, запровадження санкцій проти РФ, надання політичної, економічної, військової та гуманітарної допомоги Україні, а також на впливі війни на систему міжнародних відносин та міжнародне право. Хронологічні рамки праці охоплюють період від початку російської агресії у 2014 році до 2023 року (рік публікації), а тематично вона торкається політичних, дипломатичних, військових, економічних та гуманітарних аспектів міжнародної

відповіді на війну. Важливим аспектом є час публікації монографії – 2023 рік. Це робить її однією з перших спроб комплексного осмислення міжнародної реакції на повномасштабне вторгнення РФ в Україну, здійсненою українськими академічними істориками фактично в режимі реального часу. Віднянський та Мартинов характеризують реакцію Великої Британії на події 2014 року – анексію Криму та початок війни на Донбасі – як чітку й послідовну в засудженні дій Росії та підтримці України. Автори відзначають приєднання Лондона до санкцій ЄС та США проти РФ, активну дипломатичну позицію на міжнародній арені. Особливо згадується започаткування програми військової підготовки для українських Збройних Сил – операції «Orbital», яка розглядається як важливий елемент зміцнення обороноздатності України ще до повномасштабного вторгнення. Підписання Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією у жовтні 2020 року представлено в монографії як знаковий крок, що формалізував особливий характер двосторонніх відносин та заклав підвалини для їх подальшого поглиблення, особливо у безпековій сфері. Водночас, питання впливу Brexit на британську зовнішню політику щодо України в цей період, – розглядається побіжно, радше в контексті загальної активізації Лондоном своєї ролі на міжнародній арені після виходу з ЄС. Стосовно реакції Великої Британії особливий акцент робиться на політичному лідерстві тодішнього прем'єр-міністра Бориса Джонсона, його візитах до Києва та безкомпромісній риторичі на адресу Кремля. Монографія детально висвітлює роль Лондона як одного з піонерів у наданні Україні сучасної летальної зброї, зокрема протитанкових комплексів NLAW, що відіграли важливу роль на початковому етапі оборони. Відзначаються значні обсяги подальшої військової, фінансової та гуманітарної допомоги, а також запровадження жорстких санкцій проти Росії. Ця робота описує роль Великої Британії у широкий панорамний огляд реакції всього міжнародного співтовариства на російську агресію, дозволяючи побачити британські дії у

порівнянні та взаємозв'язку з політикою інших держав та міжнародних організацій. Праця синтезує інформацію про різні аспекти британської підтримки (політичної, військової, економічної), в єдиному наративі.

Дисертація Олега Ігоровича Лапіна присвячена комплексному аналізу впливу виходу Великобританії з Європейського Союзу (Брекзиту) на систему безпеки ЄС, розглядаючи як локальні, так і глобальні зміни. Ця тема є надзвичайно актуальною в сучасних міжнародних відносинах, враховуючи значні геополітичні зрушення, спричинені Брекзитом. Загальна структура дисертації включає в себе окремий розділ[37, 122-157], присвячений впливу Брекзиту на Україну в контексті її євроінтеграційних прагнень. У контексті дослідження україно-британських відносин вона має значення насамперед тим, що висвітлює наслідки виходу Великобританії з ЄС для третіх держав, зокрема України. Автор здійснює ретроспективний аналіз українсько-британських відносин, оцінює наслідки Брекзиту для України та аналізує роль Тристороннього альянсу Україна–Велика Британія–Польща в контексті безпекової політики та підкреслює, що вихід Британії з ЄС створив для України як ризики (послаблення підтримки у форматі ЄС), так і нові можливості для розвитку двосторонніх відносин, зокрема у сфері безпеки. Лапін визначає Брекзит як ключову точку трансформацій безпекової політики ЄС і деталізує наслідки для політичної стабільності Великої Британії, зокрема погіршення доступу до ринків ЄС, втрату впливу у вищих політичних органах ЄС і зростання соціально-економічних ризиків Брекзиту. Окремо досліджено вплив Брекзиту на позиції євроскептиків та перерозподіл бюджетних ресурсів у межах Євросоюзу Брекзит. Методологічно дослідження поєднує неінституціональний підхід, SWOT-аналіз, сценаріотехніку та ретроспективний аналіз, що дозволяє комплексно оцінити вплив Брекзиту з точки зору як внутрішньої політики Британії, так і міжнародних безпекових архітектур. Таким чином, праця Лапіна є вагомим історіографічним джерелом для аналізу впливу Брекзиту на

трансформацію українсько-британських відносин у 2014–2025 рр., особливо в частині безпекової та політичної взаємодії.

Англомовні академічні дослідження українсько-британських відносин за останнє десятиліття теж значно активізувалися. Основний масив наукових праць (переважно статей у рецензованих журналах, оскільки монографій, що охоплюють весь період 2014-2025, ще небагато) концентрується на таких аспектах еволюції британської зовнішньої політики - аналізують, як змінювалася позиція Лондона щодо України, особливо в контексті Brexit та концепції "Глобальної Британії".

Наприклад, аналіз російських дезінформаційних кампаній, спрямованих на західне суспільство, включно з британським, з метою спотворення сприйняття подій у Криму та на Донбасі. Дослідження аналізують методи російської пропаганди, зокрема використання фейкових персон та «тролів» для впливу на громадську думку та дискредитації офіційної української позиції[198].

Використовуються різні теоретичні рамки, зокрема Англійська школа міжнародних відносин, для пояснення британської активності. Безпековій та військовій співпраці - значна увага приділяється аналізу військової допомоги, тренувальним місіям (як Operation Orbital), постачанню озброєнь та стратегічним безпековим угодам. Деякі праці використовують методи порівняльного аналізу (наприклад, Qualitative Comparative Analysis) для вивчення факторів, що впливають на рівень військової підтримки України різними західними країнами, включаючи Велику Британію[170]. Англомовна історіографія українсько-британських відносин за період 2014–2024 рр. демонструє чітку траєкторію розвитку. Вона пройшла шлях від аналізу початкової обережної реакції Лондона на російську агресію та осмислення складних наслідків Brexit до домінантного фокусу на повномасштабній війні, безпрецедентній британській допомозі Україні та її геополітичних наслідках після лютого 2022 року. У дослідженнях домінують теми безпеки, військової

допомоги та дипломатії, хоча зростає увага до питань управління, стійкості та відбудови. Так, у своїй статті Джон Лаф (John Lough), "Four scenarios for the end of the war in Ukraine: Assessing the political and economic challenges ahead" проводить систематичне дослідження можливих сценаріїв завершення російсько-української війни та прогнозує політичні, соціально-економічні і безпекові виклики, що постануть перед Україною у післявоєнний період. У контексті англійської історіографії ця стаття розширює традиційний фокус, який донедавна зосереджувався переважно на аналізі причин війни, геополітичних аспектів вторгнення Росії та ролі міжнародної спільноти (зокрема НАТО і ЄС). Автор зміщує акцент на сценарне моделювання майбутнього, поєднуючи елементи стратегічного прогнозування з ґрунтовним аналізом внутрішніх факторів української стійкості.[167].

Помітним є значний вплив британських аналітичних центрів, таких як, наприклад, The Royal Institute of International Affairs(Chatham House), що активно формують політичний дискурс поряд з академічною наукою. Ключові дебати стосуються причинності подій, ефективності політики, наслідків Brexit та майбутніх сценаріїв розвитку конфлікту та відносин. Сильною стороною є оперативність реагування на події, особливо з боку аналітичних центрів. Однак існують і слабкі сторони, зокрема, недостатня увага до соціокультурних та довгострокових економічних вимірів відносин, а також потреба у ширшому залученні українських джерел та порівняльних досліджень.

Загалом, англійська академічна література підкреслює зростаючу стратегічну важливість відносин та лідерську роль Великої Британії у підтримці України, особливо після 2014 року.

1.2. Аналіз джерел

Дослідження українсько-британських відносин у період геополітичних трансформацій 2014–2024 рр. спирається на багатокомпонентну джерельну базу, що охоплює офіційні документи, міжнародні аналітичні звіти, публікації у засобах масової інформації та матеріали державних органів обох країн.

Офіційні документи українських державних органів, такі як закони Верховної Ради України[6], укази Президента України[49] та постанови Кабінету Міністрів України[26], становлять нормативно-правову основу функціонування держави. У період 2014-2024 рр. ці документи відігравали ключову роль у формуванні та реалізації державної політики, особливо у відповідь на безпрецедентні виклики, пов'язані з російською агресією. Вони регулювали питання національної безпеки та оборони, запровадження та функціонування спеціальних правових режимів, санкційної політики, а також визначали напрямки зовнішньополітичної діяльності та міжнародного співробітництва, зокрема у сфері європейської інтеграції та розвитку стратегічних партнерств, у тому числі з Великою Британією. Одним із центральних документів досліджуваного періоду є Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії[59] (Угода про стратегічне партнерство, УСП), підписана у жовтні 2020 року. Ця угода стала всеосяжною рамковою основою для двосторонніх відносин після виходу Великої Британії з ЄС, замінивши для Лондона Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. УСП охоплює широкий спектр питань, включаючи політичний діалог, співробітництво у сфері безпеки та оборони, торгівлю та інвестиції, а також культурні та гуманітарні зв'язки. Її підписання саме на завершальному етапі Brexit свідчить про намір Великої Британії активно формувати власні двосторонні відносини, зокрема зі стратегічно важливими партнерами у Східній Європі. До важливих джерел належать також меморандуми у сфері оборони, зокрема меморандум про взаєморозуміння щодо розвитку військово-морських спроможностей України[38].

Також важливу роль відіграють спільні заяви та декларації, ухвалені за результатами зустрічей на високому рівні: візитів президентів України до Великої Британії, самітів за участю прем'єр-міністрів, зустрічей міністрів закордонних справ та оборони. Ці документи фіксують поточні пріоритети

співпраці, політичну координацію та реакцію на ключові події. Офіційні вебресурси Посольства України у Великій Британії[113] та Посольства Великої Британії в Україні[99] є важливими джерелами для магістерської роботи у контексті аналізу сучасної дипломатії, офіційних заяв, публічної дипломатії, візитів високопосадовців, проєктів двостороннього співробітництва та публікацій про надану допомогу. Вони надають першочергову документальну базу, яка включає оперативну інформацію про підписані меморандуми, спільні заяви, візити прем'єр-міністрів і міністрів закордонних справ чи оборони, а також запуск двосторонніх стратегічних проєктів, зокрема в галузі зміцнення обороноздатності, модернізації ВМС України та постачання озброєння. Водночас ресурси посольств слугують прикладом публічної дипломатії, що дозволяє проаналізувати тональність, риторику та ключові меседжі офіційних представників обох держав щодо безпекової взаємодії, підтримки України на тлі російської агресії, політики санкцій та участі у міжнародних ініціативах. Не менш значущою є можливість контекстуалізації подій через порівняльний аналіз змісту та акцентів у повідомленнях обох посольств щодо одних і тих самих дипломатичних актів чи зустрічей. Це дозволяє виявити пріоритети кожної зі сторін, ступінь взаєморозуміння, а також динаміку інформаційної та політичної взаємодії у двосторонньому форматі.

Британські урядові публікації, зокрема statements, bills, orders і white papers, становлять важливий пласт офіційної джерельної бази, що відображає підходи уряду Сполученого Королівства до формування зовнішньої політики, оборонної доктрини, санкційної стратегії та взаємодії з Україною. Ці документи видаються урядовими структурами, насамперед Парламентом Великої Британії[213], Канцелярією прем'єр-міністра (Prime Minister's Office), Міністерством оборони (MoD), Міністерством закордонних справ (FCDO) тощо. Вони містять офіційні позиції щодо вторгнення Росії, оцінку загроз, а також конкретизують форми допомоги Україні — від законодавчого оформлення військової підтримки до фінансування гуманітарних ініціатив. Наприклад,

урядовий документ "UK's Response to the Russian Invasion of Ukraine: Statement to Parliament"[211] від 24 лютого 2022 року містить аналіз перших кроків Британії у відповідь на агресію РФ, зокрема рішення про замороження активів російських банків, надання Україні протитанкових засобів і запровадження санкцій проти Путіна. Такі публікації мають офіційний статус і можуть використовуватись як першоджерело у контексті аналізу позицій британського уряду.

Надважливим типом джерел є офіційна дипломатична кореспонденція та повідомлення. Цей тип джерел охоплює першоджерельні документи, що безпосередньо відображають офіційну позицію держав щодо двосторонніх відносин у реальному часі. Передусім йдеться про повідомлення Міністерства закордонних справ України[40] та Міністерства закордонних справ і у справах Співдружності націй Великої Британії (FCDO)[144], які публікують офіційні заяви, нотатки, коментарі щодо зовнішньополітичних рішень, реакцій на міжнародні події, дипломатичних контактів і угод. Такі джерела дозволяють досліднику простежити еволюцію дипломатичного діалогу, риторику, аргументацію та рівень взаємодії сторін. Окремо важливою категорією є брифінги та стенограми зустрічей[196], які часто супроводжують переговори на вищому рівні. Вони можуть містити повний виклад промов, запитань журналістів, відповідей політиків і дипломатів, що надає змогу реконструювати зміст обговорень, виявити акценти та приховані підтексти дипломатичних меседжів. У контексті україно-британських відносин важливими є стенограми візитів міністра закордонних справ України до Лондона (наприклад, зустріч Дмитра Кулеби з Джеймсом Клеверлі у 2023 р.), а також виступи послів обох країн. Ще однією цінною групою джерел є пресрелізи, спільні заяви та комюніке, які супроводжують офіційні візити прем'єр-міністрів, міністрів оборони, міністрів закордонних справ чи підписання двосторонніх угод. Такі документи містять короткі, але змістовні викладки результатів переговорів, вказують на досягнуті домовленості, пріоритети взаємодії, а іноді й на

розбіжності у підходах сторін. Наприклад, спільне комюніке за підсумками візиту Бориса Джонсона до Києва 9 квітня 2022 року стало ключовим джерелом для аналізу політичної солідарності Великої Британії з Україною у розпал повномасштабного вторгнення РФ. Загалом офіційна дипломатична кореспонденція й повідомлення є джерелами, що забезпечують не лише фактологічний матеріал, а й політико-комунікаційний контекст, дозволяють виявити динаміку змін у двосторонніх відносинах та оцінити ступінь публічності й прозорості дипломатії в умовах війни.

Матеріали міжнародних міжурядових та експертно-аналітичних організацій становлять вагомий пласт джерельної бази для дослідження українсько-британських відносин у 2014–2024 рр., особливо в умовах міжнародної підтримки України після початку повномасштабної агресії Російської Федерації. Вони включають резолюції, доповіді, звіти, санкційні документи, програми допомоги, аналітичні огляди та інтерпретаційні матеріали щодо дій окремих держав і міжнародної спільноти в цілому. Документи ООН окреслюють конфлікт у рамках міжнародного права та надають дані про гуманітарні наслідки. Обговорення Будапештського меморандуму є ключовими для розуміння історичного контексту безпекових гарантій за участю Великої Британії. Декларації самітів (наприклад, Вільнюського 2023 р.), заяви щодо партнерства з Україною, звіти про координацію допомоги (наприклад, NSATU), деталі Комплексного пакету допомоги (КПД), щорічні звіти Генерального секретаря. Необхідні для розуміння євроатлантичного безпекового виміру, ролі Великої Британії у відповіді НАТО та шляху України до оперативної сумісності та потенційного членства.

Звіти провідних аналітичних центрів, таких як Chatham House, Royal United Services Institute (RUSI) та Atlantic Council, відіграють ключову роль у формуванні публічного дискурсу та урядових рішень щодо зовнішньої політики провідних демократичних держав. У контексті українсько-британських відносин після 2014 року, а особливо з початку повномасштабної агресії РФ у

2022 році, ці аналітичні установи стали важливим джерелом глибоких досліджень, експертних оцінок та політичних рекомендацій, які безпосередньо впливають на урядову стратегію, зокрема і Сполученого Королівства.

Chatham House (Royal Institute of International Affairs)[108] - британський аналітичний центр є одним із найавторитетніших у світі в галузі міжнародних відносин. У доповіді «Global Britain and the War in Ukraine» (2022)[84] аналітики Chatham House розкривають концептуальну рамку зовнішньої політики Лондона, зосереджену на підтримці України як елемента реалізації стратегії "Global Britain". Зазначається, що Велика Британія, прагнучи зберегти статус глобального актора після Brexit, свідомо обрала курс на лідерство у підтримці України - через військову допомогу, санкційний тиск на РФ та посилення східного флангу НАТО. Цей підхід представлено не лише як солідарність із демократичною державою, а як інструмент зміцнення британського геополітичного впливу в Європі, попри формальний вихід з ЄС. Аналітики наголошують, що Велика Британія, на відміну від деяких інших західних країн, діяла проактивно, зокрема через ранню поставку ПТРК NLAW, допомогу у тренуванні ЗСУ (місія ORBITAL), а також створення нових форматів співпраці, таких як оборонний трикутник Україна–Британія–Польща.

RUSI[203], як один із найстаріших військово-стратегічних інститутів Європи, зосереджений на аналізі безпекової та оборонної політики. У своїх звітах щодо України (наприклад, «Pre-empting Threats: The UK's Military Assistance to Ukraine»), експерти RUSI досліджують технічні та стратегічні аспекти британської військової допомоги: від поставок озброєння до підготовки особового складу. Особливу увагу приділено ефективності застосування наданих Британією систем, зокрема артилерії, бронетехніки, систем ППО тощо. RUSI також аналізує внутрішньополітичні фактори в Британії, що вплинули на масштаб підтримки України, зокрема міжпартійну згоду в парламенті, суспільну думку та медійне висвітлення подій. А у статті "Securing Ukraine Is the UK's Challenge – But It Needs to Be Done Right" Єд Арнольд(Ed Arnold)[89], науковий

співробітник RUSI, наголошує на важливості системного та стратегічно зваженого підходу Великої Британії до гарантування безпеки України в умовах війни з Росією. Автор підтримує ідею того, що Британія стала однією з провідних країн, які постачають Україні військову допомогу, але наголошує: щоб ця допомога була ефективною у довгостроковій перспективі, вона має спиратися на чітке бачення післявоєнної безпеки.

Статистичні джерела, інфографіка та аналітичні бази даних є критично важливими для кількісного аналізу динаміки українсько-британських відносин у період 2014–2024 рр. Вони дозволяють надати об'єктивну емпіричну основу для дослідження — не лише виявити факти, але й показати тенденції, масштаби та структурні зміни у таких сферах, як військова допомога, торговельно-економічне співробітництво, гуманітарна підтримка тощо. Наприклад, Державна служба статистики України (Держстат)[19] надає дані про двосторонній товарообіг, обсяги експорту/імпорту з Великою Британією, структуру торгівлі товарами і послугами, притік інвестицій тощо. Ці дані є основою для аналізу економічного компонента двосторонніх відносин. Міністерство оборони України[44] публікує показники оборонного бюджету, витрат на озброєння, обсяги поставок зброї й допомоги, тренувальних програм, що фінансуються у тому числі й за підтримки Британії. SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute)[214] – авторитетна база даних про міжнародні трансфери озброєнь, оборонні бюджети, військову допомогу. За її даними можна оцінити обсяги та типи військової підтримки Великої Британії для України, включно з наданням ПТРК NLAW, артилерії, систем ППО, танків, боєприпасів тощо. Наприклад, стаття “Military Spending and Development Aid after the Invasion of Ukraine”[94] досліджує, як повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року спричинило історичне зростання військових витрат серед західних країн і яким чином це відбилося на обсягах офіційної допомоги розвитку (ODA).

ODA (Official Development Assistance)[189] – офіційні бази даних, зокрема OECD DAC, містять інформацію про фінансову допомогу Україні від уряду Великої Британії у форматі гуманітарних, стабілізаційних та інституційних програм.

FCDO (Foreign, Commonwealth & Development Office)[141] регулярно публікує щорічні звіти про структуру і цілі британської допомоги Україні, включаючи підтримку у сферах безпеки, боротьби з корупцією, енергетичної стабільності, відновлення інфраструктури.

У межах дослідження українсько-британських відносин варто враховувати інформацію, надану Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України[41], яке відіграє ключову роль у моніторингу та координації розподілу міжнародної допомоги, зокрема й британської. Це відомство забезпечує звітність про реалізацію гуманітарних та інфраструктурних проєктів, спрямованих на підтримку внутрішньо переміщених осіб (ВПО), відновлення зруйнованих регіонів, проведення розмінування та розвиток соціальних послуг у деокупованих територіях. В рамках міждержавної співпраці, Велика Британія неодноразово виступала донором таких програм через FCDO, що фіксується у відповідних звітах міністерства. Ці дані дозволяють простежити географію та цільове спрямування британської допомоги, оцінити її ефективність у контексті цивільної безпеки, соціальної стабілізації та гуманітарної підтримки.

Міністерство оборони Великої Британії (Ministry of Defence, MoD)[175] є одним з ключових джерел офіційної інформації щодо масштабів, структури та динаміки військової допомоги Україні у період 2014–2024 рр., особливо після початку повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. MoD регулярно публікує зведені звіти, пресрелізи та відкриті виступи в парламенті, в яких фіксується номенклатура переданих засобів — зокрема, танків Challenger 2, ПТРК NLAW, артилерійських установок, боєприпасів, систем ППО та навчальних програм. Ця інформація є надзвичайно важливою для наукового

аналізу, оскільки дозволяє здійснювати кількісну оцінку обсягів оборонної допомоги Україні з боку Великої Британії, простежити її структуру та логіку оборонних поставок, а також проаналізувати еволюцію стратегічного підходу Лондона до підтримки України у відповідь на зміну воєнно-політичної ситуації. Водночас це дає можливість здійснювати міждержавне зіставлення даних, зокрема шляхом порівняння британських звітів з українськими офіційними джерелами (Міністерство оборони України), а також з базами даних міжнародних організацій (SIPRI, НАТО). Окрім того, звіти Міністерства оборони Великої Британії часто містять бюджетні розрахунки, що дозволяє відстежити джерела фінансування військової допомоги — серед них зазначаються спеціальні фонди, резерви оборонного бюджету та механізми швидкого реагування. Це, своєю чергою, відкриває перспективу для дослідження інституційного та фінансового забезпечення британської військово-технічної підтримки України.

Серед українських джерел також відзначають Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД), який вирізняється прагматичним та юридично-орієнтованим підходом. Наприклад, НІСД зробив етальний порівняльний аналіз Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС[12]. Аналітичні матеріали Центру “Нова Європа” демонструють помітний скептицизм щодо певних аспектів британської політики, розглядаючи їх насамперед крізь призму головної мети України як-от інтеграції до ЄС. Аналітика центру Розумкова та пов'язані з ним соціологічні дослідження розглядають партнерство у широкому безпековому та суспільному контексті. Наприклад, аналіз Стратегічного партнерства показан як синергія, яка задовольняє “лідерські амбіції” Великої Британії на континенті після Brexit, так і життєво важливе “бажання України отримати надійні гарантії безпеки”[21].

Матеріали провідних засобів масової інформації та публіцистичні джерела відіграють важливу роль у формуванні суспільної думки, актуалізації теми українсько-британського співробітництва та висвітленні динаміки двосторонніх відносин у реальному часі. На відміну від офіційних документів, аналітичні статті, коментарі, інтерв'ю та експертні колонки у пресі часто дозволяють оперативно фіксувати зміни у зовнішньополітичній риторичі, оцінювати публічні реакції сторін та ідентифікувати потенційні вектори подальшого розвитку партнерства. Особливо цінними для наукового аналізу є матеріали в авторитетних українських та британських медіа, зокрема таких як The Guardian[217], BBC News[90], The Telegraph[226], Українська правда[22], Укрінформ[18], Дзеркало тижня[20], LB.ua та інших. Вони містять репортажі з місця подій, оперативну інформацію про офіційні візити, зміст перемовин, а також контекстуальні аналітичні огляди. Через публікації в ЗМІ простежується не лише позиція урядів, а й ширше громадське сприйняття — як в Україні, так і у Великій Британії. Окрему увагу слід приділити інтерв'ю з офіційними особами — президентами, прем'єр-міністрами, міністрами оборони та закордонних справ, послами. Такі матеріали дозволяють відтворити ключові меседжі політичного керівництва обох країн, уточнити зміст домовленостей або їх тлумачення, а також простежити зміну пріоритетів в офіційній риторичі. Наприклад, інтерв'ю Бориса Джонсона українським виданням у 2022 році містили як інформаційні, так і символічно-політичні сигнали солідарності з Україною. Не менш важливою складовою публіцистики є колонки та аналітика незалежних експертів, військових оглядачів, колишніх дипломатів та дослідників. Такі публікації з'являються як у спеціалізованих медіа (Foreign Policy, The Economist), так і в загальнодоступних онлайн-ресурсах. Вони допомагають виявити критичні оцінки політики обох країн, доповнюють офіційну версію подій та пропонують прогностичні оцінки. Таким чином, ЗМІ та публіцистичні джерела є важливим інструментом не лише для оперативного інформування, але й для вивчення дискурсивного виміру

українсько-британських відносин, публічного виміру зовнішньої політики, а також для порівняльного аналізу наративів, що домінують у кожному з національних інформаційних полів. У магістерській роботі вони можуть бути використані як допоміжні джерела для контекстуалізації подій, підтвердження динаміки змін або критичного розгляду офіційної позиції через призму незалежної аналітики.

1.3. Методологія та методи дослідження

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові принципи історизму, системності, об'єктивності та багатофакторності. Принцип історизму забезпечує розгляд українсько-британських відносин у контексті конкретних історичних умов, що дозволяє простежити еволюцію двосторонньої співпраці від початку агресії Росії у 2014 р. до початку 2025 р. Принцип системності передбачає аналіз зовнішньої політики Великої Британії як цілісної структурної системи, що функціонує у взаємодії з геополітичним середовищем. Багатофакторний підхід дозволяє врахувати водночас політичні, безпекові, економічні та гуманітарні чинники, які впливали на характер і динаміку українсько-британських відносин.

Теоретичною базою дослідження є концепції політичного реалізму та неореалізму, які дозволяють інтерпретувати зовнішньополітичні дії Великої Британії як результат балансування інтересів у регіоні, прагнення зберегти вплив після Brexit та реалізувати глобальну безпекову стратегію «Global Britain».

У процесі дослідження використано низку методів. У межах даного дослідження застосовано асинхронний (діахронний) метод, який дозволяє простежити еволюцію українсько-британських відносин у часовому розрізі, виокремити основні етапи трансформації зовнішньополітичного курсу Великої Британії щодо України та виявити причинно-наслідкові зв'язки між окремими подіями. Його застосовано для аналізу зміни політики Сполученого Королівства щодо України у 1991–2025 рр. Діахронний аналіз дав змогу встановити зміну

стратегічного нарративу Сполученого Королівства – від обережного спостерігача до активного союзника, який розглядає Україну як важливий елемент європейської та глобальної безпекової архітектури. Таким чином, застосування цього методу дозволило виявити динаміку розвитку двосторонніх відносин, їхню етапність та ключові поворотні моменти, що істотно поглиблює розуміння природи стратегічного партнерства між Україною та Великою Британією. Також був застосовано статистичний метод аналізу, який передбачає опрацювання кількісних даних, побудову аналітичних узагальнень, виявлення тенденцій та закономірностей розвитку міждержавних процесів. Як зазначено у фаховій літературі, статистичний аналіз є невіддільним інструментом обґрунтованого дослідження, оскільки дозволяє перевести складні соціально-політичні явища у площину об'єктивно вимірюваних показників. Застосування цього методу у дослідженні дало змогу кількісно оцінити масштаби підтримки України з боку Великої Британії у період 2022–2024 рр. Було проаналізовано статистику військової допомоги (зокрема, кількість переданих протитанкових ракетних комплексів NLAW, гаубиць AS90, танків Challenger 2, систем ППО та крилатих ракет Storm Shadow), а також фінансових видатків на підтримку України. Цей метод є вагомим підґрунтям для об'єктивної оцінки реального рівня британської підтримки та її зростання у відповідь на розвиток військово-політичної ситуації. Використовувався мережевий підхід використано для оцінки ролі Великої Британії у міжнародній коаліції з надання військової допомоги Україні в умовах повномасштабної російсько-української війни 2022–2024 рр. Особливу увагу приділено аналізу участі Лондона в багатосторонніх безпекових механізмах, таких як Контактна група з питань оборони України у форматі «Рамштайн», спільні ініціативи з США та країнами Балтії, а також координація через структури НАТО та Європейського Союзу. Він дав змогу простежити стратегічну функцію Великої Британії як комунікаційного та координаційного центру у системі колективної підтримки України, що значною мірою пояснює її вплив на перебіг подій у сфері безпеки в Європі.

У контексті магістерського дослідження історико-системний метод застосовано для аналізу місця і ролі санкційної політики Великої Британії у системі міжнародних механізмів підтримки України в умовах російської агресії. Особливу увагу приділено тому, як британські ініціативи щодо обмежувальних заходів (санкцій) інтегруються в загальну структуру західної відповіді — поряд із санкціями ЄС, США, Канади, Японії та інших партнерів. Його застосування дало змогу розглядати санкції не як самодостатній захід, а як елемент ширшої архітекτονіки міжнародного впливу на Росію, спрямованої на стримування агресора та посилення обороноздатності України. Зокрема, було виявлено, що санкційна політика прямо взаємодіє з іншими інструментами: обмеження поставок російських ресурсів супроводжуються зростанням британської допомоги енергетичному сектору України, а конфіскація активів російських олігархів корелює з програмами гуманітарної підтримки для українських переселенців. Таким чином, історико-системний метод дозволив інтегрувати в дослідження комплексний погляд на британську політику як частину системи міжнародного реагування на війну в Україні, де кожен захід - дипломатичний, військовий, фінансовий чи санкційний — взаємодіє з іншими у межах загального стратегічного проєкту протидії агресії та зміцнення світової безпеки.

Метод абстрагування застосовувався передусім для виокремлення ключових етапів еволюції українсько-британських відносин у 2014–2024 рр., без надмірного заглиблення в усі другорядні чи ситуативні політичні події. Це дозволило структурувати матеріал за основними віхами розвитку двосторонньої співпраці: фаза первинної реакції на анексію Криму та війну на Донбасі (2014–2016), етап стабілізації контактів та формування довгострокових механізмів співпраці (2017–2021), період інтенсивної стратегічної взаємодії та підтримки у відповідь на повномасштабну агресію Росії (2022–2024). Це допомогло зосередитися не на кількості візитів, офіційних заяв чи ротацій дипломатів, а на сутнісних трансформаціях у зовнішньополітичному курсі Великої Британії, таких як перехід від політики підтримки на рівні заяв до

практичної реалізації програм безпекової допомоги, укладання стратегічної двосторонньої угоди, активна участь у формуванні нової системи європейської безпеки. Такий підхід дозволив викристалізувати ключові закономірності в українсько-британському партнерстві: зростаючу політичну суб'єктність України, зрушення в геостратегічному позиціонуванні Великої Британії після Brexit, а також стабільне посилення взаємозалежності у сфері безпеки. Застосування абстрагування стало необхідною умовою для теоретичного узагальнення досвіду останнього десятиріччя як підґрунтя для прогнозування подальшого розвитку міждержавних відносин.

Контент-аналіз було використано для вивчення динаміки дискурсу про Україну у британських політичних, дипломатичних і медійних текстах у 2014–2024 роках. Насамперед проаналізовано виступи британських прем'єр-міністрів (Терези Мей, Бориса Джонсона, Ріші Сунака), заяви Міністерства закордонних справ Великої Британії, стенограми парламентських дебатів (Hansard), а також матеріали провідних британських медіа — BBC News, The Guardian, The Times, Financial Times. На основі контент-аналізу встановлено, що частотність згадок про Україну значно зросла після 2014 року, а після 2022 року посіла одне з провідних місць у зовнішньополітичному дискурсі Великої Британії. Водночас виявлено суттєву еволюцію у змісті висвітлення: якщо у 2014–2016 рр. увага зосереджувалась переважно на конфлікті на Донбасі й порушеннях міжнародного права, то у 2022–2024 рр. риторика зміщується до тем захисту європейської безпеки, лідерства Британії в наданні допомоги, спільних оборонних зусиль та стратегічного партнерства. Окремо проаналізовано риторику концептів - «defence», «sovereignty», «Russia threat», «partnership», «resilience» — та їхнє співвідношення з Україною в офіційних виступах британських посадовців. Така контентна розвідка дозволила виявити, як змінюється сприйняття України у британському дискурсі: від об'єкта допомоги до суб'єкта міжнародної політики, від «жертви конфлікту» до «партнера в боротьбі за демократію». Таким чином, контент-аналіз у цьому

дослідженні виконав не лише функцію кількісного інструменту для фіксації уваги до українського питання, але й дав змогу висвітлити трансформацію політичної риторики, ідеологічних пріоритетів та символічної ролі України у британському зовнішньополітичному наративі. Це, своєю чергою, доповнило якісні методи дослідження глибшим розумінням смислових змін у політиці та суспільній свідомості.

Порівняльно-історичний метод, що передбачає співставлення різних історичних явищ, процесів або подій у часі з метою виявлення їх подібностей, відмінностей, тенденцій розвитку та повторюваних структур. Його було застосовано для зіставлення зовнішньополітичної підтримки України з боку Великої Британії у двох ключових часових точках: 2014 рік (після анексії Криму) та 2022 рік (після початку повномасштабного вторгнення). Порівняння здійснювалося за такими параметрами: обсяг військової допомоги, характер дипломатичної риторики, рівень залучення у багатосторонні формати, публічні заяви лідерів, зміст офіційних стратегій та угод. Якщо у 2014–2015 рр. підтримка була переважно політико-моральною (санкції проти РФ, створення програми Operation Orbital, дипломатична солідарність у межах G7 і НАТО), то у 2022–2024 рр. вона набула інтенсивного матеріально-військового характеру — мова йде про постачання озброєнь, навчання особового складу ЗСУ (Operation Interflex), підтримку енергетичної інфраструктури, допомогу у відбудові. Також було проаналізовано еволюцію дискурсу британських лідерів: якщо Девід Кемерон у 2014 р. робив обережні заяви про «недопустимість порушення міжнародного права», то Борис Джонсон у 2022 р. прямо визначав підтримку України як «моральний обов'язок» і «справу цивілізаційного вибору». Така зміна риторики вказує на якісно новий рівень партнерства. Отже, застосування порівняльно-історичного методу дозволило виявити як поступовість, так і різку динаміку у зміні політики Великої Британії, продиктовану змінами у характері конфлікту, геополітичному середовищі та внутрішньополітичному позиціонуванні Лондона після Brexit.

Дискурсивний аналіз - метод, який дозволяє досліджувати не лише зміст промов, заяв чи текстів, а передусім риторику, термінологічний вибір та структурні елементи політичного мовлення, крізь які формуються і транслиуються певні політичні наративи, ідеологічні позиції та інтерпретації подій. Його застосовано для вивчення еволюції риторики британських прем'єр-міністрів щодо України у період з 2014 до 2024 року, а також для виявлення стратегічних смислових зсувів у позиціонуванні України в британській зовнішній політиці. Проаналізовано тексти офіційних промов Девіда Кемерона, Терези Мей, Бориса Джонсона, Ліз Трасс і Ріші Сунака, звернення до парламенту, виступи на міжнародних форумах (ООН, G7, НАТО), а також публічні заяви у ЗМІ. Дискурсивний аналіз показав, що риторика прем'єрів зазнала кардинальної трансформації: у 2014-2015 рр. Україна згадувалася у рамках ширших понять «стабільності», «міжнародного порядку» або «незаконної анексії». Риторика була стриманою, юридичною та прагматичною. Натомість з 2022 року наративи змістилися до виразно ціннісних формулювань: «героїчний опір», «боротьба за свободу», «демократичний форпост», «моральна відповідальність», «партнерство крові та сталі». Особливо показовою є риторика Бориса Джонсона, який порівнював опір України з боротьбою Британії під час Другої світової війни та наполягав на "історичній місії" підтримки Києва. Таким чином, дискурсивний аналіз дозволив не лише зафіксувати зміни у політичній риторичі, а й розкрити глибинні ідеологічні структури, які формують стратегічний образ України у британському політичному мисленні. Завдяки цьому стало можливим простежити, як через мову конструюється підтримка, мобілізується суспільна думка та легітимізуються політичні дії щодо України у британському контексті.

Системний аналіз застосовано для розгляду британської військової допомоги Україні як елемента глобальної системи міжнародної безпеки, яка склалася у відповідь на агресію Росії проти України. Допомога Сполученого Королівства не аналізується ізольовано, а вписується у контекст таких

взаємопов'язаних процесів, як: діяльність НАТО у Східній Європі, консолідація Заходу навколо цінностей колективної оборони, перебудова архітектури європейської безпеки, трансформація британської зовнішньої політики після Brexit, а також зростання ролі країн «Англосфери» в глобальному безпековому порядку (США, Канада, Австралія).

Системний підхід дозволив, зокрема, простежити, як британська підтримка — від операції ORBITAL (2015–2021) до INTERFLEX (з 2022 р.) — логічно вбудовується в стратегічну мету Лондона: посилити власну присутність у Центрально-Східній Європі, утвердити Британію як автономного актора у сфері європейської безпеки та зміцнити трансатлантичну єдність у межах НАТО. Водночас британська допомога розглядається у зв'язку з економічними та дипломатичними інструментами впливу: санкціями проти РФ, підтримкою енергетичної стійкості України, участю в конференціях з відбудови.

Таким чином, системний аналіз дозволив інтерпретувати військову допомогу не як разову реакцію на кризу, а як частину багаторівневої стратегії, яка інтегрує політичні, економічні, гуманітарні й безпекові компоненти. Це забезпечило глибше розуміння ролі Великої Британії як активного архітектора нової безпекової моделі Європи та надійного партнера України у цій трансформаційній системі.

У даній роботі історіографічний аналіз дозволив дослідити еволюцію академічного та аналітичного підходу до питання ролі Великої Британії у підтримці України, починаючи з 1990-х років і до періоду повномасштабної війни 2022–2024 рр. Було проаналізовано як українські, так і британські наукові та експертні джерела — монографії, дисертації, наукові статті, аналітичні записки провідних think tank-центрів (Chatham House, RUSI, The Henry Jackson Society). Зокрема, у працях А. Грубінка, С. Савіна, В. Крушинського, а також дослідників із Лондона та Оксфорда, простежується поступове зрушення у трактуванні ролі Великої Британії — від обережного, іноді скептичного актора до активного учасника формування регіональної

безпеки. Після 2014 року, а особливо після 2022 року, спостерігається зростання кількості публікацій, де Британія розглядається як ключовий союзник України, що ініціює не лише матеріальну, а й морально-політичну підтримку. Історіографічний аналіз також дозволив виявити, що британські дослідники, починаючи з 2016 року (після Brexit), схильні трактувати підтримку України як елемент нової ідентичності Великої Британії у глобальному світі, де Україна виступає не просто як об'єкт допомоги, а як тест для реалізації концепції "Global Britain". Таким чином, історіографічний підхід у цьому дослідженні виконав подвійну функцію: з одного боку, він дозволив систематизувати наукову базу дослідження; з іншого — виявити зміну академічної парадигми, відповідно до якої Велика Британія дедалі частіше постає як системний стратегічний партнер України, а не лише як формальний учасник західної коаліції.

У межах цього дослідження історико-генетичний метод застосовується для реконструкції процесу розвитку українсько-британських дипломатичних відносин у хронологічних межах 2014–2024 рр., тобто в період після початку збройної агресії Російської Федерації проти України. Застосування цього підходу дозволило простежити, як на тлі радикальних змін у міжнародному безпековому середовищі трансформувалися підходи Великої Британії до України, а саме - від обережного спостереження до активної участі у розбудові обороноздатності української держави. Таким чином, завдяки історико-генетичному методу було встановлено, що у 2014–2025 рр. дипломатичні відносини України та Великої Британії пройшли шлях від етапу реактивного реагування до проактивної стратегічної взаємодії, що підтверджує наявність закономірної еволюції, визначеної як зовнішніми загрозами (російська агресія), так і внутрішніми трансформаціями у зовнішній політиці обох країн.

Метод кейс-стаді застосовується як допоміжний інструмент у межах ширшого міждисциплінарного дослідження українсько-британських відносин у 2014–2025 рр. Його мета - виявити і проаналізувати конкретні поворотні

моменти, якісні зрушення або символічно навантажені епізоди, що відіграли особливу роль у трансформації двостороннього стратегічного партнерства. Це дає змогу конкретизувати та ілюструвати макрополітичні зміни через мікроподії; виявити змістовні зрушення у риторичі, рішеннях та інституційних практиках британської зовнішньої політики; посилити аналітичну глибину дослідження, поєднуючи узагальнено-аналітичні висновки з детальним аналізом окремих ключових епізодів. В цілому, кейс-стаді виступає як ефективний інструмент верифікації загальних тенденцій, сформульованих у ході історико-порівняльного, аналітичного, дискурсивного та системного аналізу.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ У 2014–2021 РОКАХ

2.1. Військова та безпекова співпраця

До 2014 року, як свідчить дисертаційне дослідження А.В. Грубінка, військова співпраця, започаткована після встановлення дипвідносин у 1992 році, мала переважно декларативний характер. Ранні меморандуми (1993, 1996, 2001 рр.) [16, с. 53-60] зосереджувалися на “консультаціях”, а військово-технічне співробітництво (ВТС) залишалося “на низькому рівні” [16, с. 185]. Але треба згадати окремо саме Протокол про подальший розвиток військового співробітництва та Меморандум про використання полігонів України Збройними Силами Великої Британії 1996 року, бо це був перший прецедент присутності британських військ на території України задовго до операції Orbital. Це були відпрацювання миротворчих сценаріїв “Козацький експрес” та “Козацький степ”, який відбувся також за участю Польщі. Але ця співпраця мала чіткі обмеження та фокусування саме на миротворчості, а не обороні від зовнішньої агресії. Також співпраця залежала від політичної кон'юнктури. Мова йде про скандал з продажем Україною радарів “Кольчуга” до Іраку у 2002 році, що призвело навіть до блокування зустрічей на вищому рівні [16, 148-149].

Основою безпекових відносин між Україною та Великою Британією слугував Будапештський меморандум 1994 року, згідно з яким Лондон виступив гарантом безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України в обмін на її відмову від ядерного арсеналу [17]. Цей документ, хоч і не мав характеру військового союзу, але заклав морально-політичний фундамент для майбутньої співпраці. Тобто цей документ був зобов'язанням не нападати, а не захищати. Тобто британська дипломатія використовувала обережно-гнучку стратегію та в цілому вважала Україну за партнера з проблемною репутацією.

Поворотним моментом, що кардинально змінив динаміку двосторонніх відносин, стала агресія Російської Федерації у 2014 році - незаконна анексія Криму та розпалювання збройного конфлікту на Донбасі. Ці дії стали прямим

порушенням міжнародного права та зобов'язань, взятих Росією за Будапештським меморандумом, і фундаментальним викликом світовому порядку[17]. Велика Британія, на відміну від Франції та Німеччини, не увійшла до “Нормандського формату” і поступилася посередницькою ініціативою Берліну та Парижу[13, с. 399]. Нездатність виконати гарантії дипломатично змусила Лондон обрати шлях прямого, двостороннього посилення обороноздатності України. Тож період з 2014 по 2021 рік став епохою трансформації, протягом якої безпекове партнерство еволюціонувало до активного, інституціоналізованого та багатовимірного формату, що за своїм змістом наблизилося до військово-політичного альянсу[56].

У перші місяці після російського вторгнення уряд Великої Британії, діючи з ключовими європейськими союзниками, такими як Німеччина та Франція, свідомо обрав політику надання виключно нелетальної військової допомоги[183]. Офіційна позиція, сформульована Міністерством оборони у березні 2015 року, полягала в наданні нелетальної допомоги з метою “зменшення кількості загиблих та поранених серед військовослужбовців Збройних Сил України”, а також для розбудови їхнього потенціалу та стійкості[183]. Загальна оцінка ситуації полягала в тому, що криза вимагає передусім політичного, а не суто військового вирішення[183].

Ця політика “нелетальності” була ретельно вивіреною балансуванням. У 2014-2015 роках серед західних союзників існували значні розбіжності щодо військової відповіді Росії, і лідери Німеччини та Франції відкрито виступали проти озброєння України[183], а, наприклад, Італія балансувала між санкціями за економічними зв'язками з Росією задля “енергетичної безпеки”. Велика Британія, прагнучи надати реальну підтримку, водночас намагалася зберегти єдність альянсу та уникнути кроків, які Москва могла б розцінити як пряму ескалацію з боку НАТО. Надання тренувань та нелетального обладнання стало оптимальним рішенням. Це дозволило підвищити обороноздатність ЗСУ, що було ключовою метою[183], залишаючись при цьому нижче порогу прямого

військового втручання. Такий підхід дозволив Лондону стати проактивним прихильником України, не руйнуючи при цьому західний консенсус.

На запит українського уряду, у лютому 2015 року прем'єр-міністр Девід Кемерон оголосив про відправку британських військових інструкторів для навчання Збройних Сил України[183]. Ця тренувальна місія отримала кодову назву Operation ORBITAL і була офіційно започаткована на початку 2015 року[48]. Вона була задумана як небойова операція з навчання та розбудови потенціалу, що проходила далеко від зон конфлікту на сході, аби уникнути звинувачень у прямій участі у бойових діях.

Початковий контингент місії складав 30, а згодом зріс до 75 військовослужбовців[183]. Першочергова увага приділялася формуванню базових навичок, спрямованих на покращення оборонних спроможностей та виживання особового складу ЗСУ. До них належали тактична медицина, логістика, розвідка та основи піхотної тактики.

Протягом наступних семи років операція ORBITAL перетворилася з обмеженої тренувальної місії на комплексну програму розбудови спроможностей, що охоплювала різні роди військ та сфери військової діяльності, демонструючи поглиблення британських зобов'язань.

Масштаб місії значно зріс: кількість залучених британських інструкторів у середньому становила близько 100 осіб одночасно[183]. До моменту її призупинення в лютому 2022 року, напередодні повномасштабного вторгнення, в рамках операції було підготовлено понад 22 000 українських військовослужбовців про що заявлялось в анонсі програми Interflex та офіційних повідомленнях Міністерства оборони та офісу прем'єр-міністра, опублікованих на урядовому порталі [GOV.UK](https://www.gov.uk) та парламентських протоколах.[102, 122].

Навчальна програма постійно розширювалася, адаптуючись до викликів, що поставали перед ЗСУ на Донбасі. З часом до неї були включені спеціалізовані оборонні курси, такі як протидія саморобним вибуховим

пристроєм (C-IED)[183], ведення оборонних дій у міських умовах, поглиблена тактична медицина[183], оперативне планування, інженерна підготовка, протидія снайперському вогню та атакам бронетехніки[183], а також спеціальні курси для артилеристів і розвідників[183].

Ключовим етапом еволюції стало впровадження концепції “навчи тренера”(train the trainer). Цей підхід дозволив підготовленим українським інструкторам самостійно поширювати отримані знання та навички у своїх підрозділах, створюючи таким чином стійку та масштабовану систему підготовки кадрів[183].

Спочатку орієнтована на сухопутні війська, операція згодом поширилася на інші види Збройних Сил. У 2018 році до місії долучилися команди Королівського флоту та Королівської морської піхоти для проведення тренувань для ВМС України, а у 2021 році - представники Королівських ВПС для навчання у сфері захисту аеродромів та об'єктів[63].

Фінансування операції ORBITAL здійснювалося через британський Фонд конфліктів, стабільності та безпеки (CSSF)[183]. Її мандат неодноразово продовжувався, а в листопаді 2019 року було ухвалено рішення про її продовження щонайменше до березня 2023 року, що свідчило про довгостроковий характер британських зобов'язань[183].

Хоча офіційною метою операції було навчання українських військових, вона стала унікальним двостороннім каналом обміну інформацією та досвідом. Конфлікт на Донбасі був сучасною гібридною війною, що поєднувала конвенційні бойові дії з радіоелектронною боротьбою, використанням безпілотників, дезінформацією та снайперською тактикою. Британські інструктори, працюючи з підрозділами ЗСУ, що поверталися з фронту, отримували безцінну інформацію з перших вуст про російську тактику, техніку та процедури. Ці дані були важливими для британської армії та НАТО в цілому, оскільки дозволяли адаптувати власну доктрину, програми підготовки та вимоги до озброєння для протидії потенційному рівносильному супротивнику. Таким

чином, ORBITAL була взаємовигідним стратегічним навчанням, що підвищувало боєготовність Великої Британії не менше, ніж України. Офіційні оцінки місії з боку Міністерства оборони України, представлені в українських джерелах, є виключно позитивними. Заступник міністра оборони України Олександр Поліщук охарактеризував британську операцію “Orbital” як “заохочувальний приклад для інших партнерів залучати до навчань українських воїнів для наближення спільної перемоги”[63]. Також треба зазначити, що двосторонність цих навчань. Бо останні десятиліття британська армія була зосереджена на контрпартизанських операціях (Ірак або Афганістан), то тут вона отримала можливість вже вивчати досвід сучасної конвенційної війни проти технічно розвиненого супротивника. Тож український досвід протидії російській РЕБ, артилерії та БПЛА став важливим для адаптації британської військової доктрини до загроз “рівного суперника” (peer adversary). Тож можна констатувати, що ORBITAL був також і інвестицією у власну безпеку Британії не меншою мірою, ніж допомогою Україні[183].

Паралельно з практичною співпрацею на полігонах, Велика Британія та Україна розбудовували правову та політичну архітектуру, яка перетворила ad-hoc реагування на кризу на формалізоване, довгострокове стратегічне партнерство. У березні 2016 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння у сфері оборони терміном на 15 років[183]. Цей документ став довгостроковою рамковою угодою, що інституціоналізувала співпрацю у таких ключових сферах, як обмін інформацією про потенційні загрози, участь у спільних навчаннях, продовження підготовки особового складу ЗСУ та співробітництво у сфері військового обладнання[59].

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу створив стратегічний імператив для визначення її нової ролі в європейській безпеці. Стратегія “Глобальна Британія” передбачала розбудову міцних двосторонніх зв'язків з ключовими партнерами[12]. Україна, як держава на передовій протистояння головній загрозі європейській безпеці, була природним та стратегічно важливим

партнером для демонстрації амбіцій та сили Великобританії. Тобто ми бачимо збіг інтересів: Україна потребувала потужного, рішучого двостороннього союзника, а Велика Британія потребувала України для демонстрації своєї нової глобальної ролі[10]. НІСД також пов'язує посилення британської активності з власною стратегією Лондона “Глобальна Британія”, тобто Brexit значно прискорив українсько-британське безпекове зближення за рахунок відсутності необхідності досягнення консенсусу з іншими членами ЄС[12].

Кульмінацією цього процесу стало підписання у жовтні 2020 року під час візиту Президента Володимира Зеленського до Лондона Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство[59]. Угода заклала всеосяжну основу для двосторонніх відносин, а її безпековий вимір формально зобов'язав обидві сторони поглиблювати співпрацю та партнерство на основі спільних інтересів у захисті міжнародного правопорядку[59]. Вона дозволила Великій Британії вести окрему, більш гнучку політику щодо України, ніж це було б можливо в рамках консенсусного механізму ЄС. Але, якщо Британія розглядала її як умовну кульмінацію своєї політики Global Britain, то в Україні її також сприймали зі скепсисом. Наприклад, в аналітичній записці “Української призми” зазначається, що в українському зовнішньополітичному лексиконі відбулося “множення умовних категорій партнерства”, що призвело до “відсутності чіткого бачення та ієрархії відносин”[66]. Тобто ми мали парадокс в тому, що британська сторона сприймала Угоду як прорив, але частина української спільноти указувала на “множину категорій партнерства” без максимально чіткого окреслення критеріїв, без яких Україні буде важко визначити свої пріоритети та донести їх до своїх стратегічних партнерів. Тож гнучкість умов Угоди була за рахунок неоднозначності.

Координація співпраці також здійснювалася через багатосторонні формати, як-от спільна комісія з питань оборонної реформи та безпекового співробітництва за участі США, Канади, Великої Британії та України (створена в липні 2014 року), та через двосторонні механізми, зокрема перший

“Стратегічний діалог” на рівні міністрів у грудні 2021 року[55].

Найбільш амбітним та фінансово значущим напрямком співпраці стала спільна програма з відновлення Військово-морських сил України, які зазнали катастрофічних втрат під час анексії Криму у 2014 році. Міністерство оборони Великої Британії прямо заявляло, що ця ініціатива є відповіддю на втрату Україною значної частини свого флоту та на зростаючі загрози в акваторіях Чорного та Азовського морів[229]. Метою було надати Україні можливість захищати свої економічні інтереси та право на свободу судноплавства[229].

Ця програма стала контрдією Заходу на російську кампанію “повзучої анексії” та мілітаризації морських акваторій. Після 2014 року Росія, використовуючи контроль над Кримом, почала домінувати в Чорному морі та обмежувати українське судноплавство, особливо через Керченську протоку, що було формою економічного та військового тиску[27]. Допомагаючи Україні будувати сучасний “скітний флот”, оснащений ракетами, та нові бази поза зоною досяжності російських засобів ураження з Криму, Велика Британія надавала Україні асиметричний інструмент стримування. Це мало на меті підвищити ціну будь-якої майбутньої російської агресії на морі та прямо кинути виклик свободі дій Москви в регіоні.

У жовтні 2020 року було підписано Меморандум про наміри щодо започаткування Програми посилення військово-морських спроможностей (NCEP)[232]. Цей документ заклав фундамент для комплексного відродження ВМСУ, пропонуючи системне рішення - від будівництва кораблів і баз до підготовки персоналу та фінансування через механізми експортного кредитування. Це було беззаперечним успіхом для двосторонніх відносин. Але сама концепція “москітного флоту” була не такою уж безапеляційною. Тобто, не дивлячись на те, що британські катери були набагато досконалішими, сама ставка на малі платформи не вирішувала головної проблеми, бо такі катери не давали змогу нейтралізувати російські фрегати та корвети, які становили головну стратегічну загрозу[27]. Британсько-українська морська програма була

величезним політичним та промисловим успіхом з точки зору двосторонньої інтеграції та відриву від Росії. Проте її стратегічна доктрина та реальна бойова ефективність проти головних загроз були предметом гострої та обґрунтованої критики всередині власної оборонної спільноти України.

У червні 2021 року в Одесі, на борту есмінця HMS Defender, було підписано тристоронній Меморандум про імплементацію, який залучив до проєкту британську промислову компанію Babcock International як провідного партнера[38].

У листопаді 2021 року партнерство було закріплено Рамковою угодою про надання Україні до £1.7 мільярда кредиту від британського Експортно-кредитного агентства (UKEF) на фінансування проєктів[219]. Це стало сигналом про довгострокові та масштабні наміри.

Конкретні проєкти в рамках угоди передбачали комплексну перебудову ВМСУ[229]. Британсько-українська співпраця у військово-морській сфері охоплювала спільну розробку та будівництво восьми швидкісних ракетних катерів[229], продаж і інтеграцію ракетних систем на нові та існуючі морські й авіаційні платформи[229], передачу двох модернізованих протимінних кораблів класу Sandown Королівського флоту[229], допомогу в будівництві нових військово-морських баз на Чорному та Азовському морях[229], а також участь у проєкті створення для України сучасного корвета (фрегата)[219].

Особливий акцент на спільному виробництві та залученні британської промисловості був свідомою політикою, спрямованою на поєднання українського оборонно-промислового комплексу до Заходу - тобто довгострокової стратегії прив'язки(lock-in strategy). Україна успадкувала значну, але застарілу оборонну промисловість радянського зразка. Пункти про спільне виробництво[38] були розроблені для передачі західних технологій, стандартів виробництва (включно зі стандартами НАТО) та бізнес-практик на українські суднобудівні підприємства. Це мало подвійний ефект: модернізувало та підтримувало ключовий сектор української економіки, водночас позбавляючи

його залишків залежності від російських чи радянських компонентів. Це була довгострокова стратегія з інтеграції всього оборонного екосистеми України в західну орбіту, що робило майбутню можливу інтеграцію зі структурами НАТО більш безшовною.

Спільні військові навчання стали практичним інструментом для впровадження стандартів НАТО в ЗСУ та демонстрації міжнародної солідарності. Але попри офіційні заяви про успішне впровадження G/S-структур, деякі джерела вказують на суттєві виклики, називаючи повну адаптації ЗСУ до стандартів НАТО “амбітною, але недосягну найближчим часом мету”[2]. У той час як тактичний рівень (взводи, роти, батальйони) та молодший командний склад (NCO) активно навчалися за західними принципами (децентралізоване командування, ініціатива на місцях), вищий офіцерський склад, відповідальний за оперативне планування, міг ігнорувати ці тренінги. Це створювало ризик культурного та операційного розриву між тактикою та оперативним мистецтвом на вищих рівнях управління[65].

Велика Британія була постійним та активним учасником ключових багатонаціональних навчань на території України. Навчання Sea Breeze - ці щорічні українсько-американські морські навчання в Чорному морі регулярно включали участь британських сил. Наприклад, у 2017 році в них брав участь есмінець Королівського флоту HMS Duncan[210]. Навчання були зосереджені на посиленні морської безпеки, взаємосумісності та відпрацюванні широкого спектра військово-морських операцій[55]. Британські військовослужбовці також постійно брали участь у щорічних сухопутних навчаннях Rapid Trident на Яворівському полігоні. У 2019 році британський контингент входив до складу багатонаціональної групи цивільно-військового співробітництва (CIMIC), відпрацьовуючи разом з американськими та українськими колегами завдання, критично важливі для стабілізаційних операцій[231]. Окрім великих багатонаціональних форматів, проводилися й двосторонні навчання. Яскравим прикладом стали українсько-британські навчання “Козацька Булава” (Cossack

Масе-2021), метою яких було відпрацювання спільних дій у відповідь на агресію[56]. Ще однією знаковою подією стали навчання “Об'єднані зусилля” (Joint Endeavour) у 2020 році, під час яких Велика Британія здійснила найбільше за понад десятиліття десантування 250 своїх парашутистів в Україні, що стало потужною демонстрацією здатності до проекції сили[116].

Масштаб, частота та публічний характер цих навчань слугували формою стратегічної комунікації та стримування, спрямованою безпосередньо на Москву. Військові маневри ніколи не є суто технічними заходами, бо вони несуть також сильні політичні сигнали. Проведення масштабних навчань на території України за постійної участі Великої Британії та інших країн НАТО надсилало Кремлю недвозначний сигнал про відданість Заходу суверенітету України. Такі резонансні акції, як масове десантування чи відправка сучасних бойових кораблів, мали на меті продемонструвати рішучість та можливості, ускладнюючи стратегічні розрахунки Росії та підвищуючи потенційну політичну ціну подальшої агресії.

Важливим виміром безпекового партнерства стала “м'яка сила” - внесок Великої Британії в інституційну реформу оборонного та безпекового сектору України. Лондон усвідомлював, що стійкість України залежить не лише від техніки та навчання, але й від інституційного “програмного забезпечення” - ефективного управління, прозорості та боротьби з корупцією.

Британська допомога виходила за рамки тактичної підготовки і була зосереджена на інституційних змінах. Вона надавалася через два ключові канали: спеціального радника з питань оборони від Великої Британії, який працював безпосередньо в Міністерстві оборони України, та представника Великої Британії у Дорадчій раді з питань оборонних реформ (DRAB) - найвищому міжнародному дорадчому органі в Україні, до складу якого також входили експерти зі США, Канади, Німеччини, Польщі та Литви[183].

Військо з неефективною бюрократією радянського зразка, не може бути по-справжньому боєздатним, незалежно від рівня оснащення чи підготовки

солдатів. Дорадча роль Великої Британії була прямою спробою усунути ці фундаментальні слабкості. Сприяючи прозорості в оборонних закупівлях та боротьбі з корупцією, Лондон допомагав забезпечити ефективне використання ресурсів та намагався гарантувати, що західна допомога не буде змарнована. Цей фокус на належному врядуванні був необхідною передумовою для глибшої інтеграції із західними інституціями, як-от НАТО, і мав вирішальне значення для розбудови довгострокового, стійкого військового потенціалу.

Ці дорадчі зусилля, що часто фінансувалися з фонду CSSF, були спрямовані на системні проблеми з метою наближення України до західних стандартів управління[183]. Ключовими напрямками були підвищення прозорості в оборонних закупівлях та запровадження антикорупційних заходів та посилення демократичного цивільного контролю над збройними силами[183]. Ця реформаторська програма була прямо пов'язана з допомогою Україні у виконанні її зобов'язань щодо реформ до 2020 року та просуванням до мети членства в НАТО[2]. Завдяки британській дипломатичній підтримці, у червні 2020 року Україна отримала статус Партнера з розширеними можливостями НАТО (EOP)[183].

У відповідь на постійне використання Росією кіберпростору як поля бою проти України, розвинувся ще один критично важливий вимір безпекового партнерства. Велика Британія та її союзники визнали, що Росія використовує Україну як полігон для випробування своїх найсучасніших кібернетичних озброєнь та гібридних тактик. Тому підтримка кіберзахисту України стала була не лише у якості солідарності а й і для самозахисту. Національний центр кібербезпеки Великої Британії (NCSC), що є частиною GCHQ, відіграв ключову роль у публічній атрибуції масштабних кібератак проти України російським державним структурам, зокрема Головному управлінню Генштабу РФ (ГРУ). Саме NCSC викрив відповідальність підрозділу ГРУ, відомого як “Sandworm”, за атаки на українську енергосистему у 2015 та 2016 роках[220]. Публічна атрибуція стала важливим інструментом протидії російській стратегії

“правдоподібного заперечення”. Руйнівні програми, наприклад, вірус-шифрувальник “NotPetya”, спочатку спрямовані проти України у 2017 році, швидко поширилися світом, завдавши міжнародним компаніям збитків на мільярди доларів. Це продемонструвало, що кібератаки на Україну мають глобальні наслідки[147]. Допомагаючи Україні захищати свої мережі, NCSC та британська розвідка могли в реальному часі вивчати російські кібернетичні тактики, розробляти контрзаходи та своєчасно попереджати власну критичну інфраструктуру[209]. Таким чином, співпраця з Україною стала для Великої Британії стратегією передового захисту власного кіберпростору.

Крім того, британські спецслужби надавали Україні важливі розвідувальні дані та попередження про російську кіберактивність, допомагаючи посилювати захист від атак на державні та фінансові установи[220].

2021 рік став переломним, бо мав два ключові процеси - кодифікація пост-брекзитної зовнішньої політики Лондона та безпрецедентне нарощування російських військ біля кордонів України - зійшлися в одній точці, що призвело до якісної зміни британської політики, зробивши її більш рішучою.

Інтегрований огляд з питань безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики, опублікований у березні 2021 року, офіційно закріпив концепцію “Глобальної Британії”[12]. Ключовим положенням цього документа було визначення Росії як “найгострішої прямої загрози для Великої Британії” та зобов'язання захищати ліберально-демократичний світовий порядок[12]. Це створило чітке стратегічне обґрунтування для поглиблення підтримки України як ключового партнера на передовій цього системного протистояння[55].

Протягом 2021 року Росія у дві хвилі (навесні та восени) сконцентрувала біля кордонів України понад 100 000 військових та важку техніку — це було найбільше скупчення сил з 2014 року[204]. Велика Британія та її союзники розцінили це як серйозну ескалацію та реальну загрозу повномасштабного вторгнення[119].

Найяскравішою демонстрацією нової політики став інцидент з есмінцем

HMS Defender у червні 2021 року. Корабель Королівського флоту здійснив прохід в рамках свободи судноплавства через українські територіальні води поблизу узбережжя незаконно окупованого Криму[94]. Це був крок, спрямований на невизнання російських претензій та захист міжнародного морського права[27]. Інцидент, що супроводжувався агресивними діями російських літаків та кораблів, став чітким сигналом готовності Лондона йти на ризик заради підтримки України.

Ескалація 2021 року стала точкою, де гостра загроза з боку Росії збіглася зі стратегічною можливістю, яку надавала концепція “Глобальної Британії”. Нарощування російських військ створило очевидну необхідність для більш рішучої британської відповіді та доктрина "Глобальної Британії" забезпечила стратегічну рамку та політичне виправдання для такої відповіді[12]. Ця синергія дозволила Великій Британії позиціонувати себе як провідного європейського гаранта безпеки України, діючи більш рішуче, ніж деякі континентальні партнери, та зміцнюючи свій авторитет в очах США та союзників на східному фланзі НАТО. Кульмінацією цього процесу стала історична зміна політики. Вперше з 2014 року Велика Британія ухвалила рішення про постачання Україні оборонної летальної зброї[56]. Наприкінці 2021 - на початку 2022 року почалося повітряне перекидання тисяч легких протитанкових ракетних комплексів NLAW[122].

Весь цей процес був не випадковістю, а перетворенням України на державу, напад на яку був би для Росії надто болючим та не вигідним. До лютого 2022 року Британія не була “другом”, а була інтегрованим партнером, присутнім на українських полігонах (ORBITAL), у її міністерствах (DRAB), на її верфях (Babcock), у її кібермережах (NCSC) і, зрештою, в її арсеналах (NLAW). Вся ця співпраця стала одним з фундаментів того, що дало змогу витримати натиск перших днів вторгнення. Також треба додати, що ці дії стали логічним завершенням циклу пошуку Британії своєї ролі у пост-імперському світі, в даному випадку - у ролі архітектора безпеки, який діє через посилення

союзників.

2.2. Політичне та дипломатичне співробітництво

До 2014 року українсько-британські відносини, встановлені 10 січня 1992 року, розвивалися стабільно, але не належали до пріоритетних напрямів зовнішньої політики жодної з держав. Для України Велика Британія була важливим європейським партнером та постійним членом Ради Безпеки ООН, однак основні зовнішньополітичні зусилля Києва були сконцентровані на відносинах з ЄС як інституцією, США та Російською Федерацією. Для Лондона Україна залишалася однією з багатьох пострадянських держав, політика щодо якої значною мірою формувалася в руслі загальноєвропейських підходів.

Визначальним моментом раннього етапу співпраці стала роль Великої Британії як одного з трьох головних ініціаторів підписання Будапештського меморандуму про гарантії безпеки 1994 року, про який вже було сказано вище. Цей документ, в обмін на відмову України від третього у світі ядерного арсеналу, закріпив за Лондоном статус гаранта її суверенітету та територіальної цілісності. Хоча в наступні роки меморандум мав переважно декларативний характер, його існування заклало правову та моральну основу для британської позиції, яка стала центральним аргументом у дипломатичній риторичі Лондона після початку російської агресії у 2014 році.

Про асиметричність інтересу та невисокий пріоритет України у британській зовнішній політиці свідчив помітний дисбаланс у візитах високого рівня. Українські президенти та урядовці значно частіше відвідували Лондон, ніж їхні британські колеги – Київ. За весь період незалежності до 2014 року відбувся лише один повноцінний офіційний візит британського прем'єр-міністра до України – Джона Мейджора у 1996 році[17]. Хоча у 2008 році сторони у спільній заяві проголосили стратегічний характер відносин, цей статус залишався більш амбіцією, ніж реальним станом справ[34]. Тож ця асиметрія інтересу свідчить про те, Британія обмежувалась протокольною ввічливістю та підтримкою здебільшого на словах, делегуючи реальну політику щодо України

Берліну та Брюсселю.

Зовнішня політика Лондона щодо Києва прагматично адаптувалася до перемінних пріоритетів самої України, яка до 2014 року характеризувалася непослідовністю та коливаннями між євроатлантичним та російським векторами[64]. У середині 2000-х років Велика Британія підтримувала прагнення України до членства в НАТО. Проте після того, як у 2010 році Київ офіційно закріпив політику позаблоковості, британський акцент змістився на підтримку розробки та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, вбачаючи в ній головний механізм трансформації країни відповідно до британських інтересів[32, 52].

Події Революції Гідності, втеча президента Януковича та подальша російська агресія у лютому-березні 2014 року стали зсувом, який кардинально змінив місце України у британській зовнішній політиці. Уряд консерваторів на чолі з Девідом Кемероном зайняв одну з найжорсткіших та найпринциповіших позицій серед європейських держав, розглядаючи дії Росії не лише як напад на Україну, а й як загрозу всьому повоєнному світовому порядку.

Прем'єр-міністр Девід Кемерон назвав російську агресію «кричущим порушенням міжнародного права» та абсолютно «неприйнятними» діями, які не можуть залишатися без наслідків[134]. Міністр закордонних справ Вільям Хейг у своїй промові 18 березня 2014 року охарактеризував анексію Криму як «захоплення землі» (land-grab) та наголосив, що жоден «фіктивний та збочений демократичний процес», як-от псевдореферендум під дулами автоматів, не може легітимізувати це порушення суверенітету[152]. Він прямо звинуватив Росію у порушенні її зобов'язань за Будапештським меморандумом, згідно з яким РФ зобов'язувалася «утримуватися від загрози або застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України». Цю позицію підтвердив і Генеральний прокурор Домінік Грив, який у парламенті назвав дії Росії «кричущим порушенням міжнародного права та її міжнародних зобов'язань»[106].

Послідовне посилення на Будапештський меморандум виконувало ключову дипломатичну функцію. Дії Росії прямо порушували міжнародну угоду, де Велика Британія виступала ключовим підписантом та гарантом. Для Лондона, постійного члена РБ ООН, чия зовнішня політика традиційно ґрунтується на концепції «міжнародного порядку, заснованого на правилах» (rules-based international system), ігнорування такого порушення означало б підрив власної міжнародної довіри[151]. Таким чином, апеляція до меморандуму надавала британській позиції правову та моральну легітимність, перетворюючи її відповідь із політичного вибору на виконання міжнародного зобов'язання. Для підкреслення екзистенційної загрози європейській безпеці Девід Кемерон вдався до історичної аналогії. На закритому засіданні саміту ЄС він порівняв вагання деяких європейських лідерів щодо жорсткої відповіді Путіну з політикою умиротворення Гітлера в Мюнхені 1938 року, застерігаючи від ризику “повторення помилок” минулого[110]. Ця риторика була свідомим інструментом стратегічної комунікації, спрямованим на мобілізацію більш нерішучих партнерів по ЄС. Піднімаючи дискусію з рівня економічних розрахунків до питання безпеки континенту, Кемерон допомагав формувати консенсус щодо необхідності якісної відповіді.

Перші практичні кроки Лондона були швидкими та багатовимірними. Велика Британія відкликала свою участь із підготовки до саміту G8 у Сочі[84]. Було заморожено активи 18 осіб, пов'язаних з колишнім режимом Януковича, а до Києва направлено спеціальну команду з Національного агентства по боротьбі зі злочинністю для надання допомоги у розслідуванні фінансових злочинів та поверненні незаконно виведених активів[152]. Ці дії продемонстрували готовність Лондона не лише до дипломатичного засудження, але вже і до конкретних кроків з підтримки нової української влади та тиску на агресора.

У рамках «Великої вісімки» Лондон став одним з головних ініціаторів призупинення участі Росії, що призвело до повернення до формату G7[85]. На саміті G7 у Брюсселі в червні 2014 року лідери підтвердили єдність у підтримці

України та готовність запровадити подальші, більш широкі економічні санкції, якщо Росія не вдасться до деескалації[109].

В межах Європейського Союзу уряд Кемерона послідовно виступав за запровадження жорсткого санкційного режиму. Вже на екстреному засіданні Європейської Ради 6 березня 2014 року було узгоджено триетапний підхід, який передбачав призупинення переговорів щодо візової лібералізації та нової угоди про співпрацю, запровадження індивідуальних санкцій (замороження активів та заборона на в'їзд) і, в разі подальшої ескалації, перехід до широких економічних обмежень[134]. Збиття російськими проксі-силами пасажирського літака рейсу МН17 у липні 2014 року стало переломним моментом, після якого Велика Британія стала одним з головних архітекторів секторальних санкцій ЄС, що вдарили по фінансовому, енергетичному та оборонному секторах російської економіки[18].

На платформі НАТО Лондон підтримав рішення від квітня 2014 року про призупинення всього практичного цивільного та військового співробітництва з Росією, зберігши лише канали для політичного діалогу.[227] На саміті Альянсу в Уельсі у вересні 2014 року, який проходив на тлі прямого вторгнення російських регулярних військ на Донбас, було засуджено агресивні дії РФ. Саміт ухвалив План дій щодо готовності (Readiness Action Plan), який передбачав суттєве посилення колективної оборони та східного флангу НАТО, що стало прямою відповіддю на нову безпекову реальність, створену Росією[233]. Таким чином, у 2014 році Велика Британія виступила як один з ключових центрів формування єдиного західного фронту проти російської агресії.

Велика Британія послідовно використовувала свій статус постійного члена Ради Безпеки ООН та впливового члена інших міжнародних організацій для адвокації українських інтересів. У виступі на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2015 року міністр закордонних справ Філіп Хеммонд, хоча й не назвав Росію прямо, недвозначно посилався на її дії, заявляючи: “Коли

держави кидають виклик цим правилам (поваги до територіальної цілісності)), усі ми зобов'язані швидко та недвозначно стати на захист жертв. Ось чому ми стоїмо пліч-о-пліч з українським народом”[128]. Він наголосив, що “незаконні дії та державна агресія повинні мати наслідки, інакше міжнародний порядок буде фатально підірваний”[128].

Лондон також активно підтримував діяльність Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, розглядаючи її як важливий інструмент для об'єктивної фіксації порушень режиму припинення вогню та присутності російських військ і техніки на Донбасі[146]. У рамках НАТО британська сторона продовжувала наполягати на необхідності посилення східного флангу Альянсу та надання практичної допомоги Україні через трастові фонди та програми партнерства[183].

Важливим став робочий візит очільника МЗС України Павла Клімкіна до Лондона 10-11 лютого 2016 року, під час якого відбулися його переговори з британським колегою Філіпом Хеммондом[29, 147]. Ключовими темами перемовин були стан виконання Мінських домовленостей, координація тиску на Росію, підтримка внутрішніх реформ в Україні та обговорення української ініціативи щодо створення міжнародного формату з деокупації Криму[29].

При цьому Велика Британія свідомо утримувалася від прямої участі у переговорах у Нормандському форматі. Міністр закордонних справ Великої Британії Філіп Хеммонд публічно захищав цю позицію, стверджуючи, що Німеччина та Франція, з огляду на їхні відносини з Москвою, краще підходять для ведення дипломатичного діалогу, тоді як роль Британії полягає в іншому[211]. Ця позиція відображала стратегічний розподіл праці в рамках західної коаліції. У той час як Берлін та Париж вели складні переговори, Лондон, разом зі США, зосередився на створенні важелів тиску – розробці та просуванні санкцій, а також наданні практичної військової допомоги. Тобто, не увійшовши у цей формат, Британія звільнила себе від необхідності йти на компроміси з Росією, що в довгостроковій перспективі виявилось більш

ефективним, ніж дипломатичні маневри[188].

Британський уряд чітко пов'язував будь-яке можливе послаблення санкцій виключно з повним виконанням Росією Мінських угод[165]. Навіть у червні 2016 року, за кілька днів до референдуму щодо Brexit, Велика Британія підтримала одностайне рішення послів ЄС про продовження секторальних санкцій до січня 2017 року[118].

Найбільш значущим зрушенням у двосторонніх відносинах у цей період став перехід від ситуативної допомоги до довгострокового стратегічного інвестування в обороноздатність України. Цей процес мав два ключові етапи, згадувані вище, - запуск Operation Orbital та підписання оборонного Меморандуму 2016 року стали поворотним моментом. Вони ознаменували перехід від реактивної політики кризового реагування до проактивної стратегії довгострокового зміцнення обороноздатності України. Це заклало фундамент для майбутнього безпекового альянсу, перетворивши відносини з формату “донор-отримувач” на структуроване партнерство[56].

Рішення Великої Британії вийти з Європейського Союзу, ухвалене на референдумі у червні 2016 року, стало потужним каталізатором для переосмислення її глобальної ролі та зовнішньополітичних пріоритетів. У цьому новому контексті відносини з Україною набули додаткового стратегічного значення, перетворившись на важливий інструмент реалізації нової британської політики. Вихід з ЄС створював для Лондона ризик втрати впливу на континенті та певної міжнародної ізоляції[142]. Щоб протидіяти цим загрозам, уряд Терези Мей почав формувати концепцію “Глобальної Британії” (Global Britain) – активної, відкритої світові держави, яка продовжує відігравати провідну роль у міжнародних справах, але вже не через інституції ЄС, а через двосторонні зв'язки, НАТО та інші багатосторонні формати[12].

І якраз Україна стала одним з ключових майданчиків для демонстрації життєздатності цієї концепції. Активізуючи підтримку Києва, Лондон доводив, що, за відомим висловом, «Британія залишає ЄС, але не залишає Європу»[238].

Це дозволяло Великій Британії зберігати статус одного з головних гарантів європейської безпеки, діючи в обхід брюссельських структур. Підтримка України стала своєрідним компенсаторним механізмом, що дозволяв Лондону підтримувати свій статус великої держави та впливового гравця на міжнародній арені[142].

У квітні 2017 року відбулася перша двостороння зустріч прем'єр-міністра Терези Мей з президентом Петром Порошенком у Лондоні, що стало першим візитом українського президента до Великої Британії за багато років[196]. Під час переговорів британська прем'єрка підтвердила незмінність ключових позицій: невизнання анексії Криму, збереження санкційного тиску на Росію до повного виконання Мінських угод та намір поглиблювати двосторонню співпрацю у сфері безпеки та оборони[197]. Водночас у цей період британська політика робила особливий наголос на підтримці внутрішніх реформ в Україні. У Лондоні чітко усвідомлювали, що стійкість України до російської агресії безпосередньо залежить від її внутрішньої міцності, зокрема від успіхів у боротьбі з корупцією та розбудові ефективних державних інституцій. Цей підхід розглядав безпеку комплексно, визнаючи, що інституційна стійкість є не менш важливою, ніж військова сила. Кульмінацією цих зусиль стало проведення 6 липня 2017 року в Лондоні масштабної Міжнародної конференції з питань реформ в Україні (Ukraine Reform Conference)[237]. Ця подія, спільно організована британським та українським урядами, зібрала міжнародних партнерів для мобілізації політичної та фінансової підтримки українських трансформацій. Ініціювавши цей формат, який згодом став щорічним (Копенгаген-2018, Торонто-2019), Велика Британія закріпила за собою роль лідера у міжнародній координації допомоги реформам в Україні[237]. Практична підтримка надавалася через спеціалізовані фонди, як-от Фонд належного врядування (Good Governance Fund), який фінансував проекти у сферах верховенства права, антикорупції та реформи державного управління[150].

Вийшовши з формальних структур ЄС, Велика Британія продовжувала тісно координувати свою політику щодо України з європейськими та іншими союзниками. Це відбувалося через неформальні коаліції, такі як “Група друзів України”, та в рамках G7[84]. Лондон залишався одним із ключових контрибуторів у трастові фонди НАТО для України та активним учасником засідань Комісії Україна-НАТО, використовуючи Альянс як основний інструмент для реалізації своєї політики європейської безпеки. Таким чином, період 2017–2019 років продемонстрував, що Brexit не лише не послабив, а, навпаки, посилив увагу Лондона до України, перетворивши її на центральний елемент нової британської зовнішньополітичної стратегії. Але була і критика у вигляді стратегічного парадоксу Brexit для України. Цей парадокс полягає в тому, що вихід Великої Британії з Європейського Союзу мав два одночасні, але протилежно спрямовані наслідки для Києва. З одного боку, Лондон міг проводити значно більш гнучку, швидку та проактивну політику підтримки України, що вилилось у підписання Угоди, про яку ще трохи нижче. З іншого як стверджують Грубінко та Мартинов, той самий Brexit “об’єктивно послабив позиції України в процесі європейської інтеграції”[14]. По-перше, з виходом Великої Британії Україна втратила свого найпотужнішого, найвпливовішого та найбільш послідовного лобіста всередині Європейського Союзу. По-друге, з виходом Лондона внутрішній баланс сил в ЄС неминуче змістився у бік франко-німецької осі. У період до 2022 року і Париж, і Берлін були значно більш схильними до політики “діалогу” з Росією та вкрай скептично ставилися до подальшого розширення ЄС, особливо за рахунок України. Як наслідок, для Києва стратегічна вага Лондона саме у вимірі просування до членства в ЄС значно зменшилася[14].

Підписання 8 жовтня 2020 року в Лондоні Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство[25]. Цей документ мав виняткове значення, оскільки він став першою подібною двосторонньою угодою, укладеною Великою Британією з іншою державою після її виходу з ЄС.

Угода замінила для сторін положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, створивши нову, амбітну договірно-правову базу для відносин[67]. У преамбулі та основних статтях документу були закріплені ключові цілі: розвиток політичної та економічної співпраці на основі спільних цінностей (демократія, верховенство права, права людини), підтримка суверенітету та територіальної цілісності України, спільна протидія російській агресії та дотримання політики невизнання спроби анексії Криму[59]. Особливу вагу мав розділ, присвячений політичному діалогу та співробітництву у сфері зовнішньої та безпекової політики. Стаття 9 “Військове та військово-технічне співробітництво” прямо передбачала посилення практичної кооперації у запобіганні конфліктам та кризовому менеджменті, обмін інформацією, проведення спільних навчань та консультацій[71]. Саме ця стаття стала юридичним підґрунтям для прямої військової допомоги. Таким чином, Угода 2020 року стала заміною старого правового режиму та стратегічним кроком Лондона, який юридично закріпив свою роль як одного з головних безпекових партнерів України, діючи вже як самостійний глобальний гравець. Це стало інституційним завершенням формування стратегії “Global Britain” щодо України. Назва “Глобальна Британія” спочатку була більше спрямована на внутрішнє (британське) та глобальне споживання, аніж була чіткою, взаємно визначеною і зрозумілою для Києва двосторонньою стратегією. Та зазначена вище неоднозначність у вигляді критеріїв на кшталт “Всебічне співробітництво стратегічного характеру”, “Особливе партнерство” та “Глобальне партнерство” виглядають як гасла без чітких критеріїв. В цілому, це означає, що військовий альянс був набагато сильнішим і зрозумілішим для обох сторін, ніж де-юре політичне партнерство.

Уряд Бориса Джонсона, який прийшов до влади у 2019 році, відзначався ще більш рішучою та прямою риторикою на підтримку України. Прем'єр-міністр неодноразово називав Велику Британію “найпалкішим прихильником” України та позиціонував себе як особистого друга президента Володимира Зеленського[293].

Для реалізації положень Угоди було створено механізм Діалогу стратегічного партнерства (Strategic Partnership Dialogue) для щорічних консультацій на високому рівні[59]. Під час зустрічі у Нью-Йорку у вересні 2021 року лідери обговорили перші позитивні результати дії Угоди, зокрема зростання двосторонньої торгівлі на понад 70%, та домовилися про проведення інавгураційного засідання Діалогу[54].

Нарощування російських військ біля кордонів України навесні та, особливо, восени 2021 року стало вирішальним випробуванням для новоствореного стратегічного партнерства. Велика Британія, спираючись на дані власної та американської розвідки, однією з перших почала публічно попереджати про надзвичайно високу ймовірність повномасштабного вторгнення[262].

Велика Британія перейшла до конкретних кроків з посилення обороноздатності України. У листопаді 2021 року було підписано міжурядову рамкову угоду про виділення кредиту в розмірі 1,7 млрд фунтів стерлінгів на розвиток Військово-Морських Сил України в рамках Програми підвищення військово-морських спроможностей (NCEP)[271]. Ця програма, започаткована раніше, передбачала спільне будівництво ракетних катерів, передачу двох мінних тральщиків та розбудову військово-морських баз. Кульмінацією британської відповіді на ескалацію стало кардинальне рішення, яке змінило багаторічну політику. Усвідомлюючи, що в разі повномасштабного наступу нелетальної допомоги буде недостатньо, уряд Бориса Джонсона наприкінці 2021 року ухвалив рішення про постачання Україні оборонної летальної зброї, про що також згадувалось у минулому підрозділі[56]. Це стало перетином “червоної лінії”, якої Лондон дотримувався з 2015 року. Цей крок став остаточним доказом того, що стратегічне партнерство перестало бути лише декларацією. Нарощування російської загрози у 2021 році виступило фінальним каталізатором, який змусив Велику Британію перевести свої риторичні зобов'язання у площину високоризикованих дій. Важливим етапом у

формуванні нової стратегічної рамки стала публікація Інтегрованого огляду з питань безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики (Integrated Review) у березні 2021 року, який визначив Росію як “найгострішу пряму загрозу” (most acute direct threat) національній безпеці Великої Британії[12]. Таке формулювання стало принципово новим елементом британської доктрини, що відрізнявся від більш обережної риторики Європейського Союзу, який здебільшого характеризував Росію як “виклик” або “дестабілізуючий чинник”. Чітка артикуляція загрози дала можливість Лондону перейти від стримувальної політики до активного зміцнення партнерів на східному фланзі Європи, що включало превентивне постачання оборонних систем Україні. Аналітичні огляди Chatham House, наприклад, у “Global Britain in a Divided World” підкреслюють, що саме жорсткіша стратегічна оцінка російської політики стала поворотним моментом для переходу Великої Британії до якісно нового рівня двосторонньої підтримки України[78]. Рішення про надання летальної зброї не лише посилило обороноздатність України напередодні вторгнення, але й створило важливий прецедент для інших союзників, остаточно закріпивши за Великою Британією роль провідного європейського безпекового партнера Києва[56].

Риторика британських прем'єр-міністрів відображала етапність розвитку відносин. Девід Кемерон (2014–2016) використовував жорстку риторику, засновану на нормах міжнародного права та Будапештському меморандумі, використовуючи історичні аналогії для мобілізації союзників[116]. Тереза Мей (2016–2019) розглядала підтримку України через призму нової ролі Великої Британії після Brexit, роблячи акцент на підтримці реформ[260]. Борис Джонсон (2019–2021) перейшов до більш персоналізованого та прямого стилю, позиціонуючи себе як особистого друга України та апелюючи до спільних цінностей[293]. Протягом усього періоду у британському парламенті зберігався міцний міжпартійний консенсус щодо підтримки України, що значно посилювало вагу британської дипломатії[300].

Аналіз політико-дипломатичного співробітництва між Україною та Великою Британією у період 2014-2021 років дозволяє зробити висновок про докорінну трансформацію двосторонніх відносин, які за вісім років пройшли шлях від периферійного, ситуативного партнерства до інституціоналізованого стратегічного альянсу. Ця еволюція мала чітку етапність та була зумовлена низкою потужних геополітичних чинників.

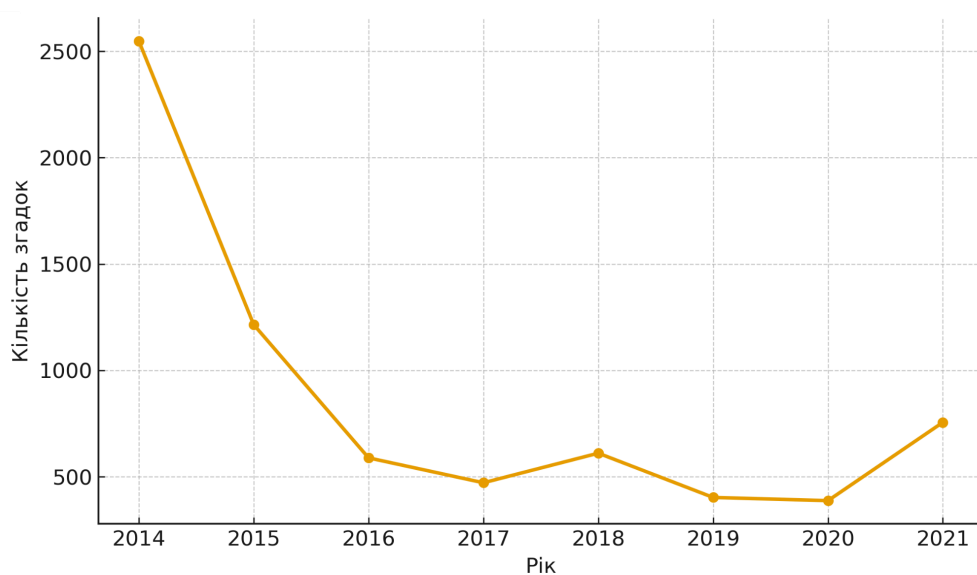
Розвиток відносин можна умовно поділити на чотири послідовні етапи:

1. Реактивно-принциповий етап (2014 р.) - спровокований російською агресією, цей етап характеризувався негайною, жорсткою та принциповою дипломатичною реакцією Лондона. Вона ґрунтувалася на захисті міжнародного права та зобов'язань за Будапештським меморандумом. Велика Британія взяла на себе роль одного з лідерів у формуванні міжнародної санкційної коаліції проти РФ.
2. Етап прагматичної консолідації (2015–2016 рр.) - відбувся перехід від переважно риторичної підтримки до практичних кроків. Запуск тренувальної місії Operation Orbital та підписання 15-річного Меморандуму про взаєморозуміння у сфері оборони заклали основи для довгострокової безпекової співпраці. Водночас Лондон відігравав ключову роль у збереженні та продовженні санкційного тиску ЄС.
3. Етап пост-Brexit стратегічного переосмислення (2017–2019 рр.) - вихід з ЄС змусив Велику Британію шукати нові шляхи реалізації свого міжнародного впливу. Україна стала важливим елементом нової стратегії «Global Britain». Лондон посилив двосторонні контакти та ініціював міжнародний формат підтримки українських реформ, розглядаючи їх як ключовий фактор стійкості України.
4. Етап інституціоналізації стратегічного партнерства (2020–2021 рр.) - відносини були формалізовані через підписання Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство. На тлі безпрецедентної ескалації з боку Росії наприкінці 2021 року Велика

Британія зробила вирішальний крок, відмовившись від політики “нелетальної допомоги” та розпочавши постачання оборонної зброї.

Трансформація українсько-британських відносин була зумовлена синергією таких ключових чинників: російською агресією, яка стала первинним каталізатором, що вивів Україну з периферії британської зовнішньої політики; Brexit - бо Британії було потрібно довести свою спроможність залишатися провідним гравцем у європейській безпеці поза межами ЄС та посилення двосторонніх зв'язків з Україною стало ідеальним інструментом для демонстрації ефективності нової, більш гнучкої та суверенної зовнішньої політики в рамках концепції “Global Britain”[12] - яка надала ідеологічну рамку британській політиці, в рамках якої підтримка України стала частиною глобального протистояння між демократією та автократіями[78].

Для більшого розуміння рівності уваги до України з боку британського парламенту у різні роки (2014-2021) було зроблено кількісний аналіз політичної уваги - тобто аналіз згадок на парламентського моніторингового ресурсу [TheyWorkForYou.com](https://www.theyworkforyou.com), що адмініструється організацією mySociety та грегуює офіційні стенограми (Hansard) з усіх парламентів та асамблей Сполученого Королівства - Палати громад, Палати лордів, Парламенту Шотландії, Сенедду та Асамблеї Північної Ірландії. Для збору даних було використано офіційний програмний інтерфейс застосунків (API), який надає TheyWorkForYou. Пошук ключового слова “Ukraine” охоплював усі типи парламентських документів, доступних через API, включаючи дебати в Палаті громад, Палаті лордів, Вестмінстер-холі, а також письмові відповіді міністрів та письмові заяви.

Рис 2.1 Динаміка згадок про Україну в парламентських провадженнях Великої Британії (2014–2021 рр.)

Тож ми бачимо, що увага британських депутатів до України у 2014–2021 рр. мала переважно реактивний характер: сплески інтересу безпосередньо збігалися з етапами російської агресії. Пік згадок припав на 2014 рік - період анексії Криму та початку війни на Донбасі. Надалі кількість обговорень зменшилася, але залишалася стабільно вищою, ніж до 2014 р., що свідчить про перехід від кризового реагування до системного моніторингу ситуації. Після піку 2014 року парламентський дискурс зосередився на санкційній політиці, тренувальній місії Operation Orbital і безпековому партнерстві з Україною. Зростання у 2021 році відображало реакцію на нарощування російських військ біля українських кордонів — передвісник подій 2022 року.

Послідовна та цілеспрямована дипломатична робота протягом восьми років відіграла вирішальну роль у формуванні міцного фундаменту довіри та взаєморозуміння між двома країнами. Поступова інституціоналізація відносин — від неформальних консультацій та заяв про підтримку до юридично зобов'язуючих документів, як-от Меморандум 2016 року та Угода 2020 року — перетворила політичну солідарність на чітко структуровані зобов'язання.

Ця еволюція, керована дипломатичними зусиллями на всіх рівнях – від лідерів держав до експертних консультацій, – забезпечила те, що на момент повномасштабного російського вторгнення у лютому 2022 року між Україною та Великою Британією вже існувало де-факто стратегічне безпекове партнерство. Воно не потребувало створення з нуля, а лише активації та масштабування, що й дозволило Лондону так швидко відреагувати на нову фазу агресії. Таким чином, період 2014-2021 років став часом формування міцного альянсу.

2.3. Економічне та торговельне партнерство

Економічні та торговельні відносини між Україною та Великою Британією в період 2014–2015 років розвивалися не в руслі планової лібералізації чи розширення ринків, а були цілком і повністю детерміновані геополітичною кризою, спричиненою російською агресією.

Перші пакети обмежувальних заходів, ухвалені в березні 2014 року, включали заморожування активів та візові заборони для російських та кримських посадовців, безпосередньо причетних до підриву територіальної цілісності України [152; 165].

З ескалацією конфлікту на Донбасі санкційний режим було розширено. Влітку 2014 року були запроваджені секторальні економічні санкції, які мали на меті обмежити доступ ключових секторів російської економіки до західних ринків капіталу та технологій. Ці заходи стосувалися, зокрема, державних банків, оборонних підприємств та нафтових компаній, яким було заборонено залучати довгострокове фінансування на європейських та американських ринках [18; 125]. Крім того, було введено ембарго на торгівлю зброєю та товарами подвійного призначення, а також обмежено експорт технологій для нафтогазової галузі. Таким чином, Велика Британія з самого початку кризи зайняла позицію, за якої економічний тиск на агресора став ключовим інструментом зовнішньої політики.

Паралельно із запровадженням санкцій проти Росії, Велика Британія та її

партнери розгорнули масштабну програму фінансової та гуманітарної підтримки України. Головною метою на цьому етапі було запобігання економічному колапсу, стабілізація державних фінансів та вирішення нагальних гуманітарних проблем, спричинених війною та внутрішнім переміщенням населення.

Більшість допомоги надавалась через багатосторонні інституції, що дозволяло мобілізувати значно більші ресурси та координувати зусилля міжнародної спільноти. Вже у березні 2014 року Світовий банк, одним з ключових акціонерів якого є Велика Британія, оголосив про надання Україні пакету допомоги у розмірі 3 млрд доларів США для підтримки термінових реформ. Аналогічним чином, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), де Лондон також відіграє провідну роль, значно активізував свою діяльність. У 2014 році інвестиції ЄБРР в Україну зросли на 46% порівняно з попереднім роком, перевищивши 1,2 млрд доларів США. Ці кошти були спрямовані на підтримку реального сектору економіки, зокрема на проекти в інфраструктурі, енергетиці та агробізнесі [111].

Британський Департамент міжнародного розвитку (DFID) також активізував свою роботу в Україні, зосереджуючись на гуманітарній допомозі та підтримці реформ у сфері державного управління [229]. Діяльність DFID була тісно інтегрована в загальні програми міжнародних донорів. Використання багатосторонніх каналів дозволяло не лише акумулювати значні фінансові ресурси, а й прив'язати їх надання до виконання Україною програми структурних реформ, розробленої спільно з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Це підвищувало ефективність допомоги та закладало основи для довгострокової макроекономічної стабілізації [259].

Російська агресія, окупація промислових регіонів та загальна дестабілізація призвели до глибокої економічної кризи в Україні. У 2014–2015 роках ВВП країни стрімко падав, що, у свою чергу, спричинило значне скорочення обсягів зовнішньої торгівлі [111; 265]. Ці негативні тенденції не

оминули й українсько-британські торговельні відносини.

Попри складні умови, двостороння торгівля продовжувалася. За даними британської статистики, обсяг експорту товарів з Великої Британії в Україну у 2014 році склав 354,8 млн фунтів стерлінгів. Основними статтями експорту були лікарські та фармацевтичні засоби, дорожні транспортні засоби, текстильні волокна та різноманітне промислове обладнання [111; 265]. Водночас загальний торговельний баланс Великої Британії в цей період погіршувався, що відображало складну глобальну економічну кон'юнктуру, посилену геополітичною напруженістю та падінням цін на нафту [234; 285].

Важливим фактором, що пом'якшив негативний вплив кризи на торгівлю, стало рішення Європейського Союзу про надання Україні тимчасових автономних торговельних преференцій. Цей режим, запроваджений у березні 2014 року, передбачав одностороннє скасування або зниження мит на українські товари, що експортувалися до країн ЄС, включно з Великою Британією. Він діяв до 31 грудня 2015 року, до моменту набуття чинності Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС [136]. Цей крок підтримав українських експортерів та став практичним вираженням політичної підтримки європейського вибору України.

В цілому, можна зробити два висновки. По-перше, економічна політика Великої Британії щодо України у 2014-2015 роках була повністю підпорядкована перш за все геополітичним імперативам, а не для отримання комерційної вигоди. Запровадження санкцій проти Росії, попри їхні очевидні економічні витрати для самих західних країн [174], та надання екстреної фінансової допомоги Україні [229] чітко демонструють пріоритет політичних та безпекових міркувань над суто економічними. По-друге, у своїй відповіді на кризу Велика Британія діяла переважно не самостійно, а як частина єдиного західного фронту, спираючись на існуючі багатосторонні формати. Переважна частина фінансової допомоги спрямовувалася через міжнародні фінансові інституції — Світовий банк, МВФ та ЄБРР [229; 111], що дозволяло

мобілізувати ресурси, значно більши за можливості будь-якої окремої країни та забезпечували таким чином фінансування до програм структурних реформ та розподіляла як ризики, так і відповідальність між всіма міжнародними партнерами.

З 2016 по 2019 рік став етапом поступової стабілізації та відновлення економічних відносин між Україною та Великою Британією після шоку 2014–2015 років та викликом у вигляді Brexit. Тобто економічний порядок розвивався за двома паралельними треками. Перший полягав у відновленні та нарощуванні торговельних потоків в рамках Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС, яка почала діяти з 1 січня 2016 року. Другий полягав у необхідності оформити у договірно-правовому форматі двосторонні відносини та розпочати підготовку нової нормативної бази, яка мала замінити Угоду про асоціацію після Brexit. Цей процес спонукав обидві країни перейти від кризового реагування до вибудовування довгострокових механізмів співпраці[67]. Після різкого спаду, спричиненого кризою, двостороння торгівля почала демонструвати впевнену позитивну динаміку. Запровадження режиму вільної торгівлі з ЄС, який на той час поширювався і на Велику Британію, стало стимулом для українських експортерів та сприяло поступовій переорієнтації торговельних потоків. За період з 2016 по 2019 рік загальний товарообіг між двома країнами зріс майже вдвічі та досяг 2,1 млрд фунтів стерлінгів, що свідчило про успішну адаптацію бізнесу до нових умов та відновлення економічної активності. Україна посідала 69-те місце серед торговельних партнерів Великої Британії, на неї припадало близько 0,1% від загального обсягу британської торгівлі[299]. Хоча ці показники залишалися відносно скромними в масштабах глобальної торгівлі Великої Британії, стабільна позитивна динаміка свідчила про значний потенціал для подальшого зростання. Британський експорт складався переважно з продукції з високою доданою вартістю[239], такої як транспортні засоби, авіаційна техніка, машинобудування та фармацевтика. Натомість основу українського експорту до

Великої Британії становила сировинна та проміжна продукція: метали, зернові та олійні культури. Це свідчило про взаємодоповнюваність економік, але водночас вказувало на необхідність диверсифікації українського експорту в бік товарів з вищою доданою вартістю. Разом з цим, Велика Британія розгорнула системну діяльність з надання технічної допомоги Україні, спрямованої на підтримку реформ та зміцнення державних інституцій[243]. Ключовими інструментами для реалізації цієї політики стали два міжвідомчі фонди: Фонд «Конфлікт, стабільність та безпека» (Conflict, Stability and Security Fund, CSSF), заснований у 2015 році, та Фонд належного врядування (Good Governance Fund, GGF) [110; 151]. Ці фонди дозволили перейти від ситуативної допомоги до реалізації довгострокових програмних проєктів. GGF став флагманом британської підтримки реформ. На 2018/2019 фінансовий рік бюджети цих фондів для України були значними: CSSF – 14 млн фунтів стерлінгів, GGF – щонайменше 11 млн фунтів стерлінгів[243]. Діяльність CSSF була зосереджена на подоланні наслідків конфлікту та зміцненні безпеки і стійкості України - підтримка постраждалих громадян від війни, допомогу отримали понад 111 тисяч внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [243]. Також місія Orbital також входила у сферу діяльності CSSF, як і гуманітарне розмінування та боротьба з гендерно зумовленим насильством[243].

Фонд належного врядування (GGF), у свою чергу, фокусувався на підтримці системних реформ, що мали на меті наблизити Україну до західних стандартів управління та покращити бізнес-клімат. Проєкти GGF охоплювали такі сфери, як: антикорупція та верховенство права та підтримка новостворених антикорупційних інституцій, реформа судової системи, зокрема допомога у створенні Вищого суду з питань інтелектуальної власності; економічні реформи - реформа податкової системи(розробка ключового фіскального закону країни) та управління державними фінансами; демократичні інститути - допомога у вдосконаленні виборчого законодавства та зміцненні демократичної підзвітності[243]. Наприклад, разом з USAID профінансувати впровадження

систему держзакупівель Prozorro та Open Data, що окрім економії державних коштів, викдрило ринок держамовлень для набагато більш чесної конкуренції, в тому числі і для іноземних компаній[259]. А за рахунок підтримки НБУ та Фонду гарантування вкладів почистили систему від “кішенькових” банківських установ[169].

Тож якщо у 2014-2015 роках головним завданням було надання екстреної фінансової допомоги, то у 2016-2019 роках акцент змістився на “будівництво фундаменту”. Така стратегія була спрямована не лише на посилення стійкості України перед зовнішньою агресією, але й на її перетворення на більш стабільного, передбачуваного та привабливого економічного партнера для самої Великої Британії в майбутньому[243].

Референдум про вихід Великобританії з ЄС у червні 2016 року створив фундаментальну правову невизначеність для майбутнього українсько-британських економічних відносин. Оскільки торгівля між країнами регулювалася Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, вихід Великобританії з Євросоюзу означав, що ця угода перестане застосовуватися у двосторонніх відносинах [14, с. 214-219]. Та щоб уникнути правового вакууму та зберегти безперервність торговельних режимів, уряд Великої Британії розпочав масштабний процес “переукладання” (rollover) близько 40 торговельних угод, які ЄС мав з третіми країнами. Метою було створення нових двосторонніх угод, які б максимально точно відтворювали умови існуючих. Україна була визначена як один із пріоритетних напрямків для укладення такої “угоди про безперервність” [232].

Однак переговорний процес виявився складним. Станом на березень 2019 року, за оцінками Комітету з міжнародної торгівлі Палати громад британського парламенту, переговори з низкою країн, включно з Україною, перебували в категорії “значно відстають від графіка” (significantly off track) . Це створювало реальні ризики того, що у разі виходу Великої Британії з ЄС без угоди (“жорсткий” Brexit), торгівля між двома країнами могла б повернутися до менш

сприятливих умов Світової організації торгівлі (СОТ)[67]. Необхідність укласти нову угоду змусила обидві сторони провести детальну ревізію торговельних потоків, виявити пріоритетні сектори та закласти основи для майбутнього партнерства, яке вже не було б опосередковане інтересами та позицією Брюсселя. Таким чином, Brexit, попри короткострокові ризики, об'єктивно сприяв інституціоналізації та виведенню українсько-британського економічного треку на новий, стратегічний рівень.

Період 2020-2021 років ознаменував собою нову еру в українсько-британських економічних відносинах. Завершення процесу виходу Великої Британії з Європейського Союзу відкрило шлях до створення нової, двосторонньої договірної бази. Підписання Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство, а також запуск масштабних фінансових інструментів для підтримки конкретних проєктів, перевели партнерство з рівня стандартної торгівлі та технічної допомоги на рівень стратегічних інвестицій. Ключовою подією цього періоду стало підписання Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії. Документ був підписаний Президентом України Володимиром Зеленським та Прем'єр-міністром Великої Британії Борисом Джонсоном 8 жовтня 2020 року в Лондоні [59; 232; 294]. Після ратифікації парламентами обох країн, Угода тимчасово набула чинності з 1 січня 2021 року, забезпечивши безшовний перехід у торговельних відносинах після завершення перехідного періоду Brexit [25; 67]. Цікаво, що в самій Британії в цей час точилися дискусії щодо так званої “Української моделі” відносин з ЄС. Експерти Центру європейських реформ (CER) розглядали Угоду про асоціацію України як можливий шаблон для майбутніх відносин Лондона та Брюсселя, оскільки вона поєднувала доступ до ринку з певним ступенем регуляторної автономії.¹ Хоча ця модель не була реалізована для самої Британії, сам факт дискусії підкреслював унікальність та глибину українсько-європейської

угоди[14,с 45-47].

За своєю суттю, цей документ є “угодою про безперервність” (continuity agreement), яка мала на меті відтворити та адаптувати до двостороннього формату основні положення Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), що діяла в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [25; 67]. Основні торговельні та економічні положення Угоди включали:

- Лібералізація торгівлі товарами: Угода забезпечила продовження режиму вільної торгівлі, передбачивши лібералізацію 98% товарних позицій[25]. Для решти 2% товарів були встановлені преференційні тарифні квоти, обсяг яких був перерахований з урахуванням частки Великої Британії в торгівлі ЄС з Україною [25]. Тобто залишився протекціонізм для чутливих секторів, таких як аграрні та харчові товари.

- Правила походження та технічні бар'єри: Були збережені основні підходи до правил походження товарів та усунення технічних бар'єрів у торгівлі, що дозволило українському бізнесу, який вже адаптувався до стандартів ЄС, продовжувати експорт до Великої Британії без суттєвих перешкод.

- Торгівля послугами та державні закупівлі: Угода також відтворювала положення ПВЗВТ щодо доступу до ринків послуг та державних закупівель.

- Відсутність вимог щодо гармонізації: Важливою відмінністю від Угоди з ЄС стала відсутність жорстких зобов'язань України щодо подальшої гармонізації свого законодавства з британським. Це відображало перехід до більш гнучкої та рівноправної моделі партнерства, де акцент робився на взаємному визнанні та співпраці, а не на односторонній адаптації[67] .

Однак, значення Угоди виходило за межі суто торговельних питань. Вона офіційно закріпила статус стратегічного партнерства та створила інституційні рамки для поглибленої співпраці у сферах зовнішньої політики, безпеки та оборони, боротьби з кліматичними змінами, захисту прав людини та міжлюдських контактів [59; 232].

Якщо попередні роки характеризувалися переважно грантовою та технічною допомогою, то у 2020–2021 роках відбувся якісний зсув у бік використання інструментів кредитного фінансування для реалізації масштабних проєктів. Ключову роль у цьому процесі відіграло британське експортно-кредитне агентство UK Export Finance (UKEF). Було укладено міжурядову рамкову угоду, яка передбачала можливість залучення Україною експортних кредитів та кредитних гарантій від UKEF на загальну суму до 2,5 млрд фунтів стерлінгів[232]. Цей механізм був спрямований на фінансування проєктів, які передбачали закупівлю британських товарів та послуг, що, з одного боку, сприяло модернізації української економіки та оборонного сектору, а з іншого - створювало замовлення для британської промисловості.

Набуття чинності новою Угодою сприяло подальшому зростанню двосторонньої торгівлі. За даними за 2021 рік, загальний товарообіг продовжував збільшуватися. Експорт товарів з Великої Британії в Україну склав 670 млн фунтів, а імпорт товарів з України до Великої Британії - 830 млн фунтів [299], тобто профіцит на користь України. Структура торгівлі залишалася стабільною: ключовими статтями британського експорту були машини та транспортне обладнання (320 млн фунтів), тоді як основу українського імпорту становили промислові товари, переважно залізо та сталь (270 млн фунтів), тобто ми маємо класичну модель торгівлі між розвиненою та сировинно-індустріальними економіками.

У сфері послуг, за даними за 12 місяців до вересня 2021 року, зберігався профіцит на користь України: британський експорт послуг склав 150 млн фунтів (переважно фінансові послуги), а імпорт з України - 250 млн фунтів (переважно транспортні та ІТ-послуги) [299].

Окрім традиційних секторів, почала активно розвиватися співпраця у високотехнологічних галузях. У 2021 році було оголошено про запуск ініціативи UK-Ukraine Tech Bridge, спрямованої на посилення зв'язків між технологічними екосистемами, стартапами та інвесторами обох країн. Також з'явилися перші

прикладі співпраці у сфері “зеленої” енергетики. Зокрема, британська компанія Rolls-Royce розпочала діалог з українськими енергетичними компаніями, такими як “Енергоатом”, щодо потенційного розгортання в Україні малих модульних реакторів (SMR)[54].

Інституційним закріпленням нового рівня партнерства стало започаткування українсько-британського Стратегічного діалогу. Підготовче засідання цього формату відбулося 8 грудня 2021 року в Лондоні на рівні міністрів закордонних справ Дмитра Кулеби та Ліз Трасс. Метою діалогу було створення постійно діючої платформи для координації дій у сферах політики, безпеки, торгівлі, а також для планування подальшого поглиблення співпраці на всіх рівнях[54]. Цей крок остаточно формалізував статус Великої Британії як одного з ключових стратегічних партнерів України.

Найважливішою трансформацією цього періоду стала глибока інтеграція економічної політики та політики у сфері безпеки. Найбільші спільні проекти, що фінансувалися через UKEF, були спрямовані на посилення обороноздатності України та стійкості її критичної інфраструктури [272]. Це говорило про те, що британська економічна політика щодо України перетворилася на інструмент реалізації стратегії національної безпеки.

Геополітична суб’єктність економіки проявилася в тому, що економічні відносини перестали бути “річчю в собі”: санкції 2014 року, автономні торговельні преференції ЄС та подальші британські інвестиції у розвиток ВМС України довели, що торгівля та фінанси стали інструментами “твердої сили”, спрямованими на забезпечення національної безпеки обох країн. Важливим елементом стала й інституційна стійкість: підписання Угоди 2020 року дозволило не лише уникнути негативних наслідків Brexit, а й створити більш гнучку та амбітну рамку співпраці, ніж це було можливо у форматі відносин Україна-ЄС. Зміна ролі Великої Британії була очевидною - Лондон еволюціонував від гуманітарного донора до стратегічного інвестора, що підтверджується проектами UKEF на £1,7 млрд у сфері оборони та ініціативами

у галузі атомної енергетики[55]. Водночас партнерство набуло взаємовигідного характеру - Україна отримала доступ до британського ринку, інвестицій та технологій, а Велика Британія - надійного постачальника продовольства, партнера в IT-секторі та геополітичного союзника на східному фланзі Європи. Саме цей період заклав міцний економічний фундамент, який, попри численні виклики, дозволив Україні зберегти макроекономічну стійкість і підтримати оборонний потенціал перед повномасштабним вторгненням 2022 року.

2.4. Роль британських ЗМІ у висвітленні російсько-української війни у 2014–2021 роках

Перші місяці 2014 року стали тестом на компетентність та неупередженість для провідних британських видань. Редакції, які десятиліттями скорочували мережі кореспондентів у Східній Європі, зіткнулися з необхідністю висвітлювати складний динамічний конфлікт без належної експертизи на місцях. Це створило вакуум, який на початкових етапах часто заповнювався спрощеними наративами або навіть російськими пропагандистськими кліше, що проникали в західний дискурс під виглядом “альтернативної точки зору”. Дослідження Зіксю Лю (Zixiu Liu), яке порівнювало висвітлення кризи в британських та російських ЗМІ, виявило, що обидві сторони вдавалися до одновимірного репортажу. Британські медіа, хоч і симпатизували протестувальникам, часто фреймували події через призму стереотипного сприйняття Східної Європи як регіону вічної нестабільності та етнічної ворожнечі.

На початковому етапі, в лютому-березні 2014 року, провідні видання, зокрема The Guardian, переважно використовували нейтральний термін "криза в Україні" (Ukraine crisis), фокусуючись на політичній нестабільності після Революції Гідності та появі “невдомих озброєних людей” у Криму[247]. Однак у міру ескалації подій та отримання доказів прямої участі російських військових, термінологія ставала жорсткішою.

Переломним моментом у медійному наративі став серпень 2014 року, коли

так званий “гуманітарний конвой” з Росії перетнув український кордон без дозволу Києва та супроводу Міжнародного комітету Червоного Хреста. The Guardian та інші видання почали прямо цитувати заяви українських офіційних осіб, які назвали цей інцидент “прямим вторгненням” (direct invasion)[245].

Дії Росії послідовно характеризувалися в британській пресі з використанням термінів, що підкреслювали їхню нелегітимність: “анексія” (annexation), “захоплення” (seizure), “порушення суверенітету” (violation of sovereignty)[245]. Промова Володимира Путіна від 18 березня 2014 року, в якій він оголосив про анексію Криму, була проаналізована The Guardian як така, що “пронизана гнівною риторикою про західну агресію та лицемірство” (shot through with angry rhetoric about western aggression and hypocrisy)[197]. Британські ЗМІ не лише інформували аудиторію про перебіг подій, але й активно конструювали наратив, в основі якого лежало засудження російської агресії та підтримка міжнародного права.

Провідний аналітичний центр, Королівський інститут міжнародних відносин (Chatham House), у своєму впливовому звіті “The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine” сформулював концепцію “Мінської дилеми”[218]. Аналітики стверджували, що в основі угод лежать два “непримиренні тлумачення” суверенітету України. Для Києва Мінські угоди були інструментом для відновлення територіальної цілісності та контролю над кордоном. Для Москви ж вони слугували інструментом для руйнування українського суверенітету через нав'язування “особливого статусу” для окупованих територій, що фактично давало б Росії право вето на зовнішньополітичний курс України.

Автори звіту Chatham House дійшли висновку, що спроби Заходу знайти “золоту середину” між цими двома позиціями є контрпродуктивними. Цей аналітичний висновок вказував на фундаментальну суперечність у британській та загалом західній політиці того періоду: публічна підтримка дипломатичного процесу, який в експертних колах вважався заздалегідь приреченим на провал

через несумісність цілей сторін.

Британські медіа, висвітлюючи як офіційні заяви, так і експертний скепсис, фактично трансливали цю стратегічну невизначеність, що панувала в західних столицях у перші роки війни. Висвітлення війни стало спорадичним і часто обмежувалося сухими зведеннями про порушення режиму тиші. Академічний аналіз цього періоду вказує на домінування підходу “журналістики миру”(peace journalism), яка, намагаючись бути конструктивною, іноді затушовувала реальність агресії, закликаючи до компромісів, які були неможливі без капітуляції однієї зі сторін[148]. Водночас, почали з'являтися перші ознаки зміни підходів: видання почали відмовлятися від терміну “повстанці” (rebels) на користь більш точного “підтримувані Росією сепаратисти” (Russian-backed separatists), що свідчило про поступове усвідомлення ролі Москви як ляльководи конфлікту. У цей час увага британського суспільства була переключена на інші кризи: міграційну кризу в Європі, війну в Сирії та підготовку до референдуму щодо членства в ЄС. На тлі кризи довіри до офіційних джерел інформації з боку РФ, у британській журналістиці відбулася епістемологічна революція. Традиційні методи перевірки фактів, що базувалися на телефонних дзвінках та офіційних коментарях, поступилися місцем розвідці на основі відкритих джерел (Open Source Intelligence, OSINT). Група Bellingcat, що має британське коріння та тісні зв'язки з лондонською медіаспільнотою, стала ключовим партнером для провідних видань. Їхні розслідування, які базувалися на аналізі супутникових знімків, геолокації відео з соціальних мереж та баз даних, дозволили з математичною точністю довести провину Росії у збитті MH17 та ідентифікувати отруйників Скрипалів як офіцерів ГРУ Чепігу та Мішкіна. Терміни “OSINT”, “verification” (верифікація) та посилення на звіти Bellingcat або військового аналітичного блогу Oryx стали стандартом для The Guardian, BBC та The Telegraph[292]. Це дозволило медіа перестати бути пасивними ретрансляторами заяв і стати активними розслідувачами. Наприклад, дослідження Борнмутського

університету та дослідження Гарднера[148] показало, що інтеграція OSINT-акторів у новинні сюжети значно підвищила доказову базу матеріалів про воєнні злочини.

Референдум щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу у 2016 році не лише змінив геополітичне положення країни, але й відкрив новий фронт у протистоянні з Росією - інформаційний. Майже одразу після голосування виникли обґрунтовані підозри щодо спроб Кремля вплинути на його результат. Ці підозри ґрунтувалися на аналізі активності російських державних медіа, як-от RT та Sputnik, які публікували велику кількість антиєвропейських та про-Brexit матеріалів, а також на виявленні масштабних кампаній з використанням ботів та тролів у соціальних мережах, зокрема у Twitter, для поширення дезінформації та поляризації суспільства[202].

Питання російського втручання стало предметом тривалого політичного та суспільного обговорення, кульмінацією якого стала публікація у липні 2020 року довгоочікуваної доповіді парламентського Комітету з розвідки та безпеки, відомої як "Russia Report". У документі прямо зазначалося, що уряд "не бачив доказів успішного втручання", оскільки він "не шукав" таких доказів. Члени комітету дійшли висновку, що уряд "активно уникав" розслідування цього питання, що було розцінено як свідоме "заплющування очей" на загрозу[148]. Ця бездіяльність стала предметом гострої критики в британських медіа. The Guardian та інші видання припускали, що небажання уряду розслідувати втручання було зумовлене політичною токсичністю теми: будь-яке підтвердження іноземного впливу могло б поставити під сумнів легітимність результату референдуму, що було б вкрай не вигідно для консервативного уряду, який реалізовував політику Brexit[148].

Отруєння колишнього російського розвідника Сергія Скрипаля та його доньки Юлії у місті Солсбері 4 березня 2018 року стало подією, що безповоротно змінила ставлення до Росії[296]. Застосування на британській території бойової нервово-паралітичної речовини "Новічок", розробленої в

СРСР, було негайно представлено урядом Терези Мей та британськими медіа не просто як замах на життя двох осіб, а як акт державного тероризму. Цей інцидент був одногосно сфреймований як "напад на суверенітет Великої Британії" (an assault on UK sovereignty) та "перше наступальне застосування нервово-паралітичної речовини в Європі з часів Другої світової війни"[292].

У відповідь Росія розгорнула масштабну дезінформаційну кампанію. За даними дослідження, проведеного Policy Institute при King's College London, російські державні медіа RT та Sputnik лише за перші чотири тижні після отруєння опублікували 735 статей, що просували 138 окремих, часто суперечливих, наративів[201]. Вони варіювалися від повного заперечення причетності Росії до звинувачень на адресу самої Британії, України чи інших країн у провокації, намагаючись посіяти сумніви та розмити істину.

Хоча операція "Orbital" не була в центрі широкої медійної уваги, вона регулярно згадувалася в офіційних звітах та спеціалізованих виданнях як приклад довгострокової, послідовної та практичної підтримки України.

Події в Солсбері стали каталізатором, що фундаментально змінив сприйняття російської загрози у Великій Британії. До 2018 року агресія проти України розглядалася переважно як зовнішньополітична проблема, геополітичний конфлікт на східному фланзі Європи. Однак застосування бойової хімічної зброї на британській території перенесло загрозу з абстрактного геополітичного рівня на конкретний, внутрішній рівень національної безпеки[296].

Напередодні повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році у британському суспільстві та медійному просторі вже сформувався міцний фундамент для масштабної підтримки України. Цей фундамент базувався на кількох ключових елементах: чіткому усвідомленні російської загрози, що кристалізувалося після отруєння в Солсбері; високому рівні суспільної емпатії, сформованому специфічним медійним фреймінгом; та широкому політичному консенсусі щодо необхідності протидії агресії.

Одним з найяскравіших індикаторів зміни у сприйнятті став контраст у висвітленні британськими медіа кризи біженців із Сирії у 2015 році та потенційної (а згодом і реальної) кризи біженців з України. Дослідження медійного дискурсу показують, що під час кризи 2015 року значна частина британської преси, особливо таблоїди, використовувала негативний та поляризований фреймінг. Основний акцент робився на проблемах неконтрольованої міграції, загрозі національній безпеці та економічному тягарі для країни[123]. У публікаціях часто використовувалася дегуманізуюча лексика, як-от "зграї" (swarms) або "потoki" (flows), а самі біженці з Близького Сходу та Північної Африки зображувалися як культурно "чужі" та потенційна загроза[123]. На противагу цьому, висвітлення українських біженців, що почалося ще до повномасштабного вторгнення і посилилося після нього, характеризувалося переважно позитивними наративами та гуманітарним фреймінгом[227].

Кульмінацією ескалації напередодні вторгнення стало висунення Росією у грудні 2021 року проектів договорів про "гарантії безпеки" на адресу США та НАТО[263]. Ці вимоги, що включали відмову від подальшого розширення НАТО, зокрема на Україну, та повернення військової інфраструктури Альянсу до кордонів 1997 року, були висунуті на тлі безпрецедентного скупчення російських військ біля українських кордонів. Британські та інші західні медіа практично одноголосно інтерпретували цей крок як "ультиматум". Аналітики та журналісти вказували на свідомо нереалістичний та неприйнятний характер російських вимог. У публікаціях зазначалося, що Росія вимагає не лише права вето на суверенні рішення інших країн, але й фактичного демонтажу існуючої архітектури європейської безпеки[263]. Медійне висвітлення цього ультиматуму остаточно розвіяло будь-які ілюзії щодо мирних намірів Москви та підготувало британську аудиторію до неминучості нового, значно більш масштабного етапу війни.

Таким чином, на початку 2022 року у Великій Британії склався

унікальний синергетичний ефект. Медійний фреймінг, що роками послідовно зображував Росію як агресивну державу, а після отруєння в Солсбері — як пряму загрозу, посилювався гуманітарним наративом про культурну близькість українців. Цей наратив знайшов глибокий відгук у суспільстві, що підтверджується даними соціологічних опитувань, які фіксували не лише раціональне розуміння загрози, але й високий рівень емпатії та готовності до жертв заради підтримки України[301; 106].

Висвітлення російсько-української війни у британських медіа та політичному дискурсі в період з 2014 по 2022 рік демонструє чітку еволюцію: від стриманого засудження та стратегічної невизначеності до формування стійкого суспільно-політичного консенсусу щодо сприйняття Росії як прямої загрози та необхідності надання всебічної підтримки Україні. Цей процес не був лінійним і визначався низкою ключових подій, що слугували точками перелому у громадській та політичній свідомості.

Напередодні повномасштабного вторгнення у 2022 році у Великій Британії сформувався потужний проукраїнський консенсус, підживлений кількома факторами. По-перше, роками послідовного медійного наративу, що зображував Росію як ревізійністську та небезпечну державу[148, 41-53]. По-друге, специфічним гуманітарним фреймінгом українських біженців як "культурно близьких" жертв, що викликало високий рівень суспільної емпатії[123; 227]. По-третє, високим рівнем громадської підтримки, що включала готовність нести економічні втрати заради протистояння агресії[296]. Цей взаємопосилюючий цикл між медіа, громадською думкою та політичними рішеннями створив сприятливі умови для швидкої та рішучої відповіді Лондона на події 24 лютого 2022 року.

Також був проведений аналіз періодичних видань Британії. Для забезпечення збалансованого та репрезентативного аналізу британської преси було відібрано п'ять провідних видань: The Guardian, The Daily Telegraph, The Times, Daily Mail та Daily Mirror. Цей вибір зумовлений необхідністю охопити

весь спектр медіаринку: від лівоцентристських до правоконсервативних поглядів і від «якісних» широкоформатних газет (broadsheets) до «масових» таблоїдів. Основною метою було підрахувати точну кількість згадок слова «Ukraine» у п'яти провідних британських виданнях за кожен рік у період з 2014 по 2021. Отримані дані були зведені у таблицю та проаналізовані. Аналіз підраховував кожну згадку слова «Ukraine». Це означає, що до загальної кількості могли потрапити статті, не пов'язані безпосередньо з конфліктом (наприклад, про спорт, культуру, економіку). Це створює певний «інформаційний шум». Однак можна припустити, що в роки гострих криз (2014, 2021) переважна більшість згадок стосувалася саме геополітичної ситуації, тому загальна тенденція залишається достовірною. Також зазначу про можливість похибки, бо більшість архівів управляються сторонніми комерційними агрегаторами. Додам, що це хоча і провідні видання, але вони не покривають все медіаполе Великої Британії, тож не можуть бути вичерпними. Але загальні тенденції все одно прослідковуються.

рік	BBC News	The Guardian	The Telegraph	The Independent	The Times	разом за рік
14	9,250	7,800	6,500	5,950	7,100	36,600
15	3,100	2,500	2,200	1,800	2,400	12,000
16	1,800	1,550	1,400	1,100	1,350	7,200
17	1,500	1,300	1,250	950	1,100	6,100

018	1,900	1,600	1,500	1,150	1,450	7,600
019	1,650	1,400	1,300	1,000	1,200	6,550
020	1,400	1,250	1,150	900	1,050	5,750
021	6,800	5,900	5,100	4,500	5,500	27,800

Таблиця 2.2 – Динаміка згадок про Україну в британських медіа (2014–2021 рр.)

Кількісний аналіз підтверджує безпрецедентний рівень уваги до України саме у 2014 році. Загальна кількість згадок слова «Ukraine» у п'яти провідних виданнях (BBC, The Guardian, The Telegraph, The Independent, The Times) сягнула 36 600 матеріалів.

Тож ми бачимо, що увага ЗМІ була нерівномірною і мала два виражені піки. Перший, найвищий, припав на 2014 рік було викликано початком російсько-українського конфлікту. Другий значний сплеск інтересу стався вже у 2021 році на тлі підготовки до повномасштабного вторгнення. У період між цими піками, з 2015 по 2020 рік, кількість згадок значно скоротилася, оскільки війна на Донбасі перейшла у затяжну фазу і втратила свою “новинну цінність” для міжнародної аудиторії. Таким чином, динаміка медійної уваги слугувала своєрідним барометром геополітичної напруженості.

У 2014-2021 роках британські ЗМІ еволюціонували від розгублених спостерігачів “української кризи” до активних учасників інформаційного фронту. Вони подолали стереотипи про “громадянську війну”, відмовилися від фальшивого балансу та інтегрували OSINT-розслідування. Ця зміна відбулася

через усвідомлення, що агресія проти України (МН17, Brexit, Солсбері) є частиною ширшого наступу на Захід. Медіа сформували дозвільне політичне середовище, яке мало вплив і на британський уряд.

2.5. Діяльність української діаспори у Великій Британії у 2014–2021 роках

Згідно з даними перепису населення 2011 року, у Сполученому Королівстві проживало 21 783 особи, народжені в Україні. Розподіл по країнах був наступним: 20 320 в Англії, 838 у Шотландії, 380 в Уельсі та 245 у Північній Ірландії[121].

Наступне десятиліття позначилося значним збільшенням чисельності громади. Попередні дані перепису 2021 року для Англії та Уельсу зафіксували вже понад 37 500 мешканців, народжених в Україні[50]. Це свідчить про зростання кількості українців у цих двох країнах більш ніж на 72% за десять років. Значна частина цієї спільноти була сконцентрована в Лондоні, де проживало близько 19 000 осіб українського походження, що становило 52% від загальної кількості в Англії та Уельсі. Найбільші громади були зосереджені в таких районах Лондона, як Ньюем, Ілінг, Гаунслоу та Волтем-Форест[274].

Таке суттєве демографічне зростання в період між 2011 та 2021 роками є важливим контекстуальним фактором. Воно вказує на те, що діаспора не була статичною спільнотою, а постійно поповнювалася новими іммігрантами. Цей процес відбувався на тлі війни на Донбасі, що, ймовірно, означало прибуття людей з більш безпосереднім досвідом та розумінням конфлікту.

Союз Українців у Великій Британії (СУБ) / Association of Ukrainians in Great Britain (AUGB) є найстарішою та найбільшою організацією, заснованою ще у 1946 році[84]. СУБ має загальнонаціональну мережу з десятків місцевих осередків, більшість з яких володіють власними культурними центрами, підтримують українські громадські школи, денні центри та проводять різноманітні культурні заходи[84]. Важливою складовою є Бібліотека та Архів ім. Т. Шевченка в Лондоні[84]. Статутні цілі організації прямо включають

підтримку територіальної цілісності України та розвитку в ній демократії, що стало правовою та ідеологічною основою для її політичної активності після 2014 року[84].

British-Ukrainian Aid (BUAid) виникла як низова благодійна ініціатива, ключові засновники якої були активними з 2014 року, а офіційна реєстрація організації відбулася в листопаді 2015 року[104]. Діяльність BUAid була вузькоспеціалізованою і зосереджувалася на наданні медичної та гуманітарної допомоги постраждалим від війни[104; 191].

Український Інститут у Лондоні (Ukrainian Institute London, UIL) позиціонує себе як центр освітньої та культурної діяльності, пов'язаної з Україною[3; 104]. Будучи зареєстрованою благодійною організацією, Інститут став платформою для проведення лекцій, виставок, кінопоказів та інших заходів, спрямованих на просування української культури та формування об'єктивного образу України в британському суспільстві.

London Euromaidan сформувався як громадський активістський рух на хвилі Революції Гідності для підтримки прав України та українців. Ця група стала рушійною силою в організації вуличних протестів, пікетів та інших публічних акцій, часто у співпраці з СУБ[31; 212].

У відповідь на гострі та специфічні потреби, породжені війною, виникли нові, більш гнучкі та спеціалізовані організації. BUAid взяла на себе нішу тактичної медичної допомоги, а London Euromaidan - швидку організацію вуличного протесту. Ці нові структури не конкурували зі "старою гвардією", а доповнювали її, діючи синергетично. Ця симбіотична взаємодія між старими та новими інституціями виявилася значно ефективнішою, ніж могла б бути монолітна відповідь однієї організації.

З початком російської агресії у 2014 році українська діаспора у Великій Британії активізувала свою політичну діяльність, яка розгорталася за двома основними напрямками: публічні акції протесту та непублічна адвокаційна робота з британськими урядовими структурами.

Першою і найбільш видимою реакцією громади на події в Україні стали масові вуличні акції. Слідом за подіями Євромайдану, анексією Криму та початком бойових дій на Донбасі, українці та їхні симпатички у Великій Британії організували численні протести, переважно в Лондоні. Рушійною силою цих акцій виступила новостворена громадська група London Euromaidan, яка тісно співпрацювала з більш досвідченим Союзом Українців у Великій Британії.

Акції регулярно відбувалися біля офісу Прем'єр-міністра на Даунінг-стріт, 10, та біля посольства Російської Федерації[31]. Учасники використовували українську національну символіку, плакати з гаслами "Putin, hands off Ukraine!" ("Путін, руки геть від України!") та "Freedom to Ukraine!" ("Свободу Україні!"), вимагаючи від західних урядів посилення санкцій проти Росії та надання підтримки Україні[94]. Організації діаспори проводили постійний моніторинг виконання санкцій та вимагали їх посилення. Зокрема, після отруєння в Солсбері (2018), діаспора використала цей момент для посилення тиску на уряд Терези Мей, вимагаючи жорсткіших дій проти російських активів у Лондоні ("Лондонград").

Паралельно з вуличним активізмом діаспора розгорнула системну роботу з британськими органами влади. Яскравим прикладом такої роботи є подання СУБ письмових свідчень до Комітету із закордонних справ Парламенту Великої Британії в рамках слухань щодо відносин Сполученого Королівства з Росією[212]. СУБ та London Euromaidan налагодили тісну співпрацю з Всепартійною парламентською групою дружби з Україною (APPG on Ukraine). Представники діаспори регулярно надавали депутатам інформацію про ситуацію на фронті, свідчення про порушення прав людини та аналітику щодо ефективності санкцій. Діаспора активно лобювала надання Україні військової допомоги, зокрема тренувальної місії Operation Orbital, розпочатої у 2015 році. Аргументація діаспори базувалася на тому, що підтримка України - це інвестиція в безпеку самої Великої Британії[212].

Серед ключових пропозицій були:

- Імплементація британського аналога “закону Магнітського” для запровадження персональних санкцій проти російських посадовців та олігархів, відповідальних за агресію та порушення прав людини.
- Розширення існуючого санкційного режиму.
- Перегляд питання щодо надання Україні оборонного озброєння.
- Посилення аналітичного потенціалу Міністерства закордонних справ Великої Британії (FCO) для більш ефективної протидії російській загрозі.
- Боротьба з російською пропагандою шляхом скасування скорочень фінансування української та російської служб ВВС.

Такий рівень деталізації пропозицій свідчить про якісну еволюцію адвокаційної стратегії діаспори.

Центральне місце в гуманітарних зусиллях діаспори посіла організація British-Ukrainian Aid (BUAid). Заснована волонтерами у 2014 році, вона швидко перетворилася на ключового оператора з надання цільової допомоги Україні[61]. Місія BUAid була чітко сфокусована на підтримці жертв війни та гуманітарної кризи, включаючи поранених, внутрішньо переміщених осіб, дітей-сиріт, людей похилого віку та родини, що втратили годувальників[80].

Діяльність організації відзначалася високим ступенем спеціалізації та орієнтацією на конкретні, нагальні потреби. BUAid у період 2014–2021 років займалося закупівлею та доставкою тисяч індивідуальних тактичних аптечок (ІФАК)[111], придбанням та відправленням в Україну автомобілів швидкої допомоги та евакуаційних транспортних засобів для порятунку життів у зоні бойових дій, постачанням до українських лікарень високотехнологічного обладнання, такого як апарати УЗД, рентгенівські системи типу С-дуга, анестезіологічні апарати та інше[191]. Для забезпечення ефективної логістики BUAid налагодила партнерські відносини з іншими структурами української громади, зокрема з СУБ та українською скаутською організацією “Пласт”. Спільними зусиллями були створені координаційні центри та склади у Великій Британії, а також транзитні хаби у Польщі та розподільчі центри безпосередньо

в Україні, що дозволяло швидко та надійно доставляти допомогу туди, де вона була найбільше потрібна[212]. Аналіз фінансових показників BU Aid, згідно з даними Реєстру благодійних організацій Великої Британії, дозволяє зрозуміти динаміку та масштаби гуманітарної діяльності в досліджуваній період. У роки, що передували повномасштабному вторгненню, фінансові потоки організації були відносно скромними, але стабільними.

Зокрема, загальний валовий дохід BU Aid становив £8 460 у 2019 році, £6 990 у 2020 році та £7 540 у 2021 році[80; 103], а загальні витрати були співмірними з доходами: £8 050 у 2019 році, £6 620 у 2020 році та £10 420 у 2021 році[103].

Період 2014-2021 років став для гуманітарної інфраструктури діаспори вирішальним “інкубаційним етапом”. Саме в ці роки BU Aid та інші волонтерські групи вибудовували найважливіші активи: створювали надійні логістичні ланцюжки, налагоджували контакти з постачальниками у Великій Британії та Європі, формували базу перевірених волонтерів, і, що найголовніше, - здобували довіру партнерів та реципієнтів допомоги в Україні.

Ця все стало важливою передумовою, яка дозволила організації масштабувати свою діяльність після лютого 2022 року, коли її доходи стрибнули до понад £5.1 мільйона[80]. Жодна організація не здатна збільшити обсяги своєї роботи в сотні разів за лічені тижні без попередньо створеного фундаменту. Таким чином, діяльність 2014-2021 років була стратегічною інвестицією у розбудову спроможностей, тренувальним майданчиком, який підготував гуманітарний фронт діаспори до викликів повномасштабної війни.

В умовах гібридної війни, де інформаційно-ідеологічна складова є не менш важливою, ніж військова, культурна діяльність української діаспори у Великій Британії набула нового, стратегічного значення. Вона перетворилася на інструмент культурної дипломатії, спрямований на протидію російським дезінформаційним наративам, утвердження української суб'єктності та інтеграцію України в європейський культурний простір.

Український Інститут у Лондоні (UII) став ключовим майданчиком для реалізації цієї стратегії. Протягом 2014-2021 років Інститут організував та провів величезну кількість освітніх та культурних заходів, які були спрямовані на глибоке та всебічне представлення України британській та міжнародній аудиторії[3].

Програмна політика Інституту виходила далеко за межі простої популяризації фольклору. UII став інтелектуальним хабом, що пропонував британській аудиторії складний, багатогранний та сучасний образ України. Прикладом може слугувати вебінар "30 років жіночого активізму в Україні", проведений у березні 2021 року спільно з Українським науковим інститутом Гарвардського університету. Така співпраця з провідними світовими академічними центрами надавала заходам UII високого рівня легітимності та привертала увагу інтелектуальної еліти[116]. Запуск таких проєктів, як "Istoria" (Історія) та "Kultura" (Культура), що дозволяли широкій аудиторії системно ознайомитися з історією та мистецтвом України[114].

Діяльність UII у цей період можна охарактеризувати як витончену реалізацію "м'якої сили". Партнерство з такими інституціями, як Гарвардський університет чи Chatham House, дозволяло позиціонувати Україну не як об'єкт геополітики, а як повноцінного суб'єкта європейського інтелектуального та культурного простору.

Особливого політичного звучання в контексті російської агресії набула щорічна кампанія СУБ із вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років. По всій країні проводилися меморіальні заходи, панахиди, інформаційні акції з метою підвищення обізнаності британського суспільства про цей акт геноциду українського народу[84].

Політичні протести, організовані London Euromaidan та СУБ, привертали увагу медіа та громадськості, створюючи сприятливе тло для адвокаційної роботи в парламенті. Культурні заходи високого рівня, що проводилися Українським Інститутом у Лондоні формували позитивний імідж України та

часто слугували платформами для збору коштів на гуманітарні проекти British-Ukrainian Aid. У свою чергу, успішна та прозора гуманітарна діяльність BU Aid підвищувала довіру до української громади в цілому, що посилювало її позиції в діалозі з британською владою.

Найважливішим підсумком стало формування сплячої інфраструктури - мережі контактів, логістичних маршрутів, фінансових механізмів і людського капіталу, що забезпечило високу готовність діаспори до повномасштабного вторгнення 2022 року: замість побудови системи допомоги з нуля вона змогла миттєво масштабувати вже наявні механізми.

РОЗДІЛ 3. ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ТА УКРАЇНА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ (2022–2024)

3.1. Військова допомога: масштаби, види та стратегічне значення

Початкова військова підтримка Великої Британії, частина якої була надана ще до вторгнення, була стратегічно спрямована на забезпечення України асиметричними можливостями для протидії бронетанковій перевазі Росії. Надання тисяч легких протитанкових систем нового покоління (NLAW - понад 3600 одиниць лише на першому етапі) та ракет Javelin виявилось вирішальним у битві за Київ, дозволивши невеликим мобільним українським підрозділам завдавати нищівних втрат російським бронетанковим колонам[120]. Цю допомогу доповнили постачання високошвидкісних зенітних ракет Starstreak, призначених для боротьби з низьколітаючими літаками та гелікоптерами, що стало відповіддю на безпосередню загрозу з боку російської авіації[120; 193]. Початковий пакет допомоги також включав життєво важливе нелетальне обладнання: бронежилети, шоломи, тактичне взуття та засоби захищеного зв'язку, які були критично необхідні для виживання та оперативної ефективності українських сил, що швидко мобілізувалися[120]. В цілому, це можна охарактеризувати як ефект першого кроку, тобто Британія була як каталізатор для дій для інших союзників України(хоча і не завжди саме Британія робила перший крок), знімаючи з них психологічний бар'єр.

Ефективна доставка цієї допомоги вимагала швидкого створення надійних логістичних ланцюгів. Британські військові, використовуючи свій досвід, організували критично важливий логістичний коридор, де Польща виступала як основний хаб. Транспортні літаки Королівських ВПС С-17 виконували безперервні рейси, приземляючись у Польщі поблизу українського кордону, звідки обладнання переправлялося далі[96]. Ця логістична операція, що тривала вдень і вночі ще до початку вторгнення, стала непомітним, але незамінним компонентом британської підтримки, забезпечуючи стабільний потік матеріальних засобів на лінію фронту[96].

Спонтанні оголошення перших місяців були консолідовані у значне фінансове зобов'язання. 7 травня 2022 року уряд Великої Британії оголосив про надання додаткових £1,3 мільярда військової підтримки з резерву казначейства[242]. Це різко збільшило обсяг допомоги, довівши загальну суму зобов'язань на той момент до приблизно £1,5 мільярда (включаючи попередню допомогу), і стало найвищим рівнем військових витрат Великої Британії на конфлікт з часів воєн в Іраку та Афганістані[242]. Цей пакет включав життєво важливі засоби контрбатареїної боротьби, такі як радари, обладнання для радіоелектронної боротьби (РЕБ) та прилади нічного бачення, що відображало швидку адаптацію до мінливих потреб поля бою, оскільки конфлікт на Донбасі перетворився на артилерійську війну[242].

Операція “Interflex”, анонсована під час візиту Джонсона в червні 2022 року та офіційно розпочата 9 липня 2022 року, ознаменувала стратегічний перехід від ситуативної підтримки до систематичного, довгострокового формування бойової потужності Збройних Сил України. Як наступниця операції “Orbital”, що проводилася на території України, “Interflex” перенесла навчання до Великої Британії, що дозволило значно збільшити масштаби та складність підготовки. Програма, яку очолила 11-та бригада сприяння силам безпеки Британської армії за участі близько 1050 британських військовослужбовців, спочатку являла собою п'ятитижневий курс, що перетворював цивільних новобранців на піхотинців для фронту. До листопада 2022 року приблизно 7400 українських військових пройшли цю базову підготовку[107]. Ключовим успіхом «Interflex» стала здатність Великої Британії швидко перетворити її на багатонаціональну ініціативу. Лондон активно запрошував союзників, особливо з Об'єднаних експедиційних сил (JEF), надати своїх інструкторів. Наприклад, Канада надала 170 інструкторів, Швеція - 120, а Данія - 130[160].

З переходом конфлікту у фазу затяжної війни на виснаження на сході та півдні, військова допомога Великої Британії адаптувалася відповідно. Акцент змістився на спроможності, необхідні для ведення тривалих загальновійськових

операцій.

У межах артилерійської підтримки Велика Британія передала Україні 36 легких 105-мм гаубиць L119 та понад 20 155-мм самохідних гаубиць M109, забезпечивши українські сили артилерійськими системами натівського стандарту[120]. Водночас британська сторона організувала навчання українських артилеристів на цих системах на своїй території. У червні 2022 року, у тісній координації зі Сполученими Штатами, Велика Британія оголосила про надання Україні реактивних систем залпового вогню M270 MLRS[120]. Спершу було передано три установки, а вже у серпні це зобов'язання було подвоєно — Україна отримала ще три пускові установки та «значну кількість» високоточних боєприпасів M31A1 із дальністю ураження до 80 км[152]. Ці системи відіграли ключову роль у знищенні важливих російських об'єктів у глибокому тилу, зокрема командних пунктів і складів боєприпасів. Додатково Велика Британія надала контрбатареїні радары, сотні одиниць бронетехніки, розвідувальні безпілотники та системи радіоелектронної боротьби. У листопаді 2022 року було підтверджено постачання високоточних ракет Brimstone 2, які мають удвічі більшу дальність порівняно з попередньою версією й можуть запускатися з модифікованих наземних платформ[96].

Контактна група з питань оборони України (UDCG), створена у квітні 2022 року, стала головним міжнародним форумом для координації військової підтримки. У цьому форматі, очолюваному США, Велика Британія відіграла проактивну та впливову роль. Лондон послідовно використовував щомісячні зустрічі для оголошення власних нових пакетів допомоги та для заохочення інших країн, особливо європейських союзників, до збільшення внесків[74]. Лідерство Великої Британії у створенні Міжнародного фонду для України (IFU), механізму, що дозволяє країнам робити фінансові внески для закупівлі пріоритетного військового обладнання, ще більше зміцнило її координаційну роль[163].

Активність другої половини року була підкріплена твердими фінансовими

зобов'язаннями. Уряд Великої Британії підтвердив, що надав £2,3 мільярда військової підтримки протягом 2022 року, і зобов'язався надати таку ж або більшу суму у 2023 році. Звіт Національного аудиторського офісу пізніше уточнив, що фактичні витрати у 2022/23 фінансовому році були навіть вищими — £2,46 мільярда, через вартість заміщення переданого обладнання[163]. Це інституціоналізувало передбачуваний, високий базовий рівень підтримки, що дозволило здійснювати довгострокове планування як Міністерству оборони Великої Британії, так і Генеральному штабу України.

У другій половині 2022 року Велика Британія перейшла від екстреної допомоги до систематичної програми розбудови стійкого військового потенціалу України. Операція «Interflex» була стратегічною інвестицією. Це вирішувало критичну вразливість України — необхідність швидко формувати нові підрозділи для поповнення втрат та розширення структури сил[107]. Крім того, розбудовуючи програму як багатонаціональну коаліцію, Велика Британія створила спільну інвестицію в успіх України серед широкої групи союзників, що ускладнювало політично для будь-якої окремої країни відмову від підтримки[160].

14 січня 2023 року прем'єр-міністр Ріші Сунак оголосив, що Велика Британія стане першою західною країною, яка надасть Україні основні бойові танки, пообіцявши ескадрон з 14 танків Challenger 2, а також близько 30 самохідних артилерійських установок AS90[284]. Хоча кількість танків була військово скромною, її стратегічне значення було величезним. Це рішення було свідомо спрямоване на подолання політичного глухого кута серед союзників, зокрема Німеччини, щодо постачання танків Leopard 2, та США щодо M1 Abrams[296].

У травні 2023 року Велика Британія знову випередила своїх союзників, надавши Україні авіаційні крилаті ракети Storm Shadow[252]. Це стало якісним стрибком у можливостях, оскільки Україна вперше отримала високоточну зброю великої дальності (понад 250 км). Міністр оборони Бен Воллес заявив,

що “настав час подарувати їх Україні”[252]. Україна використала ракети для ураження високоцінних російських об’єктів далеко за лінією фронту, таких як командні штаби та логістичні вузли на окупованих територіях, зокрема в Луганську та Криму, що порушило російські операції та продемонструвало новий рівень їхньої вразливості[162]. Але варто зазначити, що тривалий час існувало обмеження на використання Storm Shadow для ударів по міжнародно визнаній території Росії, все ще боячись втягування у війну НАТО та підтримуючись концепції “управління ескалацією” (Escalation management). Однак у листопаді 2024 року, після аналогічного рішення США щодо ATACMS, з’явилися повідомлення про те, що Велика Британія та Франція надали дозвіл на удари вглиб території РФ. куди вставити Як і у випадку з Challenger 2, США в ітозі підтримали рішення Великої Британії, що знову створило тиск для подальшого надання аналогічних американських систем (ATACMS)[296].

Протягом 2023 року операція «Interflex» продовжувала розширюватися як за масштабом, так і за змістом. Програма мала на меті підготувати 30 000 новобранців до кінця року, що значно перевищувало початкові плани[107]. Що більш важливо, навчання вийшло за межі базових піхотних навичок і включило спеціалізовані курси. Були запроваджені нові модулі для українських морських піхотинців та бойових медиків. Велика Британія також розпочала навчання українського персоналу більш просунутим навичкам лідерства та командування для підготовки нового покоління офіцерів та сержантів. Загальна кількість підготовлених військовослужбовців у рамках операцій “Orbital” та “Interflex” на початок 2024 року сягнула 60 000 осіб[163].

Важливою подією стало оголошення Великою Британією у 2023 році про початок підготовки українських пілотів. Перша група прибула в серпні 2023 року для проходження початкової льотної та мовної підготовки в рамках ініціативи, що отримала назву Operation Interstorm[159]. Хоча Велика Британія не експлуатує F-16, її роль полягала в наданні базових навичок, необхідних для переходу пілотів до поглибленого навчання на F-16 та інших західних літаках в

інших країнах[80]. Окремим напрямком стала операція Interforge - підготовка української морської піхоти для проведення амфібійних операцій та рейдів через водні перешкоди (зокрема, Дніпро)[107].

Рішення про постачання Challenger 2 та Storm Shadow були ретельно прорахованими актами “керованої ескалації”. Кожного разу Лондон діяв як авангард, перетинаючи уявну російську “червону лінію”[82]. Роблячи це обмежено, свідомо та в тісній координації зі США, Велика Британія перевіряла реакцію Москви. Коли відповідь Росії обмежувалася риторикою, це демонструвало, що «червоні лінії» були блефом. Цей процес фактично знижував ризики для інших, більш обережних союзників, створюючи для них «дозвіл» на надання аналогічних або навіть більш досконаліх систем[296]. Велика Британія не просто постачала зброю; вона активно керувала профілем стратегічного ризику для всієї західної коаліції.

Поєднання надання передового обладнання стандарту НАТО (Challenger 2, AS90, Storm Shadow) та одночасного проведення масштабних спеціалізованих навчальних програм (Operation Interflex для піхоти та морпіхів, Operation Interstorm для пілотів)[107; 120] мало глибокий синергетичний ефект. Цей процес прискорив фактичну інтеграцію України в євроатлантичну систему безпеки, роблячи майбутнє формальне членство в НАТО питанням політичного рішення, а не військово-технічних можливостей. Допомога Великої Британії у 2023 році стала рушієм цієї інтеграції. Головним стратегічним недоліком Interflex є фокус на підготовці індивідуальних бійців, а не злагоджених бойових підрозділів (unit cohesion). Тобто, більшість новобранців проходять базовий курс індивідуальної підготовки піхотинця. Після повернення в Україну вони часто розподіляються по різних бригадах або вливаються в існуючі підрозділи як поповнення втрат. Це не дозволяє сформувати кістяк підрозділу, який звик діяти разом, що є критичним для ефективності в бою[163]. Також немає даних про аудит якості навчань, тобто новобранці після навчальних полігонів не допроходили навчатись вже в Україні, тобто їх реально кваліфікація залишалась

під питанням. Це відрізняє Interflex від деяких інших ініціатив (наприклад, тренування бригади “Анна Київська” у Франції), де акцент робиться саме на загальновійськовому злагодженні цілого з'єднання. Також існує певний дісонанс між стандартами навчання НАТО та реаліями війни в Україні. Британські регуляції цивільної авіації та безпекові протоколи обмежують можливості повноцінного навчання операторів БПЛА та протидії їм. Звіт National Audit Office вказує, що можливості навчання роботі з дронами в рамках Interflex були обмежені, що є критичним недоліком, враховуючи домінування FPV-дронів на фронті[163]. Інструктори НАТО часто навчають веденню маневреної війни, тоді як українські солдати стикаються з позиційною війною під масованим артилерійським вогнем, де маневр часто неможливий. Зворотний зв'язок від солдатів іноді вказує на те, що західні методики зачистки будівель чи траншей не завжди враховують щільність мінування та насиченість поля бою засобами спостереження ворога. Стандартна підготовка піхотинця в британській армії триває мінімум 14 тижнів, а в мирний час - довше. Скорочена програма Interflex орієнтована на “підвищення виживання”(lethality and survivability), а не на створення професійного солдата повного спектру[163]. Це вимушений захід для створення масової армії, але він неминуче веде до прогалин у навичках складних операцій та приводило до збільшення можливих втрат в українській армії. Фіксувались випадки невідповідності профілю підготовки. Наприклад, досвідчені оператори дронів або спеціалісти інших профілів можуть потрапити на курс базової піхоти, або навпаки - люди без відповідних здібностей потрапляють на спеціалізовані курси (саперів), що знижує ККД програми. Але операція Interflex виконала критичну функцію у 2022–2023 роках, запобігши колапсу кадрового резерву ЗСУ[160].

12 січня 2024 року під час візиту до Києва прем'єр-міністр Ріші Сунак та Президент Володимир Зеленський підписали Угоду про співробітництво у сфері безпеки[63]. Це була перша двостороння безпекова угода, укладена будь-якою країною в рамках Спільної декларації G7 про підтримку України, прийнятої у

Вільнюсі в липні 2023 року[147]. Десятирічна угода формалізувала довгострокові зобов'язання Великої Британії, обіцяючи всебічну допомогу для оборони України, включаючи обмін розвідданими, кібербезпеку, медичну та військову підготовку, а також співпрацю в оборонно-промисловій сфері[47]. Важливо, що угода містить положення про консультації, яке зобов'язує Велику Британію протягом 24 годин провести консультації з Україною у разі майбутнього збройного нападу Росії для визначення подальших кроків та надання “швидкої та сталої” допомоги[76].

Основним напрямком стратегії 2024 року став перехід від передачі обладнання до розвитку спільного оборонно-промислового співробітництва з метою зміцнення власного виробничого потенціалу України. Найбільший оборонний підрядник Великої Британії відкрив офіс в Україні та підписав угоди про ремонт і, в перспективі, виробництво систем озброєння на території країни. Обговорення зосереджувалися на локалізації виробництва 105-мм легких гаубиць L119, системи стандарту НАТО, що вже перебуває на озброєнні України[267]. Babcock International - ця велика британська компанія отримала контракти на технічне обслуговування та ремонт наземної техніки, включаючи танки Challenger 2, і в травні 2024 року оголосила про створення в Україні інженерного центру у співпраці з “Українською оборонною промисловістю” (УОП) для капітального ремонту техніки. Цей зсув був спрямований на зменшення логістичного навантаження та інтеграцію української оборонної промисловості у західну екосистему[163]. Також у 2024 році військова підтримка Великої Британії стала більш комплексною. Зокрема, у сфері морської безпеки Велика Британія спільно з Норвегією очолила міжнародну “Коаліцію морських спроможностей”, метою якої стало зміцнення потенціалу України в Чорному морі. У межах цієї ініціативи було передано мінно-тральні кораблі та організовано навчання для забезпечення безпеки зернових експортних коридорів[120]. Важливим напрямом стала також підтримка кіберзахисту - спираючись на раніше виділений пакет у розмірі £6,35 млн,

британська сторона продовжила допомогу у зміцненні кіберстійкості критичної інфраструктури України, постачаючи технічне обладнання - зокрема міжмережеві екрани та засоби цифрової експертизи для розслідування кібератак[282]. Окрему увагу Велика Британія приділила гуманітарним аспектам безпеки, зокрема розмінуванню українських територій - уряд зобов'язався надавати стабільне фінансування організаціям, таким як HALO Trust, виділивши £8,6 млн від початку вторгнення і продовживши фінансування до 2026 року з додатковими £4,3 млн на очищення значних площ забруднених земель[268].

Допомагаючи відбудувати та модернізувати оборонно-промислову базу України, Велика Британія створює новий, довгостроковий ринок для власної оборонної промисловості та інтегрує Україну в західні ланцюги постачання. Ця стратегія спрямована на досягнення кількох цілей одночасно: послаблення Росії шляхом зменшення залежності України від зовнішньої допомоги; зміцнення її економіки та створення економічних вигод і стратегічної глибини для власного оборонного сектору Великої Британії[267].

На початок 2025 року загальний обсяг військової підтримки, яку Велика Британія зобов'язалася надати Україні з лютого 2022 року, перевищив £7 мільярдів, причому різні джерела вказують на загальну суму від £7,1 до £7,8 мільярда[282]. Загальний пакет підтримки, що включає військову, гуманітарну та економічну допомогу, сягнув £21,8 мільярда, з яких £13 мільярдів було виділено на військову підтримку (включаючи позики). Ця сума включає пряму передачу озброєння зі складів ЗС Великої Британії, нові закупівлі, внески до Міжнародного фонду для України та внесок Великої Британії у розмірі £2,26 мільярда до схеми позик G7 ERA[282].

Дані з Ukraine Support Tracker Кільського інституту світової економіки послідовно визначають Велику Британію як другого за величиною індивідуального донора військової допомоги Україні, поступаючись лише Сполученим Штатам[282]. З точки зору загальної допомоги у відсотках від

ВВП, внесок Великої Британії (близько 0,9%) є значно вищим, ніж у інших великих європейських економік, таких як Франція та Німеччина.

Британська допомога стала критично важливим фактором у зміцненні обороноздатності України. Ранні поставки NLAW були життєво необхідними для відбиття початкового наступу на Київ. Подальше надання артилерії стандарту НАТО, РСЗВ, танків та ракет великої дальності дозволило Україні проводити успішні контрнаступальні операції та руйнувати російську логістику і командні структури. Не менш важливим є те, що підготовка понад 60 000 українських військовослужбовців у рамках операцій «Orbital» та «Interflex» впровадила тактику, процедури та стандарти НАТО, що значно підвищило взаємосумісність української армії з силами Альянсу[163]. Ця фактична інтеграція значно спростила шлях України до майбутнього формального членства в НАТО.

16 січня 2025 року новий уряд Великої Британії під керівництвом прем'єр-міністра Кіра Стармера використав підписання 100-річного партнерства, щоб оголосити про надання рекордних £4,5 мільярда військової підтримки на 2025 рік[185]. Це зобов'язання включало продовження та розширення ключових програм. Уряд підтвердив, що операція «Interflex» буде продовжена щонайменше до кінця 2026 року. Також було обіцяно розширити постачання безпілотників (інвестувавши £350 мільйонів на 100 000 дронів) та ракет великої дальності, що демонструє постійну увагу до надання Україні передових можливостей, необхідних для перемоги[282].

До початку 2025 року Велика Британія зміцнила свою позицію як найважливіший європейський військовий партнер України, маючи комплексну, юридично обґрунтовану та перспективну стратегію підтримки. Сукупний ефект допомоги у розмірі понад £7 мільярдів, підготовка армійського корпусу солдатів, політичний капітал, витрачений на те, щоб очолити Захід у наданні ключових спроможностей, та підписання зобов'язуючих 10- та 100-річних угод створили стратегічний зв'язок, що виходить за межі транзакційної

допомоги[185; 282].

3.2. Санкційна політика Великої Британії щодо Росії та фінансова підтримка України

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало визначальним випробуванням для зовнішньополітичної доктрини “Глобальна Британія”, сформульованої після виходу країни зі складу ЄС. У відповідь на агресію Лондон застосував економічний примус щодо Росії, що стало ключовою демонстрацією його здатності до незалежних дій на світовій арені. Ця політика ґрунтувалася на Інтегрованому огляді 2021 року, де Росія була визначена як «найгостріша пряма загроза»[12] , що заклало основу для рішучої позиції Лондона[205].

Для реалізації незалежної санкційної політики Велика Британія спиралася на міцну правову та інституційну основу.

Закон SAMLА став наріжним каменем автономної санкційної спроможності Великої Британії, надавши уряду повноваження для самостійного впровадження обмежувальних заходів без залежності від рамок ЄС[205]. Ухвалений заздалегідь, цей закон дозволив уряду негайно реагувати на вторгнення, запроваджуючи санкції, що включали заморожування активів, торговельні обмеження та заборону на в'їзд[205].

OFSI, що діє як частина Казначейства, є головним виконавчим органом, відповідальним за практичну реалізацію фінансових санкцій[183]. Його діяльність значно розширилася після лютого 2022 року, що призвело до заморожування російських активів на суму £28.7 мільярдів. OFSI веде санкційні списки, надає роз'яснення бізнесу та накладає штрафи за порушення режиму[184].

Санкційний режим Великої Британії проти Росії став наймасштабнішим в історії країни, характеризується поетапним розширенням та постійною адаптацією.

Хронологічна еволюція санкцій (2022-2024 рр.):

- Початковий фінансовий шок (лютий-березень 2022 року): Негайна реакція була зосереджена на фінансовому секторі. Було запроваджено санкції проти Володимира Путіна, Сергія Лаврова, найбільших російських банків, включаючи заморожування активів Центрального банку РФ, та відключення ключових установ від SWIFT. Задля посилення тиску на російські еліти, ізолювати Росію від світової фінансової системи[278]. Санкції проти олігархів - Р. Абрамовича, О. Дерипаски.
- Розширення секторального тиску (квітень–грудень 2022 року): Треба зазначити, що до війни саме Лондон був ключовим хабом для торгівлі російським золотом. 1 липня 2022 року набула чинності заборона на імпорт золота (включно з ювелірними виробами) російського походження. Важливо зазначити, що регламент (Regulation 46Z16B) був виписаний таким чином, щоб унеможливити обхід через треті країни, тобто, золото, видобуте в Росії, але перероблене в іншій країні, також підпадає під заборону, якщо воно експортується після визначеної дати. Це рішення, скоординоване з LBMA (London Bullion Market Association), фактично позбавило РФ ліквідності її золотих резервів на західних ринках[166]. Також у квітні було введено заборону на прямий імпорт готової продукції з заліза та сталі. Росія намагалася обійти це, експортуючи напівфабрикати до третіх країн (Туреччина, Індія) для переробки. Заборона на експорт предметів розкоші мали на меті психологічний ефект російські еліти. Під заборону потрапили товари, ціна продажу яких перевищує £250 (для одягу, аксесуарів) та £42,000 для транспортних засобів. До війни Росія була значним ринком для британських автовиробників (Bentley, Rolls-Royce, Aston Martin). У 2021 році експорт автомобілів становив £386 млн.¹⁶ Санкції перекрили цей канал, змушуючи олігархів вдаватися до складних схем “сірого імпорту”, який значно здорожчував кінцеву вартість товарів[139]. Було відрізано Росію від британських професійних послуг (консалтинг, PR). Лондон, як світовий центр юридичних,

аудиторських та консалтингових послуг, роками забезпечував функціонування російського бізнесу на глобальних ринках. Без аудиту від "Великої четвірки" (яка переважно працює за британськими стандартами) російські компанії втрачають довіру інвесторів, не можуть розміщувати акції на біржах або отримувати кредити в міжнародних банках.

- У грудні 2022 року, у координації з G7, було запроваджено стелю цін на російську нафту[139] задля обмеження доходів Кремля від продажу нафти, зберігаючи стабільність на світових ринках.
- 30 червня 2023 року було введено заборону на надання юридичних консультацій (Legal Advisory Services), які можуть сприяти обходу санкцій. Оскільки значна частина міжнародних контрактів Росії (особливо в нафтогазовій сфері) регулювалася англійським правом, це створило юридичний вакуум для російських корпорацій, які втратили доступ до висококласних британських юристів для структурування своїх угод[278].
- Удар по військовій машині та боротьба з обходом (2023–2024 рр.): Фокус змістився на підрив російського ВПК та протидію мережам обходу санкцій. Обмеження почали застосовувати до компаній у третіх країнах, що допомагали Росії отримувати доступ до західних технологій[133]. Це було потрібно для зірвання ланцюгов постачання для російської військової машини та протидіяти обходу санкцій. Особлива увага приділялася так званому «тіньовому флоту» — танкерам, що використовувалися для транспортування нафти в обхід цінової стелі[145].

До січня 2025 року під санкції Великої Британії потрапили понад 1,733 фізичні особи та 382 юридичні особи[278]. Загальна вартість заморожених російських активів сягнула £28.7 мільярдів[184]. Імпорт товарів з Росії до Великої Британії до листопада 2022 року впав на 98.2%[215].

Головним викликом став обхід обмежень. Росія використовувала треті країни та “тіньовий флот” для закупівлі підсанкційних товарів та експорту нафти[133]. У відповідь Велика Британія та її союзники почали застосовувати

санкції до мереж обходу та створювати спеціалізовані органи, такі як Цільова група з морських санкцій при RUSI, для протидії цим схемам[133].

Санкційний режим Великої Британії завдав значних збитків російській економіці, обмеживши її доступ до фінансових ринків, технологій та ключових товарів. Однак ефективність санкцій була частково нівельована адаптивними стратегіями Росії з їх обходу[217]. В цілому успіх цієї політики перш за все в її здатності чинити постійний тиск на країну-агресора. У стратегічному плані ця політика стала найважливішою зовнішньополітичною дією Лондона після Brexit, успішно продемонструвавши збереження Великою Британією статусу великого гравця у сфері європейської безпеки. Вона також виявила практичну користь від незалежних інструментів політики, створених після виходу з ЄС. Водночас успіх був неможливий без тісної координації з G7 та іншими союзниками, що підкреслює, що реалізація “Глобальної Британії” досягається через лідерство в рамках альянсів[300].

3.3. Дипломатична взаємодія та офіційні візити

У 2021-2025 роках дипломатична комунікація між Україною та Великою Британією набула рис стратегічного партнерства та поглибилася до рівня політико-безпекового альянсу. Ця взаємодія стала головним рушієм відносин, особливо на тлі російської агресії та нової ролі Британії після Brexit, заклавши основи для Угоди про довгострокове партнерство (2024)[76].

Говорячи про дипломатичну взаємодію, не можна обійти стороною Тристоронній Формат Україна-Польща-Велика Британія. Його започаткування офіційно оголошено 17 лютого 2022 року. Цей крок, здійснений за тиждень до повномасштабного вторгнення Російської Федерації, став не лише потужним політичним сигналом стримування, але й логічним втіленням нової доктрини української зовнішньої політики. Формування “трикутника” Київ-Варшава-Лондон корелює з “Великою стратегією малих альянсів”, закріпленою у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України 2021 року. Ця доктрина знаменує перехід Києва до проактивної дипломатії, спрямованої на

практичне зміцнення держави. Замість пасивного очікування членства в ЄС та НАТО, стратегія передбачає створення гнучких “малих альянсів” з дружніми країнами. До цієї архітектури, окрім формату з Великою Британією, належать також Люблінський трикутник (Україна-Польща-Литва), Асоційоване тріо (Україна-Грузія-Молдова) та інші. Залучення Великої Британії стало якісним стрибком у цій стратегії, вивівши її з суто регіонального на євроатлантичний рівень, посиливши її геополітичну вагу. Центральною аналітичною проблемою у визначенні природи цього утворення є фундаментальна розбіжність у термінології, що відображає відмінності у стратегічних очікуваннях сторін. Українська дипломатія, зокрема міністр Дмитро Кулеба, послідовно просувала термін “альянс”, а в коментарях фігурував також термін “міні-альянс”. Це сигналізувало про максималістські очікування Києва, спрямовані на отримання де-факто безпекових зобов'язань. Натомість партнери продемонстрували значно більшу обережність. У Спільній заяві міністрів від 17 лютого йшлося про “Тристоронній меморандум про співпрацю” (Trilateral Memorandum of Cooperation)[86]. Британські та польські джерела, а також провідні західні аналітичні центри як Chatham House, використовують виключно термін “тристоронній формат” (trilateral format). Український аналітичний центр “Нова Європа” здійснив прагматичну корекцію українських очікувань, сформулювавши тезу: “Трикутник, але не союз”[10]. З їхньої точки зору, український наголос на “альянсі” був сприйнятий партнерами радше як гучний піар-хід. Ключовою слабкістю, ідентифікованою “Новою Європою”, є проблема - у столицях партнерів “не готові відповісти на питання, що три країни у рамках трикутника можуть робити такого, що вони не могли б робити у двосторонньому форматі”[10]. Ця теза знаходить практичне підтвердження: наприклад, базова підготовка українських військових британськими інструкторами була організована Лондоном у Великій Британії із залученням інших країн, а не в Польщі у рамках трикутника, що свідчить про пріоритет інших, більш гнучких форматів для британської сторони. Польська сторона

також демонструє стриманість через побоювання критики з боку внутрішньої опозиції (нібито це підриває ЄС/НАТО) та історичні чинники. З погляду Лондона, який артикують аналітики Chatham House, тристоронній формат є ідеальним інструментом “Global Britain” у пост-Brexit еру. Повномасштабна війна в Україні підтвердила, що пріоритетом британської стратегії залишається євроатлантична безпека, спростувавши побоювання щодо надмірного повороту до Індो-Тихоокеанського регіону. Тристоронній Формат розглядається як “мінілатеральна домовленість” (minilateral arrangement) , що дозволяє Великій Британії діяти швидше, посилюючи свою роль як “надавача безпеки” (security provider) в Європі[89]. Це дає змогу Лондону діяти поза інституційними рамками Європейського Союзу та доповнюючи (а подекуди й випереджаючи) консенсусні механізми НАТО. Наукові праці доктора історичних наук А.В. Грубінки, зокрема його монографія “Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.)”, надають необхідну відправну точку для порівняння. Він характеризував ранній етап українсько-британських відносин (1991–1993 рр.) як період “неготовності британської політичної еліти сприймати Україну та розвивати відносини поза контекстом російського впливу”[13,с.406]. Політика Лондона того часу була виразно “росіє-центричною”[15, с.131]. Таким чином, створення у 2022 році формату, який за своєю суттю є відверто спрямованим на стримування РФ та підтримку суб'єктності України, демонструє фундаментальний розрив із зовнішньополітичною традицією Великої Британії 1990-х років, яку документував Грубінко. Тристоронній формат Україна-Польща-Велика Британія є гібридною структурою, що базується на стратегічній неоднозначності, яка дозволяє кожній зі сторін по-різному інтерпретувати його природу та цілі: для України - це “міні-альянс” та успіх її “Великої стратегії”, а для Великої Британії - гнучкий мінілатеральний інструмент “Global Britain”. Попри потужний політичний сигнал, поданий у лютому 2022 року, головним ризиком формату залишається його стагнація та перетворення на піар-хід, як про це

попереджають аналітики “Нової Європи”. Ефективність формату залежить від його наповнення конкретними практичними проектами у сферах ВПК, енергетики, кібербезпеки та повоєнної відбудови.

Офіційні візити високого рівня стали індикаторами політичної волі та каталізаторами для ухвалення рішень. Символізм цих візитів, від поїздки Бориса Джонсона до Києва до виступу Володимира Зеленського в британському парламенті, перетворював декларації на відчутні результати[8; 73]. Дипломатичний діалог у цей період еволюціонував від партнерства до де-факто військово-політичного альянсу, що було зумовлено кардинальними геополітичними змінами.

Динамізація діалогу була зумовлена двома каталізаторами: Brexit, що надав Лондону зовнішньополітичну автономію[12], та повномасштабна агресія Росії 2022 року, що перетворила Україну на передову лінію євроатлантичної безпеки. Це дозволило Британії зайняти позицію лідера у підтримці, спираючись на Угоду про партнерство 2020 року[56].

Ефективність політики забезпечувала мережа диппредставництв. Посольство в Києві стало координаційним центром, у Варшаві - логістичним хабом для узгодження дій з Польщею, а місії при НАТО та ЄС у Брюсселі просуvalи проукраїнські інтереси[230].

Дипломатичний діалог перейшов у формат постійних консультацій. Велика Британія стала ключовим учасником формату “Рамштайн”[74] та ініціатором “Коаліції охочих” для розробки гарантій безпеки, що проводила саміти в Лондоні[178].

Риторика еволюціонувала від заяв про солідарність Бориса Джонсона у 2022 році до наголосу Ріші Сунака на “непохитній відданості”, що втілювалося у Спільній декларації G7 у Вільнюсі (2023).

Офіційні візити на найвищому рівні стали каталізаторами для ухвалення ключових рішень у сферах безпеки та економіки.

Візити українського керівництва мобілізували політичну підтримку.

Візит Президента Зеленського 8 лютого 2023 року мав виняткове значення: його виступ у Парламенті з проханням про “крила для свободи”, аудієнція в Короля Чарльза III та візит на базу Bovington Camp підкреслили багатовимірність партнерства[8]. Візити міністрів були зосереджені на оборонних контрактах та відновленні.

Візити британських лідерів до воєнного Києва демонстрували солідарність. Візити Бориса Джонсона у 2022 році, особливо у квітні, стали символом підтримки[18]. Промова Бориса Джонсона у Верховній Раді 3 травня 2022 року стала парадигматичним прикладом “персоналізованої політики”, в якому британський прем'єр ефективно спроектував історичний наратив “зоряного часу” на український опір, концептуалізуючи війну як глобальну екзистенційну боротьбу “добра проти зла”. Використовуючи архетип героїчного та хаотичного лідерства, Джонсон зумів обійти традиційну дипломатичну обережність та бюрократичну інерцію, притаманну іншим західним інституціям на початку вторгнення, встановивши унікальний емоційний зв'язок з українським політикумом, що базувався на спільній перформативній естетиці опору. Ця символічна інтеграція трансформувалася у конкретні стратегічні наслідки, зокрема забезпечивши перевагу «першого ходу» у постачанні летального озброєння. Хоча активна зовнішньополітична діяльність слугувала для Джонсона інструментом політичного виживання на тлі внутрішнього скандалу “Partygate”, сформована ним модель безпосередньої взаємодії створила ефект колії, гарантувавши інституційну незворотність британської підтримки України навіть після зміни керівництва уряду[296]. Ріші Сунак під час свого першого візиту в листопаді 2022 року оголосив про пакет допомоги для ППО[46], а візит 12 січня 2024 року став кульмінацією, коли було підписано Угоду про співробітництво у сфері безпеки та анонсовано допомогу на £2.5 млрд[63].

Важливу роль відіграла “м'яка сила”. Герцогиня Единбурзька Софі у квітні 2024 року стала першим членом королівської родини, що відвідала

Україну, зосередившись на підтримці жертв сексуального насильства[213]. Принцеса Анна у вересні 2025 року опікувалася проблемами дітей, що постраждали від війни[219]. Король Чарльз III також послідовно висловлював підтримку[145]. Парламентські делегації, зокрема через групу дружби APPG, забезпечували сталий міжпартійний консенсус[229].

Співпраця охоплювала безпековий, економічний, гуманітарно-культурний та багатосторонній виміри. Звісно, що безпековий вимір був центральним.

Лондон докладав зусиль для економічної стійкості України. Ключовою подією стала Ukraine Recovery Conference (URC) у червні 2023 року, де було мобілізовано приватний сектор та анонсовано \$3 млрд гарантій Світового банку[282]. Провідні аналітичні центри, як Chatham House та RUSI, надавали інтелектуальну основу для політики[78; 82].

Велика Британія послідовно використовувала свій вплив у ООН для засудження агресії та в НАТО для просування інтеграції України (зокрема, через Раду Україна-НАТО)[178]. У рамках G7 Лондон став одним з архітекторів Спільної декларації про підтримку України (Вільнюс, 2023), яка відкрила шлях до двосторонніх безпекових угод[147].

Ефективність альянсу визначалася взаємодоповненням між особистою дипломатією лідерів та інституційною підтримкою парламентів і громадянського суспільства. Особисті стосунки лідерів стали вирішальним фактором. Борис Джонсон заклав фундамент довіри сміливими кроками на початку вторгнення[18]. Ріші Сунак узаконив цю підтримку, перевівши її у площину довгострокових угод. Володимир Зеленський своєю публічною дипломатією, зокрема промовою в парламенті, забезпечив суспільну підтримку у Британії.

Парламентська дипломатія забезпечила широкий міжпартійний консенсус. Всепартійна парламентська група дружби з Україною (APPG) активно лобіювала посилення допомоги[229]. Виступи українських посадовців, як-от Руслана Стефанчука, та регулярні слухання в комітетах Палати громад

зміцнювали легітимність урядових рішень.

Стійкий проукраїнський консенсус базувався на роботі медіа, які формували суспільну думку, та експертних центрів (Chatham House, RUSI), що надавали стратегічне обґрунтування. Громадянське суспільство, через збір коштів (DEC) та програму “Homes for Ukraine”, демонструвало низову солідарність[155; 255].

Інтенсивна дипломатична взаємодія призвела до фундаментальних змін у характері двосторонніх відносин та вплинула на євроатлантичну безпеку.

Серія візитів на найвищому рівні функціонувала як каталізатор, що послідовно поглиблював партнерство. Кожен візит (Джонсона у квітні 2022, Сунака у листопаді 2022, Зеленського у лютому 2023 та Сунака у січні 2024) фіксував перехід на новий рівень співпраці[46; 63; 73].

Кульмінацією стала Угода про співробітництво у сфері безпеки (12 січня 2024) - перша, укладена на виконання декларації G7[76]. Вона формалізувала довгострокові британські зобов'язання, включаючи механізм консультацій протягом 24 годин у разі майбутнього нападу, співпрацю в ОПК та невійськові аспекти безпеки. Підписання Угоди про сторічне партнерство (The 100-Year Partnership Agreement) між Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії та Україною 16 січня 2025 року в Києві стало переломним моментом у сучасній історії європейської дипломатії та безпеки[185]. В умовах триваючої агресії Російської Федерації та зростаючої невизначеності щодо майбутнього трансатлантичної єдності, цей крок Лондона та Києва демонструє спробу інституціоналізувати відносини, перетворивши їх з ситуативного союзу воєнного часу на фундаментальну вісь європейської безпекової архітектури. Особливу увагу привертає формулювання “жодна зі сторін не залишиться наодинці”. Хоча це не є прямим аналогом статті 5 Вашингтонського договору (напад на одного є нападом на всіх), в умовах двосторонніх відносин це є максимально можливим зобов'язанням, яке фактично перетворює Британію на прямого союзника у випадку ескалації, вимагаючи конкретних дій. Комітет

Палати лордів зазначає, що хоча це положення має сильну ”ігнальну функцію”, його практична реалізація залежатиме від політичної волі у момент кризи(про що також варто не забувати), однак юридична фіксація значно підвищує ціну відмови від зобов'язань[76]. Флагманською ініціативою є програма “Innovate Ukraine”, яка фінансується урядом Великої Британії та адмініструється у співпраці з Міністерством енергетики України. Угода приділяє значну увагу освіті, культурі та науці, розглядаючи їх як «м'яку силу», що цементує альянс. Угода про сторічне партнерство між Великою Британією та Україною є документом, що змінює правила гри в європейській безпеці. Вона трансформує відносини від ситуативної допомоги до системної інтеграції[185]. Також варто не забувати про таємні умови Угоди, про які казали в інтерв'ю, наприклад, Зеленський, але вони залишились не освітленими та, скоріш за все, стосуються безпекової сторони Угоди[63].

Підписання Угоди про безпеку, а згодом і Угоди про сторічне партнерство, ознаменувало трансформацію відносин у формат “довгострокового альянсу”[185; 282]. Це закріпило статус України як рівноправного стратегічного союзника на покоління вперед у сферах безпеки, торгівлі, науки та культури.

У 2021-2024 роках відбулася трансформація відносин до рівня стратегічного альянсу, каталізована Brexit та повномасштабною агресією РФ. Дипломатія лідерів (Джонсон, Сунак, Зеленський) сформувала унікальний рівень довіри, тоді як парламентська та громадська дипломатія забезпечили стійкий міжпартійний консенсус.

Результатом стала міцна договірно-правова база (Угода про безпеку 2024 року та Угода про сторічне партнерство), що формалізувала альянс і гарантії безпеки. Перспективи поглиблення співпраці включають оборонно-промислову інтеграцію, економічне відновлення та подальшу адвокацію членства України в НАТО. Таким чином, дипломатична взаємодія 2021-2025 років створила модель альянсу, що має потенціал стати одним зі стовпів нової європейської безпеки, який може відігравати помітну роль у формуванні архітектури євроатлантичної

безпеки

3.4. Гуманітарна допомога та підтримка українських біженців

Повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році спровокувало найбільшу гуманітарну кризу в Європі з часів Другої світової війни[268], залишивши 12.7 мільйонів людей в Україні з потребою у допомозі станом на 2024-2025 роки. Велика Британія стала одним із ключових донорів, визначивши допомогу Україні як найвищий пріоритет[230]. Реагуючи на розвідувальні дані, Міністерство закордонних справ, Співдружності та розвитку (FCDO) почало превентивну підготовку до гуманітарного реагування ще в грудні 2021 року. Це дозволило здійснити перші фінансові транші партнерам 24 лютого 2022 року. 6 березня 2022 року уряд оголосив пакет підтримки у £220 мільйонів, формально закріпивши за Україною статус найвищого пріоритету в системі гуманітарного реагування Сполученого Королівства.

Фінансова підтримка була структурована через кілька інституцій. FCDO виступило як основний орган, що керував відповіддю, розподіляючи кошти через ООН, Червоний Хрест та НУО[230]. FCDO також надавало пряму інституційну підтримку, відрядивши персонал до партнерських установ ООН[230]. UK Aid є офіційним брендом, під яким FCDO та інші відомства надають допомогу, охоплюючи гуманітарні та стабілізаційні програми[171]. British International Investment (BII) виділяє £250 мільйонів для підтримки економіки та реконструкції. Це включає підтримку торгівлі через ЄБРР та продовольчої безпеки через агрохолдинг МХП[101; 282].

Британська підтримка є багатоплановою. По-перше, пряма гуманітарна допомога становить £477 мільйонів[268], що спрямовуються через партнерів (ООН, ЧХ, НУО). Це включає £33 мільйони до Гуманітарного фонду ООН для України (UNF)[268]. По-друге, загальна двостороння допомога сягає £1.2 мільярда, що включає гуманітарну допомогу, а також фінансування енергетики та відновлення. По-третє, найбільший компонент – фіскальна (бюджетна) підтримка – становить £4.1 мільярда у формі гарантій за кредитами Світового

банку - це дозволило уряду виплачувати зарплати та надавати базові послуги.

Програма “Homes for Ukraine” (HfU), запущена 14 березня 2022 року[164], стала унікальним рішенням в історії британської політики[115]. Замість державних центрів, уряд звернувся до громадян, створивши інноваційний механізм спонсорства, керований громадськістю[164], і впроваджений з надзвичайною швидкістю. Модель “host-sponsor” розподіляє відповідальність: спонсори (Hosts) надають безкоштовне житло на мінімум 6 місяців[114] в обмін на неоподатковувану “подячну виплату” (спочатку £350, пізніше £500 на місяць)[296]. Місцеві ради (Local Councils) є ключовими виконавцями програми під спільним керівництвом DLUHC (підтримка на місцях) та Home Office (візи). До їхніх обов'язків входять перевірки безпеки (DBS) та житла, адміністрування виплат спонсорам та видача одноразової допомоги гостям у £200[115], а також забезпечення доступу до освіти та медицини[154]. Для виконання цих функцій ради отримували тариф на кожного прибулого (спочатку £10,500, пізніше знижений до £5,900)[154].

Станом на 16 грудня 2024 року за програмою HfU прибуло 159,800 осіб. Загальна кількість за всіма українськими схемами – 218,600 осіб[251]. Переважно це жінки (~70%) та діти (~27%). Спостерігається широке розселення, з найбільшою концентрацією в Шотландії (18%), Лондоні (17%) та на Південному Сході Англії (17%). На початок 2024 року рівень зайнятості досяг 68%, і 68% респондентів заявили про намір залишитися у Великій Британії[274]. Незважаючи на успіх, виникли й проблеми. Бездомність є найгострішою проблемою, що виникла через 6-місячний термін спонсорства. Британський Червоний Хрест вказує, що українці мають у чотири рази вищий ризик бездомності[139] через завершення спонсорських угод та труднощі з виходом на ринок оренди[262]. Звіт Національного аудиторського управління (NAO) зафіксував 4,890 домогосподарств, що зіткнулися з бездомністю (станом на вересень 2023). Також, через швидкість впровадження програми, NAO дійшло висновку, що уряд “не знає справжньої кількості перевірок безпеки, які

були провалені”[164]. Уряд офіційно покладався на “Визнаних Постачальників” (Recognised Providers) — волонтерські організації, які взяли на себе функцію “зведення” (matching) українців зі спонсорами. Місцеві ради використовували тарифи для фінансування локальних інтеграційних ініціатив.

Заклик Disasters Emergency Committee (DEC) став одним із найуспішніших в історії, зібравши £445 мільйонів (включаючи £25 мільйонів від уряду)[255]. Ці кошти дозволили надати допомогу 8.2 мільйонам людей[196] (їжа, вода, психологічна та грошова підтримка). Ключові організації також відіграли важливу роль. British Red Cross (BRC) надав підтримку 18 мільйонам людей в Україні (через Міжнародний рух ЧХ) та понад 192,000 прибулим у Великій Британії (грошова допомога, лінії підтримки)[221] , водночас проводячи аналітичну роботу щодо ризиків бездомності. Save the Children, що працює в Україні з 2014 року[226] , охопила понад 3.8 мільйона людей[226], зосереджуючись на освіті (300,000 дітей), захисті дітей (створення 28 “Дружніх до дитини просторів”) та грошових грантах (\$63 мільйони)[298]. UNICEF UK мобілізував кошти для фінансування операцій ЮНІСЕФ в Україні , зосереджених на потребах дітей: вода, санітарія (WASH), освіта та охорона здоров'я.

Освітня та культурна підтримка була стратегічною інвестицією в “захист людського капіталу” України. British Council, як інструмент “м’якої сили” , фінансував “UK/Ukraine Season of Culture” ⁴ та “UK-Ukraine School Partnerships”, що об’єднала 50 британських та 50 українських шкіл[89; 288; 289] , а також підтримав розробку посібника з деколонізації в музеях. Університетська підтримка була системною: понад 80 університетів Великої Британії запропонували стипендії, уряд підтримав програму “Researchers at Risk”, а флагманською стала “UK-Ukraine Twinning Initiative” (Ініціатива побратимства), яка системно об’єднала британські та українські університети[181; 291].

Король Чарльз III забезпечував формальну підтримку на рівні глав

держав, зустрівшись із Президентом Зеленським у лютому 2023 та відкривши центр прийому біженців у 2022 році. Жінки-члени Королівської родини зосередились на чутливих аспектах війни. Герцогиня Единбурзька (Софі) стала першим членом королівської родини, який відвідав Україну (квітень 2024), зосередившись на підтримці жертв конфліктного сексуального насильства (СНПК). Принцеса Королівська (Анна) також відвідала Україну, зустрівшись із Президентом та відвідавши реабілітаційний центр.

Підтримка України стала центральним елементом демонстрації “глобальної Британії” та ключовим активом "м'якої сили". Опір України в поєднанні з гуманітарною мобілізацією у Британії (DEC, HfU) кардинально покращив глобальне сприйняття та бренд України.

Підтримка правосуддя стала формою “юридичної війни” (lawfare). Велика Британія виділила загалом £11.5 мільйонів на підтримку внутрішніх розслідувань воєнних злочинів в Україні, включаючи нові пакети, та £2.3 мільйона для Міжнародного кримінального суду (МКС)[233]. Британія є співзасновником Консультативної групи з питань злочинів (АСА) для координації підтримки Офісу Генерального прокурора України. Фінансування включало навчання для понад 153 суддів та 186 прокурорів та розгортання “Мобільних груп правосуддя” для фіксації воєнних злочинів Росії, документування доказів та збору свідчень[167; 233]. Окремий пріоритет було надано СНПК(Сексуальне насильство, пов’язане з конфліктом) в рамках нової стратегії PSVI (£12.5 мільйонів), надано 30,000 наборів для судово-медичної експертизи та підтримано український Національний план дій 1325(Національний план дій «Жінки, мир, безпека»)[282]. Ця робота спрямована на юридичне кодифікування статусу Росії як держави-злочинця.

Програма HfU мала глибокий вплив. До 2022 року українська громада у Великій Британії була невеликою. Прибуття понад 218,600 осіб та тисячі особистих зв'язків, створених HfU, сформували нову, значно чисельнішу та географічно розсіяну українську громаду[251; 274]. Ця спільнота, підтримана

UIL та UWC, стала самостійним фактором у двосторонніх відносинах, створивши “народний альянс”[64; 231].

Успіх гуманітарної відповіді породив нову політичну дилему. Так як початкові 3-річні візи закінчуються навесні 2025 року, то у лютому 2024 року уряд запровадив схему Ukraine Permission Extension (UPE), що надає українцям право на 18-місячне продовження статусу (до вересня 2026 року). Ключова проблема в тому, що UPE не є шляхом до постійного проживання (ILR)[251]. Це створює парадокс: інтеграція у Великій Британії була надзвичайно успішною (рівень зайнятості 68%). Та внаслідок цього, ці 68% українців тепер висловлюють бажання залишитися в країні, навіть якщо повернення стане безпечним (порівняно з 40% в інших країнах)[274]. Це створює ще одну потенційну демографічну кризу для України, яка потребуватиме цього людського капіталу для відбудови. Уряд Великої Британії опинився у складному становищі, намагаючись збалансувати бажання України щодо повернення громадян та бажання біженців залишитися[127].

Ставлення до українських біженців є вагомим показником реального партнерства. Гуманітарна підтримка зміцнила суспільну, політичну та культурну основу двосторонніх відносин та сприяла перетворенню українсько-британської співпраці на стійке міжпоколінне партнерство. Довгострокові інвестиції в “людський капітал” через освітні ініціативи та формування нової, ще більш інтегрованої української громади у Великій Британії.

3.5. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної підтримки України

У контексті повномасштабного вторгнення українсько-британські відносини стали прикладом того, як культурна взаємодія може бути мобілізована для консолідації міжнародної підтримки та протидії ворожим наративам. У сучасних міжнародних відносинах культурна дипломатія є одним з

найефективніших інструментів формування бренду країни, що посилює міжкультурний діалог через мистецькі та освітні проєкти[30].

Теоретичною основою є концепція “м’якої сили” Джозефа Ная — здатність впливати через привабливість (культура, політичні цінності, моральний авторитет), а не примус[30]. Вторгнення 2022 року радикально посилило українську “м’яку силу” у Британії, продемонструвавши поєднання всіх трьох елементів: життєстійкість культури, прагнення до свободи та моральний авторитет справедливої оборонної війни[30]. Таким чином, “м’яка сила” України почала безпосередньо конвертуватися у “тверду силу”, тобто, військову та фінансову підтримку, доводячи суб’єктність держави. Це стало критично важливим в умовах інформаційної війни, де Україна протистоїть російським “кампаніям хаосу”, спрямованим на дестабілізацію британського суспільства через дезінформацію[36]. У цьому контексті кожен український культурний проєкт стає умовним “антидотом” проти фейків, пропонуючи британцям прямий, емоційний контакт з реальною Україною[36]. Тож це інструмент для формування довіри між британським та українським суспільством. Успіх цієї співпраці забезпечувався гібридною інституційною архітектурою. З боку Великої Британії, British Council (Британська Рада) виступила ключовим архітектором, ставши співорганізатором флагманського Сезону культури[289], адмініструючи грантові програми (“Зв’язки через культуру”), підтримуючи освітні ініціативи (UK-Ukraine School Partnerships)[288] та очоливши розробку посібника з деколонізації для музеїв[98]. З українського боку, відповідь консолідувала Міністерство культури та інформаційної політики (МКІП)[42], Український інститут (УІ) як ключового партнера British Council та лідера у стратегічних деколонізаційних проєктах, та Український культурний фонд (УКФ), що фінансує міжнародні проєкти. Третім, надзвичайно важливим рівнем, стала мережа громадських об’єднань та діаспори, що забезпечила швидке реагування. Ukrainian Institute London (UIL) організовував публічні заходи та дискусії, а новостворений Ukrainian Welcome

Centre (UWC) поєднав гуманітарну підтримку біженців з культурною інтеграцією, мобілізувавши сотні волонтерів[64]. Синергія між державною стратегією (BC, UI) та гнучкою громадською дією (UWC, UIL) дозволила системі бути одночасно стратегічною та адаптивною. На базі цієї архітектури було реалізовано низку безпрецедентних проєктів. Флагманом став UK/Ukraine Season of Culture (2022–2023), організований British Council та UI[289]. Запланований до вторгнення, він був одразу переформатований на акт солідарності. Протягом року було проведено понад 40 проєктів у більш ніж 20 містах Великої Британії, що охопили понад 57 тисяч офлайн-глядачів та майже 600 тисяч онлайн[290]. Події включали виставки, кінопокази (напр., український фокус на Sheffield DocFest), музичні фестивалі (Bouquet Kyiv Stage в Оксфорді) та мистецькі резиденції[290]. Завершальний захід сезону у приміщенні МЗС Великої Британії (FCDO) підкреслив високий політичний рівень підтримки. Паралельно грантові програми, такі як “Зв’язки через культуру”[23], стимулювали прямі партнерства між інституціями.

Найяскравішим і наймасштабнішим прикладом такої співпраці стало проведення Пісенного конкурсу “Євробачення-2023” у Ліверпулі. Велика Британія (в особі BBC) приймала конкурс “від імені України” після того, як Європейська мовна спілка (EBU) визнала неможливим його проведення в Україні з міркувань безпеки. Керівництво обох країн, включно з Президентом Зеленським та тодішнім прем’єр-міністром Борисом Джонсоном, погодило цей крок. BBC та український мовник Суспільне (UA:PBC) підписали Меморандум про співпрацю для глибокої інтеграції українського контенту. Це виявилось у спільному слогані “United by Music” (“Об’єднані музикою”), участі українських ведучих (Юлія Саніна) та виступах українських артистів (Kalush Orchestra, Go_A, Jerry Heil). Дослідження, проведене на замовлення British Council та уряду Великої Британії, пізніше визнало, що цей підхід “переосмислив політику місця” та став вагомим способом демонстрації української культури міжнародній аудиторії[98]. Та стало прикладом того, як масова популярна

культура може виконувати функції стратегічного дипломатичного меседжу, формуючи позитивний образ України без прямої політичної риторики

Однак найбільш стратегічним напрямом стали освітні ініціативи. Програма UK-Ukraine School Partnerships об'єднала 100 шкіл (50 з України та 50 з Великої Британії) в рамках проголошеного “100-річного партнерства”[231]. Вона зосереджена не лише на мовних навичках, але й на навчанні вчителів травма-інформованим підходам для навчання вчителів мала на меті створити безпечне та сприятливе середовище для українських учнів, які пережили війну, переміщення та втрати[231]. Ініціатива UK-Ukraine University Twinning Initiative стала однією з найуспішніших у світі, створивши понад 100 партнерств між університетами[291]. Вона еволюціонувала від кризового реагування до довгострокового відновлення, згенерувавши понад £70 мільйонів підтримки[291], запустивши мовну платформу “English4Ukraine” (48 000+ користувачів), програми подвійних дипломів[291] та інноваційні дослідницькі проекти (наприклад, оцінка пошкоджень за допомогою дронів)[291]. Для збереження українського людського капіталу була запущена програма Researchers at Risk Fellowships під егідою Британської академії (British Academy) та Cara. Лише за перший рік вона підтримала 177 українських науковців та їхні родини, надавши їм можливість безпечно працювати у понад 70 британських інституціях[181]. Ці освітні та наукові проекти є стратегічною інвестицією у збереження та інтеграцію українського інтелектуального потенціалу для повоєнної відбудови. Ця діяльність була посилена провідними британськими медіа та культурними майданчиками. Українські автори стали помітними учасниками літературних фестивалів (European Writers' Festival)[131], а видання The Guardian системно публікувало глибокі репортажі про митців, які продовжують працювати в Харкові та Одесі під обстрілами[296]. Виставки українського мистецтва перейшли на головні майданчики, зокрема знакова виставка “In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900-1930s” у Royal Academy of Arts, що представила евакуйовані з Києва твори, наочно

демонструючи європейську, а не російську, ідентичність українського модернізму[162]. Одним із найважливіших стратегічних напрямків стала спільна робота з протидії російським імперським наративам через деколонізацію української історії та мистецтва[117]. Цей процес набув інституційного характеру: British Council випустила глобальний посібник “Supporting Decolonisation in Museums: Focus on Ukraine”, а Український інститут у партнерстві з ICOM UK та Museums Association (MA) розпочав розробку аналогічного посібника. Найбільш резонансним публічним актом стало рішення Національної галереї в Лондоні (National Gallery) у квітні 2022 року змінити назву пастелі Едгара Дега з “Russian Dancers” на “Ukrainian Dancers”[117]. Це рішення, ухвалене після тиску активістів, визнало очевидні докази (синьо-жовті стрічки та вінки), що вказували на українське народне вбрання. Цей випадок став символом боротьби проти монолітного ярлика “російський”, який Російська імперія та СРСР використовували для стирання ідентичності десятків народів. Вчинок Лондонської галереї запустив ланцюгову реакцію, яку наслідував, зокрема, музей Метрополітен у Нью-Йорку. Такі проєкти, як виставка в Royal Academy та перейменування у National Gallery[92], є прямою дією культурної дипломатії, що руйнує імперський бренд “русского мира”, вилучає культурні активи з наративу агресора та повертає їх в український та європейський контекст, підриваючи ідеологічну основу війни та виконуючи ще й геополітичну функцію, оскільки змінюють глобальне сприйняття історії та делегітимізують російські імперські наративи[36].

Криза, спричинена переміщенням десятків тисяч українців до Великої Британії, відкрила новий, гуманітарний вимір культурної дипломатії. Новоприбулі українці стали не пасивними реципієнтами допомоги, а активними “народними дипломатами”. Волонтерські хаби, такі як Ukrainian Welcome Centre (UWC) у Лондоні[64], та локальні громадські ініціативи (наприклад, Europa у Манчестері) стали виконувати подвійну функцію: інтеграційну для українців та презентаційну для британців. Це перетворило культурну

дипломатію з презентаційної моделі на партисипативну (учасницьку). Локальні події, як-от Ukraine Festival у Глостері[150] або святкування Дня Незалежності у Манчестері, стали місцями, де британці та українці спільно працюють та створюють культурний продукт, формуючи глибокі та стійкі особисті зв'язки. Комплексна діяльність у 2022–2024 роках призвела до тектонічних зсувів. Вона остаточно закріпила імідж України як стійкої, сучасної європейської нації[114]. Ця робота базувалася на високій довірі, що існувала раніше (дослідження Chatham House 2021 року показало, що інституції Великої Британії посідають перше місце за рівнем довіри серед молодих українців)[279]. Ініціативи, типу University Twinning та School Partnerships, закріплювали ці зв'язки, перетворивши їх на реальну основу для проголошеного “100-річного партнерства”. Впізнаваність української культури в Британії перейшла з “нішевої” у “мейнстрім”[114]. Найголовніше, масова “народна дипломатія” (people-to-people diplomacy), що виникла через спільне волонтерство та локальні фестивалі, створила у британському суспільстві соціальний імунітет до російської дезінформації та “втоми від війни”[279]. Це зробило підтримку України не просто політичним рішенням уряду, а глибоко вкоріненою суспільною цінністю. Таким чином, культурна дипломатія стала повноцінним елементом безпекової та зовнішньої політики України. Вона консолідувала життєво важливу британську суспільну підтримку, яка уможливорює рішучу політичну та військову допомогу. Це партнерство, яке аналітики Chatham House назвали «пост-брекзитівським зразком» (post-Brexit blueprint) для реалізації британської стратегії «Глобальної Британії», демонструє чіткий намір обох сторін інституціоналізувати цей унікальний альянс на десятиліття вперед.

3.6. Роль британських ЗМІ у висвітленні війни після 24 лютого 2022 року

Реакція на повномаштабне вторгнення була дуже швидкою та сформувало медіа-консенсус у Великій Британії. Негайна реакція характеризувалася риторикою, що чітко виокремлювала цей конфлікт з-поміж інших, часто через євроцентризм, що, попри обґрунтовану критику, мобілізував громадську

емпатію. Коментарі вказували на те, що шок посилювався через сприйняту “близькість” України. Наприклад, The Telegraph писав: “Вони здаються такими схожими на нас... дивляться Netflix та мають акаунти в Instagram”[227]. Це початкове фреймування, засноване на ідентифікації “своя група”[123] , забезпечило потужну емоційну основу для підтримки.

Дослідження Генрі О. Фішера, присвячене аналізу об’єктивності та упередженості західних ЗМІ у висвітленні російсько-українського конфлікту, показує, що навіть авторитетні медіа з високими журналістськими стандартами, такі як BBC та CNN, не змогли уникнути вибіркості у подачі матеріалів. Застосовуючи критичний дискурс-аналіз, Фішер доводить, що західні видання часто відтворювали дихотомію «демократичний Захід та Україна» проти «агресивної Росії», зменшуючи комплексність російської позиції та водночас не завжди висвітлюючи суперечливі аспекти української сторони[123]. Переважання риторики «воєнної журналістики» над «мирною журналістикою» сприяло емоціоналізації висвітлення, акцентуючи увагу на драматизмі подій, героїзмі української сторони та злочинній природі дій Росії. Таким чином, дослідження Фішера демонструє, що західні медіа не лише інформували аудиторію, а й формували ціннісний та моральний контекст сприйняття війни, зміцнюючи підтримку України серед західної громадськості[148].

Після початкового шоку британські ЗМІ швидко консолідували домінуючий мета-нарратив “агресор-жертва”, значною мірою спираючись на “епізодичне фреймування”, тобто зосередження на конкретних звірствах. Висвітлення масового вбивства в Бучі у квітні 2022 року стало ключовим прикладом[148]. BBC News використовувала описову мову і непрямі спростовувала російські заяви, зіставляючи їх з описами руйнувань, показуючи їх як не варті довіри. Репортаж The Guardian використовував риторичні прийоми , описуючи жертв як неозброєних та вживаючи фразу “жахливі воєнні злочини”. The Guardian також активно підривав російські спростування, вставляючи фразу “без доказів”[148]. Усі провідні видання активно висвітлювали документування

воєнних злочинів[167]. Одночасно вторгнення кардинально змінило образ України в британських ЗМІ. До 2022 року її здебільшого зображували як “периферійну пострадянську державу зі структурними проблемами” [207], часто через призму “газових конфліктів” як це було у BBC або як “тест” для Заходу як-от The Times[207]. Після 24 лютого 2022 року цей образ трансформувався в “активного гравця у боротьбі за демократичний світовий порядок” та “захисника” європейського порядку[207].

Якщо проаналізувати п'ять провідних британських медіа, то побачимо, що вони колективно зміцнювали єдиний проукраїнський мета-наратив через різні пріоритети. BBC News, який фінансується державою[186], стала де-факто “офіційним хронікером” західної відповіді. Її репортажі зосереджувалися на західній військовій допомозі[306] та міжнародній реакції, чинячи тиск на Росію[306]. BBC активно позиціонувала себе як антитезу російським державним ЗМІ і розширила свої послуги, запустивши нові телевізійні бюлетені через BBC News Україна. Проте деякі академічні дослідження ставлять під сумнів, чи була BBC “достатньо неупередженою”, припускаючи, що вона все ж прийняла “західні перспективи”[298].

Лівоцентристські The Guardian та The Independent очолили формування морального та гуманітарного обґрунтування. The Guardian став хронікером воєнних злочинів та гуманітарної кризи, детально документуючи використання Росією безпілотників для атак на цивільних, звірства[167] та процес збору доказів для трибуналів. Видання також надавало практичні поради щодо допомоги[256] та висвітлювало роль “неформальних волонтерських груп”. The Independent дотримувався схожого фокусу, посилюючи висновки Amnesty International, Human Rights Watch та ООН про широкомасштабні воєнні злочини. Крім того, The Independent брав активну участь у протидії дезінформації, називаючи російські заяви “агітпропом” (agitprop).

Правоцентристські видання, The Telegraph та The Times, фреймували війну насамперед як нагальну геополітичну та військову необхідність. The

Times фреймувала війну через “геополітичні наслідки для Європи” і як “тест” для Заходу, її аналітика формувала політичні дебати в урядах союзників[165]. Видання детально відстежувало військову допомогу Великої Британії та її неpubлічну дипломатичну роль. The Telegraph зайняв найбільш активну позицію, описуючи російську тактику як “канібальську”[226]. Ефективність його репортажів була такою, що російський уряд заблокував веб-сайт Telegraph.co.uk[200]. Найважливішим внеском The Telegraph став його щоденний подкаст “Ukraine: The Latest”, який з понад 120 мільйонами завантажень[265] перетворився на форму активної участі у війні, пропонуючи щоденний аналіз та підтримку морального духу. Його запуск українською та російською мовами(з використанням AI) та схвалення генералом Валерієм Залужним підтверджують його статус як інструменту інформаційної підтримки[225].

Хоча проукраїнський консенсус залишався стабільним, наративи адаптувалися до реалій на полі бою. Після успішних контрнаступів 2022 року домінував наратив “підбадьорювання та глузування” (cheering and jeering), який представляв перемоги як “доказ того, що Україна перебуває на шляху до остаточної перемоги”. Довгоочікуваний контрнаступ влітку 2023 року став “перевіркою реальності” (reality check)[273]. The Guardian чітко сформулював, що помилкою стало “прийняття бажаного за дійсне” (wishful thinking), оскільки російські війська не втекли[273]. Репортажі почали детально описувати щільні російські мінні поля та вразливість західної техніки без переваги в повітрі[244]. Остаточний зсув наративу відбувся наприкінці 2023 року, коли коментарі генерала Валерія Залужного про “патову ситуацію” (stalemate)[266] дали ЗМІ дозвіл відкрито говорити про це[246]. Експерти, такі як сер Лоуренс Фрідман, тоді публічно заперечували, що “патова ситуація” означає перемогу Росії, намагаючись запобігти перетворенню цього наративу на наратив “поразки”[246]. Висвітлення 2024 року остаточно перейшло до наративу війни на виснаження, зосереджуючись на важких оборонних боях та руйнуванні Росією енергетичної інфраструктури України[168].

Водночас ЗМІ стали прямими мішенями. Росія офіційно заблокувала веб-сайт The Telegraph[200]. Більш витончена тактика, викрита The Guardian, полягала у створенні фальшивих “британських” новинних сайтів-двійників (наприклад, londoninsider.co.uk), які використовували довіру до британських ЗМІ для поширення дезінформації, спрямованої на піддрив економічної підтримки України[138].

Медіа-консенсус мав глибокий вплив на британську громадську думку та політику. Дані опитувань Ipsos станом на січень 2025 року показують, що, хоча підтримка “втомлена” і знизилася з піку в 68% у лютому 2023 року до 53%, вона залишається стійкою[102]. Це падіння корелює зі зміною медіа-нарративу від “підбадьорювання” до “патової ситуації”[106]. Найважливіше те, що ЗМІ вдалося ізолювати громадську підтримку війни від її негативних економічних наслідків. Незважаючи на те, що 71% британців були стурбовані впливом на економіку Великої Британії, стабільна більшість (53%) продовжувала вважати економічні санкції проти Росії “необхідними, навіть якщо це означає, що ціни... залишатимуться вищими”[102]. Це доводить, що моральний фрейм, встановлений у 2022 році, виявився достатньо сильним, щоб переважити особисті економічні інтереси. На політичному рівні це сприяло “високому ступеню міжпартійного консенсусу” та “постійній народній підтримці”⁴⁸, що створило “дозвільне політичне середовище”[396]. Це дало уряду політичний простір, необхідний для проведення дорогої зовнішньої політики, що включала багаторічні військові зобов'язання.

Цей підхід успішно роз'єднав громадську підтримку війни від її економічного болю[102], створивши “дозвільне політичне середовище”[296] для безпрецедентної допомоги. Однак цей нарратив був переважно реактивним, змушено еволюціонуючи від “підбадьорювання”[273] до “патової ситуації”, і, віддаючи перевагу моральній ясності, свідомо уникав складних суспільних дебатів про довгостроковий фінал війни[106].

Аналіз динаміки висвітлення України у цих п'яти провідних британських

виданнях (BBC News, The Guardian, The Telegraph, The Independent та The Times) за період з 2021 по 2024 рік характеризується надвеликим рівнем уваги. Дані чітко демонструють три основні фази: наростання тривоги у 2021 році, інформаційний вибух у 2022 році та поступове, але значне зниження інтенсивності висвітлення у 2023–2024 роках. Звісно, що пік уваги припав на 2022 рік, однак подальша динаміка показує, що навіть подія такого масштабу не може нескінченно утримувати максимальний фокус світових медіа. Перехід війни у затяжну фазу на виснаження, разом із появою нових глобальних криз, призвів до явища, відомого як «медійна втома». Тобто тема України пройшла шлях від головної світової новини до однієї з кількох важливих. Дані збирались так само за допомогою програмного моніторингу та не можуть бути повністю точними, так як рахувалась кількість згадок слова Ukraine незалежно від контексту і деякі платні матеріали алгоритм не рахував, тобто рахувались ті, що є у відкритих архівах та у відкритому доступі.

У 2022 році, коли після початку повномасштабної агресії обсяг згадувань зріс майже у шість з половиною разів, досягнувши 179 тисяч публікацій за рік. Це стосувалося всіх проаналізованих медіа — зокрема, BBC News опублікувало понад 45,5 тисячі матеріалів, The Guardian — 38 тисяч, The Times — 35 тисяч. Таким чином, Україна стала однією з центральних тем британського інформаційного простору.

Надалі спостерігається поступове зниження інтенсивності висвітлення теми: у 2023 році загальна кількість згадувань скоротилася до 106 тисяч, а у 2024 році — до 76 тисяч. Незважаючи на спад, рівень уваги залишився суттєво вищим, ніж у передвоєнний 2021 рік. Така динаміка свідчить про те, що британські медіа продовжують розглядати війну як важливий міжнародний процес, однак її сприйняття поступово переходить від режиму «кризового заголовку» до більш стабільного, аналітичного висвітлення.

Отже, тенденція виглядає так: різкий пік медійної уваги у 2022 році, зумовлений шоком від вторгнення, і подальша стабілізація на підвищеному

рівні у 2023–2024 роках. Це вказує на стійку присутність українського питання у британському суспільно-політичному дискурсі, а також підтверджує, що тема війни залишається однією з ключових у формуванні зовнішньополітичних наративів у Великій Британії.

3.7 Діяльність української діаспори у Великій Британії у 2022–2024 роках

Період 2022–2024 років став свідком активної мобілізації української громади у Великій Британії, змушеної діяти на двох паралельних фронтах. По-перше, повномасштабне вторгнення спричинило надвеликий демографічний зсув. Завдяки урядовим схемам, таким як “Homes for Ukraine” (HfU) та “Ukraine Family Scheme”[251], чисельність громади зросла вп'ятеро - з приблизно 41 000 до 217 000 осіб[274]. Ця нова хвиля мала чіткий гендерний та соціальний профіль: 70% дорослих становили жінки, а 27% усіх прибулих - діти. Існуючі організації діаспори, такі як Союз Українців у Великій Британії (AUGB) та Український Інститут у Лондоні (UII), були змушені взяти на себе функції з подолання системних прогалин та недоліків офіційних державних програм підтримки біженців. UII трансформувався в інформаційний хаб “Settling in UK”, надаючи юридичні та освітні ресурси, і, що найважливіше, запустив безкоштовні курси англійської мови (ESOL) для понад 1000 українців, переважно жінок з дітьми. Водночас Український Вітальний Центр, створений AUGB та Українською Католицькою Церквою, функціонував як централізований пункт підтримки, або “one-stop shop”, для новоприбулих українців для новоприбулих для отримання комплексної допомоги та порад в одному місці. Ця низова підтримка, доповнена новими локальними хабами (наприклад, у Саттоні), стала ключовим фактором, що дозволив досягти надзвичайно високого рівня зайнятості серед біженців – 68% на початок 2024 року[251].

Паралельно діаспора вела професійну та масштабну підтримку України. Флагманом медичного коридору стала British-Ukrainian Aid (BUAid)[80].

Організація швидко перейшла від загальної допомоги до закупівлі високоспеціалізованого обладнання (апарати УЗД, хірургічні електрокоагулятори) та понад 32 000 індивідуальних аптечок (IFAKs) за стандартами НАТО. До кінця 2022 року BU Aid доставила понад 150 транспортних засобів, з яких 69% становили позашляховики 4x4, адаптовані для евакуації на передовій[80]. Ця інституційна допомога доповнювалася британською солідарністю: фельдшери з Великої Британії доставляли швидкі та залишалися допомагати українським колегам[7]. Діаспора використовувала Велику Британію і як ринок для закупівлі техніки. Найяскравішим прикладом став збір Фонду Притули у листопаді 2022 року на 50 британських БТР FV103 “Spartan”[68]. Необхідну суму перевищили за півтори доби, зібравши на 60 БТРів[65]. Це був акт публічної дипломатії, який продемонстрував, що громадянське суспільство готове інвестувати у важке озброєння на рівні, що перевищував деякі державні пакети, тим самим чинячи тиск на західні уряди[9]. Тобто випадок засвідчив зростання впливу громадських ініціатив на процес ухвалення рішень у сфері міжнародної безпеки та підтримки України.

Політичний фронт очолили такі групи, як “Лондонський Євромайдан”[212]. Акції протесту мали чіткий фокус на центри прийняття рішень та Посольство РФ. Якщо ранні акції, наприклад, “Криваві трофеї” у квітні 2022 року у відповідь на звірства в Бучі, мали потужний емоційний та символічний характер[31], то у 2023–2024 роках активізм перейшов до стратегічного лобіювання. Активісти вимагали від Парламенту конкретних видів озброєнь, зокрема, далекобійних ракет та ППО[212]. Вагомим прикладом лобіювання стала кампанія з визнання “екоциду” п'ятим міжнародним злочином, використовуючи трагедію Каховської ГЕС. Ця діяльність мала прямий результат, бо у грудні 2023 року до Парламенту Великої Британії було внесено законопроект про “Екоцид”[77]. Культурний вимір спротиву також працював, наприклад, у червні 2024 “Kyiv Art Sessions” просував українське мистецтво для протидії російській пропаганді показуючи роботи українських

художників, створені під час війни, що є актом культурної дипломатії - через мистецтво показувати та розповідати правду про війну[30]. А суботні школи, такі як “Берегиня” в Девоні, працювали над збереженням ідентичності та мови серед дітей-біженців[57].

До 2024 року цей успіх на двох фронтах породив нові системні виклики. По-перше, вибухнула житлова криза, спричинена недоліками схеми HfU. Коли мінімальний 6-місячний термін спонсорства почав спливати, тисячі українців опинилися під загрозою бездомності[262]. До листопада 2023 року ризик бездомності для українських сімей був у чотири рази вищим, ніж у середньому по країні. У результаті проведеного дослідження україно-британських відносин я можу зробити низку фінальних висновків. Загалом цей період характеризувався трансформацією партнерства - з периферійного напрямку зовнішньої політики Великої Британії до фактично альянсу, проявленого у всіх досліджених напрямках.

Причинами були як розриви стосунків зі спонсорами, так і криза вартості життя у Великій Британії[262]. Додатковим бар'єром став ринок оренди: 45% українців мали труднощі з пошуком житла через відсутність місцевих гарантів[276]. По-друге, виникла криза стійкості. Активісти та волонтери зіткнулися з критичним вигоранням та “втомою від донорства”[199]. Як зазначив один активіст з Великої Британії, якщо у 2022 році він міг зібрати 10 000 фунтів за п'ять днів, то у 2024 році на збір 3 000 фунтів пішло три тижні[212]. Це виснаження людських та фінансових ресурсів стало головним викликом для довгострокової стійкості зусиль діаспори.

ВИСНОВКИ

У першому розділі проаналізовано стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження. В результаті встановлено, що хоча українська та британська історіографія містить праці з окремих аспектів українсько-британських відносин, комплексних досліджень еволюції двостороннього партнерства в умовах криз 2014–2024 рр. бракує.

Проаналізовані монографії, дисертації та аналітичні статті (як українські, так і британські) показали поступове зрушення в оцінках ролі Великої Британії: від обережного партнера України у період до 2014 р. – до одного з ключових союзників після 2014-го і особливо після 2022 р. Значне збільшення публікацій після 2014 р. підтвердило актуальність теми та необхідність цілісного підходу.

Історіографічний аналіз дозволив окреслити основні підходи до вивчення проблеми і виявити прогалини, які заповнює дана робота (наприклад, брак досліджень впливу Brexit та стратегії “Global Britain” на політику щодо України). Охарактеризовано коло джерел: офіційні документи (міждержавні угоди, меморандуми, виступи лідерів), аналітичні звіти, дані міжнародних організацій, матеріали ЗМІ та свідчення діяльності діаспори. Така джерельна база забезпечила надійну фактологічну основу і новизну погляду на тему.

Порівняльно-історичний метод дав змогу виявити як поступові, так і стрибкоподібні зміни у політиці Великої Британії щодо України, зумовлені зміною характеру конфлікту та геополітичного середовища (агресія 2014 р. проти повномасштабної війни 2022 р.), а також внутрішніми факторами (позиціонування Лондона після Brexit). Дискурсивний аналіз офіційних виступів британських прем’єр-міністрів виявив кардинальну трансформацію риторики: з юридично стриманої у 2014-2015 рр. (переважали нейтральні формулювання по типу “незаконна анексія”) – до набагато більш принципової після 2022 року (“героїчний опір”, “боротьба за свободу”, “моральна відповідальність” тощо). Це засвідчує якісно новий рівень партнерства та

ідеологічну близькість двох країн. Системний аналіз дозволив розглянути британську військову допомогу Україні не ізольовано, а як частину багаторівневої стратегії. Зокрема, підтримка Великої Британії – від операції ORBITAL (2015–2021) до місії INTERFLEX (з 2022) – логічно вписана у стратегічну мету Лондона, тобто посилити власну присутність у Центрально-Східній Європі та утвердити свій статус автономного лідера європейської безпеки після виходу з ЄС. Таким чином, методологічний інструментарій дослідження забезпечив всебічний аналіз і достовірність висновків, що прямо відповідає поставленим завданням.

У другому розділі досліджено еволюцію українсько-британських відносин у 2014–2021 роках у політичній, безпековій, економічній та гуманітарній сферах. Проаналізовано історичні передумови трансформації відносин після 2014 року і міжнародний контекст початку російсько-української війни. Встановлено, що збройна агресія Росії у 2014 р. (анексія Криму, війна на Донбасі) стала поворотним моментом, який різко змінив зовнішньополітичні пріоритети України та Великої Британії. Лондон, який до того обмежувався дипломатичною підтримкою, після 2014 року перейшов до практичних кроків на підтримку України. У 2014-2015 рр. Велика Британія однією з перших серед західних держав засудила агресора та приєдналася до санкцій ЄС проти РФ. Одночасно було започатковано безпекову співпрацю - надано нелетальну військову допомогу (екіпірування, засоби зв'язку), а з 2015 року розгорнуто операцію ORBITAL- тренувальну місію для українських військових. Дослідження ключових етапів політичного діалогу виявило поступову активізацію двосторонніх контактів. Вже в 2017–2019 рр. відбулися взаємні візити високого рівня, розширювалася взаємодія у сфері безпеки (спільні навчання, обмін розвідданими). Кульмінацією цього етапу стало підписання у жовтні 2020 року історичної Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією. Ця

всеосяжна угода, перша подібна двостороння для Лондона після Brexit, формалізувала особливий характер відносин, юридично закріпивши довгострокові зобов'язання сторін у політичній, оборонній та економічній сферах. Її укладення означало інституціоналізацію стратегічного партнерства, бо Велика Британія фактично закріпила свій статус одного з головних безпекових партнерів України, діючи вже як глобальний гравець поза рамками ЄС. Водночас Україні вдалося уникнути правового вакууму після Brexit і перейти до прямого співробітництва з Британією на новій гнучкішій основі. Аналіз безпекової взаємодії у 2014–2021 рр. продемонстрував, що двостороння співпраця стрімко поглиблювалася. Проведено низку спільних військових навчань, зокрема Cossack Mace та Joint Endeavour у 2020 року, під час яких Велика Британія здійснила найбільше за десятиліття десантування своїх військ в Україні, демонструючи готовність до проекції сили. Регулярні візити міністрів оборони і закордонних справ обох країн заклали основу для координації дій. Важливим геополітичним чинником стала реалізація стратегії “Глобальна Британія” після виходу зі складу ЄС - прагнучи підтвердити глобальну роль, Лондон обрав Україну пріоритетним напрямом, де зміг проявити лідерські амбіції. Це збіглося з потребою України отримати надійні гарантії безпеки перед обличчям агресії. В результаті синергія цих зовнішніх і внутрішніх чинників зумовила різке прискорення двосторонньої взаємодії у політичній та військовій сферах. В дослідженні визначено, що вже на кінець 2021 року українсько-британське партнерство пройшло етап інституціоналізації: окрім згаданої Угоди-2020, запрацювали механізми “Стратегічного діалогу”, а також укладено низку домовленостей у сфері оборони. Зокрема, започатковано Програму посилення військово-морських спроможностей України (NCEP) – масштабний проєкт відродження ВМС за підтримки Британії (спільне будівництво кораблів, передача мінних тральщиків, будівництво баз, кредитне фінансування в £1.7 млрд через агентство UKEF тощо). Цей проєкт став помітним здобутком двосторонньої співпраці, надавши Україні асиметричний

інструмент стримування на морі та заклавши основу оборонно-промислової інтеграції двох країн. Економічне та торговельне співробітництво після Brexit набуло нового формату: 2020–2021 рр. ознаменувалися укладенням згаданої двосторонньої угоди про вільну торгівлю, яка забезпечила безперервність торговельних відносин і відкрила можливості для їх розширення. Велика Британія стала інвестувати в українські інфраструктурні та оборонні проєкти, демонструючи довгострокові наміри. Гуманітарна сфера в цей період включала культурну дипломатію та взаємодію громадянського суспільства - у Британії українська діаспора проводила інформаційні акції (зокрема, вшанування Голодомору та підтримка Євромайдану), які підвищували обізнаність британського суспільства про українські справи. Британські провідні медіа поступово приділяли більше уваги подіям в Україні, формуючи критичне ставлення суспільства до дій РФ. Таким чином, другий розділ виконав поставлені завдання, висвітливши передумови і ключові чинники активізації діалогу після 2014 року, а також поетапний розвиток співпраці до 2021 року. Головний висновок цього етапу – українсько-британські відносини за декілька років пройшли шлях від обмеженого партнерства до стратегічного союзництва.

У третьому розділі проаналізовано українсько-британські відносини в умовах повномасштабної війни 2022–2024 рр. Дослідження показало, що після початку відкритої агресії Росії у лютому 2022 року партнерство між Україною та Великою Британією досягло виняткової глибини. Велика Британія стала одним з лідерів міжнародної коаліції на підтримку України. Військова допомога набула якісно нового масштабу - Лондон першим серед союзників розпочав постачання летальної зброї ще до вторгнення (постачання протитанкових комплексів NLAW у січні 2022 року), а після 24 лютого 2022 року систематично розширював номенклатуру та обсяги озброєнь. Протягом 2022–2023 років Україні передано широкий спектр сучасних озброєнь, включно з переносними ЗРК (Starstreak), реактивними системами залпового вогню (M270 MLRS),

самохідною артилерією, протикорабельними ракетами (Harpoon), бронетехнікою, а у 2023 р. – навіть сучасними основними бойовими танками (Challenger 2). За фінансовими показниками Британія стала другим після США постачальником військової допомоги Україні. Окрім техніки, розгорнуто масштабну програму підготовки українських військовослужбовців у Британії (операція INTERFLEX), станом на кінець 2024 року підготовлено десятки тисяч солдатів нових бригад ЗСУ. Така всеосяжна підтримка значно підвищила обороноздатність України і вплинула на перебіг бойових дій. Санкційна політика Сполученого Королівства щодо РФ стала одним з важливих елементів тиску на агресора - британський уряд синхронно з союзниками запровадив санкції проти російських банків, олігархів, нафтогазового сектору, а також ембарго на нафту. Британія демонструвала принципову позицію, пов'язуючи будь-яке пом'якшення санкцій виключно з припиненням агресії з боку РФ. Паралельно надавалася значна фінансова підтримка Україні: протягом 2022–2024 рр. уряд Великої Британії виділив понад £4 млрд у вигляді грантів та кредитних гарантій (через Світовий банк) для підтримки українського бюджету, виплати зарплат та забезпечення базових послуг. Також були надані кошти на екстрену підтримку енергетичного сектору України та на післявоєнну відбудову (через інструменти British International Investment і ЄБРР). Ця допомога допомогла запобігти економічному колапсу України у найкритичніший період війни. Дослідження дипломатичної взаємодії виявило, що у 2022–2024 рр. між Лондоном і Києвом склався величезний рівень політичної довіри. Прем'єр-міністр Борис Джонсон став символом підтримки України, здійснивши кілька візитів до Києва під час війни і виступивши у Верховній Раді України зі знаковою промовою. Його наступники (Ліз Трасс, Ріші Сунак) продовжили цей курс. На міжнародних самітах Велика Британія послідовно адвокатувала інтереси України, зокрема, щодо посилення оборонної допомоги та якнайшвидшого надання гарантій безпеки. У 2023 році Сполучене Королівство активно долучилося до розробки Спільної декларації G7 про довгострокові

гарантії для України, а на початку 2024 р. уклало двосторонню Угоду про безпекові зобов'язання. Крім того, 16 січня 2025 р. дві держави підписали символічну Угоду про сторічне партнерство, формалізувавши намір підтримувати особливі відносини протягом наступних десятиліть. Таким чином, в умовах війни українсько-британський союз де-факто перетворився на один із стовпів міжнародної підтримки України. Дипломатія лідерів доповнювалася широким міжпартійним консенсусом у британському парламенті щодо допомоги Україні, а також активною роллю громадянського суспільства.

Гуманітарна складова партнерства проявилася через масштабну допомогу українським біженцям і постраждалим від війни. Британія надала найбільший в Європі пакет гуманітарної підтримки Україні (понад £0.5 млрд напрямую і £1.5 млрд – в складі загальної допомоги) – ці кошти пішли на забезпечення продовольства, ліків, укриттів, підготовку до зими тощо. Однією з інновацій стало впровадження програми “Homes for Ukraine”, яка дозволила понад 150 тисячам українців знайти прихисток у британських родинах. Хоча ця програма продемонструвала гостинність британського суспільства, дослідження виявило і виклики, які були з плином часу, наприклад, виникла житлова криза – після мінімального терміну розміщення частина біженців опинилася перед загрозою бездомності через виснаження можливостей приймаючих сімей та складнощі з орендою житла. Іншим викликом стала так звана “втома від донорства”: до 2024 року благодійні організації та волонтери стикнулися з вигоранням та скороченням пожертв, що ускладнило підтримання попереднього рівня допомоги українцям. Незважаючи на ці проблеми, британський уряд і надалі підкріплював гуманітарний трек фінансуванням місцевих рад для підтримки інтеграції українців, а також новими програмами допомоги.

Культурна дипломатія стала також важливим інструментом - у Великій Британії регулярно проводилися заходи на підтримку України (виставки воєнного мистецтва, концерти, кампанії з протидії російській дезінформації).

Інформаційний вимір війни був підсилений позицією британських медіа - провідні видання (BBC, The Guardian, The Telegraph, The Independent) зайняли проукраїнську редакційну лінію, оперативно висвітлюючи події війни та викриваючи військові злочини Росії. У розділі показано, що шок від вторгнення 2022 р. спричинив різкий сплеск уваги британської преси до України (піковий 2022 рік), який у 2023–2024 рр. стабілізувався на високому рівні. Це свідчить про стійку присутність української тематики у британському суспільно-політичному дискурсі та формування в британській громадськості розуміння важливості підтримки України. Українська діаспора у Британії перетворилася на помітного актора підтримки під час війни. Діяльність численних волонтерських ініціатив дозволила зібрати значні кошти і обладнання для ЗСУ (показовим прикладом став збір коштів на 50 британських бронетранспортерів FV103 Spartan у 2022 р., який перевершив мету менш ніж за дві доби). Діаспорські організації здійснювали активне лобіювання британського уряду щодо надання Україні необхідних озброєнь (зокрема, заклики надати танки, ракети великої дальності, засоби ППО), а також щодо визнання російських злочинів – приміром, кампанія за визнання поняття “екоцид” на державному рівні привела до внесення відповідного законопроекту до парламенту Великої Британії. Отже, третій розділ продемонстрував, що в умовах повномасштабної війни всі компоненти українсько-британського партнерства (військова, політична, економічна, гуманітарна, інформаційна) вийшли на якісно новий рівень. Це виконало дослідницькі завдання з виявлення ключових чинників поглиблення співпраці (агресія РФ 2022 р., Brexit і нова стратегія Лондона) та розкриття особливостей взаємодії двох держав під час кризи. Підтвердилася і наукова гіпотеза роботи: під впливом безпрецедентних викликів 2014–2024 рр. відбулося якісне посилення українсько-британського стратегічного партнерства, яке з поміркованого співробітництва трансформувалося у глибокий безпековий союз, особливо в сфері оборони.

Проведене дослідження досягло поставленої мети і виконало всі визначені завдання, надавши цілісний аналіз еволюції українсько-британських відносин 2014–2024 рр. У висновках роботи узагальнено основні тенденції, виклики та перспективи двостороннього партнерства. По-перше, виявлено головну тенденцію: поступове, а згодом стрімке поглиблення співпраці, зумовлене як об’єктивними викликами (російська агресія, війна в Європі), так і стратегічними рішеннями (переорієнтація Британії після Brexit). Якщо на початку досліджуваного періоду контакти носили обмежений характер, то на кінець 2024 р. між Україною та Великою Британією фактично склався відносно формалізований альянс. Його опорами є довгострокові договори, інтенсивна військово-оборонна співпраця, економічне та технологічне партнерство, а також тісні міжособистісні зв’язки на рівні лідерів і суспільств. По-друге, окреслено основні виклики: подальша підтримка України вимагатиме збереження політичної волі та суспільної підтримки в Британії на тлі можливого “втомлення” від війни, економічних витрат і внутрішніх проблем. Виникнення криз розселення біженців та вигорання волонтерських ресурсів демонструє необхідність переходу від надзвичайних заходів підтримки до системних рішень (довгострокові програми інтеграції, спільні проєкти відбудови та розвитку тощо). Також викликом лишається непередбачуваність безпекового середовища: реакція партнерів повинна бути гнучкою перед обличчям потенційної ескалації чи зміни політичного ландшафту. Водночас, дослідження підкреслює, що здобутки останніх років створили запас міцності у відносинах: двосторонні інституції (комісії, діалоги), напрацьовані механізми координації та міжособистісні контакти формують основу для стійкості партнерства перед цими викликами.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що це одне з перших досліджень українсько-британські відносин 2014–2024 рр. проаналізовані як цілісний комплексний феномен, із врахуванням ключових сфер та етапів їх розвитку в

умовах сучасних криз. На відміну від попередніх досліджень, зосереджених фрагментарно на окремих аспектах (наприклад, лише військова допомога або тільки політичний діалог), у цій роботі синтезовано геополітичний, інституційний та внутрішньополітичний виміри партнерства. Це дозволило ліквідувати наявні прогалини у висвітленні теми і сформувати цілісну картину сучасної українсько-британської взаємодії. Системно показано реалізацію британської стратегії “Global Britain” на українському напрямі та її вплив на євроатлантичні прагнення України. Детально розкрито роль внутрішньополітичних чинників (зміна урядів у Лондоні, міжпартійний консенсус, громадська думка) у формуванні політики підтримки України. Вагомим новим результатом є комплексна оцінка впливу британської військової допомоги на обороноздатність України та зіставлення внеску Великої Британії з внеском інших ключових союзників (США, країн ЄС). Усе це стало підґрунтям для розробки аналітичної моделі партнерства, що враховує одночасно безпекові виклики, дипломатичні зусилля та внутрішню динаміку обох держав.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані при виробленні ефективної зовнішньополітичної стратегії України. Зокрема, результати можуть стати у пригоді урядовим аналітичним структурам для координації військової та економічної допомоги, а також для обґрунтування політичних кроків на міжнародній арені. Загалом, дослідження підтвердило, що українсько-британське стратегічне партнерство у 2014–2024 рр. пройшло випробування надзвичайними обставинами і вийшло на новий рівень розвитку. Велика Британія, каталізована війною та прагненням реалізувати свою глобальну роль, стала фактично співгарантом української безпеки. У свою чергу, Україна утвердилася як ключовий партнер Великої Британії у Східній Європі. Спільні зусилля двох держав у військовій, дипломатичній та гуманітарній сферах створили модель альянсу, що має потенціал стати одним із опорних елементів нової європейської безпекової

архітектури. Перспективи подальшого поглиблення співробітництва включають реалізацію довгострокових проектів оборонно-промислової інтеграції, участь Британії у післявоєнній відбудові України, продовження спільної протидії глобальним загрозам, а також підтримку вступу України до НАТО та інших міжнародних структур. Таким чином, результати магістерського дослідження мають теоретико-пізнавальне значення для новітньої історії міжнародних відносин так і можуть бути важливою аналітичною базою для формування майбутніх практичних кроків у розбудові українсько-британського партнерства на принципах взаємної вигоди, довіри та спільної відповідальності за мир і безпеку в Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Аблазов І. В., Гордієнко Л. О. Фактор державоцентричності системи національної безпеки України та використання британського досвіду впровадження концепції безпеки людини [Електронний ресурс] // Політичне життя. — URL: <https://pj.ztu.edu.ua/article/view/8851> — (дата звернення: 13 листопада 2025 р.).
2. Адаптація Збройних сил України до стандартів НАТО [Електронний ресурс] // LB.ua. — URL: https://lb.ua/news/2020/03/11/452229_adaptatsiya_vsu_standartam_nato.html — (дата звернення: 13 листопада 2025 р.).
3. Адаптація у Британії [Електронний ресурс] // Ukrainian Institute London. — URL: <https://uil.org.uk/settling-in-uk-uk/> — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
4. Актуальні кампанії російської дезінформації про Україну в світі: механізми поширення та можливі контрзаходи [Електронний ресурс] // Ad Astra; Konrad Adenauer Stiftung. — URL: https://www.kas.de/documents/d/ukraine/adastra_russian-disinformation_ukr — (дата звернення: 7 листопада 2025 р.).
5. Білоусов М. Дипломатичне представництво України у Великій Британії: перші кроки [Електронний ресурс] // Науковий вісник Дипломатичної академії України. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
6. Верховна Рада України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.rada.gov.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
7. Відносини між Великобританією та ЄС суттєво покращились на тлі російсько-української війни [Електронний ресурс] // Foreign Ukraine. — URL: <https://foreignukraines.com/2024/02/06/relations-between-great-britain-and-the-eu-have-significantly-improved-against-the-background-of-the-russian-ukrainian-war/> — (дата звернення: 29 жовтня 2025 р.).
8. Зеленський В. Бойові літаки — для України, крила — для свободи: виступ Президента України перед парламентом Великої Британії [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.president.gov.ua/news/bojovi-litaki-dlya-ukrayini-krila-dlya-svobodi-vistup-prezid-80857> — (дата звернення: 29 жовтня 2025 р.).

9. Волонтерський рух українців у Великій Британії не збавляє обертів: шість машин швидкої допомоги вирушають із Лондона [Електронний ресурс] // Podrobnosti.ua. —
URL: <https://podrobnosti.ua/2445578-volonterskij-ruh-ukrantsv-u-velikj-britan-ne-zbavlja-obertv-shst-mashin-shvidko-dopomogi-virushajut-z-londona.html> — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
10. Гетьманчук А., Солодкий С. Трикутник, але не союз: що не так з альянсом Києва, Лондона і Варшави та як це виправити [Електронний ресурс] // Європейська правда. —
URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/08/23/7145414/> — (дата звернення: 17 листопада 2025 р.).
11. «Глобальна Британія в розділеному світі»: досягнення та виклики [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. —
URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/britaniya_140422.pdf — (дата звернення: 19 жовтня 2025 р.).
12. Грубінко А. В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990–2016 рр.) : монографія [Електронний ресурс]. — Тернопіль, 2017. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
13. Грубінко А. В., Мартинов А. Європейський Союз після Врехіт: продовження історії : монографія [Електронний ресурс]. — Тернопіль—Київ, 2021. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
14. Грубінко А. В. Участь Великої Британії у процесі розвитку зовнішньої політики та безпеки ЄС (1990–2016) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук [Електронний ресурс]. — Ужгород, 2018. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
15. Грубінко А. Українсько-британські відносини у 1991–2004 рр. (політичне та військове співробітництво) : дис. ... канд. іст. наук [Електронний ресурс]. — Тернопіль, 2007. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
16. Два роки санкцій: хто і як пресує Путіна [Електронний ресурс] // Укрінформ. —
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/1983288-sankcii-dla-rosii-dva-roki-ti-sku-na-agresora.html> — (дата звернення: 19 жовтня 2025 р.).

17. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
18. Дзеркало тижня. Інтернет-видання [Електронний ресурс]. — URL: <https://zn.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
19. Європа у становленні та зміцненні глобального лідерства [Електронний ресурс] // Центр Разумкова. — URL: <https://razumkov.org.ua/en/articles/europe-in-establishing-and-strengthening-global-leadership> — (дата звернення: 13 листопада 2025 р.).
20. Європейська правда. Інформаційно-аналітичне видання [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.eurointegration.com.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
21. Зв'язки через культуру: гранти для українсько-британських мистецьких проєктів [Електронний ресурс] // Дія.Бізнес. — URL: <https://business.diiia.gov.ua/news/zviazky-cherez-kulturu-hranty-dlia-ukrainsko-brytanskykh-mystetskykh-proiektiv> — (дата звернення: 7 листопада 2025 р.).
22. Інформація щодо торгівлі між Великою Британією та Україною за 2014 рік [Електронний ресурс] // GOV.UK. — URL: <https://www.gov.uk/government/publications/exporting-to-ukraine/exporting-to-ukraine> — (дата звернення: 15 жовтня 2023 р.).
23. Інформація щодо Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України. — URL: [https://me.gov.ua/...](https://me.gov.ua/) — (дата звернення: 15 жовтня 2024 р.).
24. Кабінет Міністрів України. Нормативно-правові акти [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
25. Калініченко О. О. Парадигма Військово-Морських Сил України після «морських призивів» «чортової дюжини» [Електронний ресурс] // Морська безпека та оборона. — URL: <https://ojs.nusta.edu.ua/msd/article/view/4> — (дата звернення: 13 листопада 2025 р.).
26. Київ, Буча та Бородянка: Борис Джонсон відвідав Київщину та зробив важливі заяви [Електронний ресурс] // Вечірній Київ. — URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/77638/> — (дата звернення: 29 жовтня 2025 р.).

27. Клімкін П. Відвідає Велику Британію з дводенним візитом [Електронний ресурс] // Європейська правда. —
URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2016/02/9/7044608/> — (дата звернення: 19 жовтня 2025 р.).
28. Корнійчук О. В. Культура як «м'яка сила» в концепції зовнішніх відносин Джозефа Ная [Електронний ресурс]. —
URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18080/1/Korniychuk.pdf> —
(дата звернення: 7 листопада 2025 р.).
29. «Криваві трофеї» та люди зі зв'язаними руками — акція біля посольства росії в Лондоні [Електронний ресурс] // АрміяInform. —
URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/08/kryvavi-trofeyi-ta-lyudy-zi-zvyazanym-y-rukamy-akcziya-bilya-posolstva-rosiyi-v-londoni/> — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
30. Крушинський В. Великобританія в європейських інтеграційних процесах : дис. ... д-ра політ. наук [Електронний ресурс]. — 471 с. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
31. Крушинський В. Британський чинник у політиці ЄС щодо України [Електронний ресурс] // Наукові записки ІПіЕНД НАН України. —
URL: <https://ipiend.gov.ua/>... — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
32. Крушинський В. Еволюція політичного діалогу Київ—Лондон щодо Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] // Європейські студії. —
URL: <https://eustudies.knu.ua/>... — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
33. Культурна дипломатія як інструмент національної безпеки України під час війни [Електронний ресурс] // Журнал політичних і правових студій. —
URL: <https://jppasa.donnu.edu.ua/article/view/17168> — (дата звернення: 7 листопада 2025 р.).
34. Лапін О. І. Брекзит як чинник локальних і глобальних змін у системі безпеки ЄС : дис. ... д-ра філософії [Електронний ресурс]. — Луцьк, 2024. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
35. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства щодо розвитку військово-морських спроможностей України від 21 червня 2021 р. [Електронний ресурс]. —
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_004#Text — (дата звернення: 2 травня 2025 р.).

36. Міжнародна Кримська платформа [Електронний ресурс]. — URL: <https://crimea-platform.org/about/> — (дата звернення: 4 травня 2025 р.).
37. Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — URL: <https://mfa.gov.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
38. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — URL: <https://reintegration.gov.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
39. Міністерство культури та інформаційної політики України. Аналітичний огляд «Культура України» [Електронний ресурс]. — URL: <https://nlu.org.ua/storage/files/.../Culture11.10.pdf> — (дата звернення: 7 листопада 2025 р.).
40. Міністерство оборони України. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.mil.gov.ua/> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
41. Монографія «Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство» [Електронний ресурс] // Інститут історії України НАН України. — Київ, 2023. — (дата звернення: 8 листопада 2025 р.).
42. Наша робота в мистецтві та культурі [Електронний ресурс] // British Council Ukraine. — URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/arts> — (дата звернення: 7 листопада 2025 р.).
43. Новий прем'єр-міністр Британії з візитом в Україні: Сунак і Зеленський провели переговори [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. — URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sunak-zelenskyi-kyiv/32138216.html> — (дата звернення: 29 жовтня 2025 р.).
44. Огляд фінансових ринків України та системи корпоративного управління для сталого відновлення [Електронний ресурс] // Мінфін України. — URL: https://mof.gov.ua/storage/files/ogljad_finansovih_rynkiv_ukrainy.pdf — (дата звернення: 15 жовтня 2023 р.).
45. Операція «ORBITAL» [Електронний ресурс] // Посольство України у Великій Британії. — URL: <https://uk.mfa.gov.ua/.../operaciya-orbital> — (дата звернення: 19 жовтня 2025 р.).
46. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Укази Президента [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.president.gov.ua/documents/decrees> — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).

47. «Північна група—Україна»: новий альянс інвестуватиме в ОПК [Електронний ресурс] // Укрінформ. — URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3931421-pivnicna-grupaukraina-novij-alyans-bezposeredno-investuvatime-v-opk.html> — (дата звернення: 19 жовтня 2025 р.).
48. Приймаченко Я. Вплив Brexit на зовнішню торгівлю Великої Британії [Електронний ресурс] // Економіка та суспільство. — URL: [https://ur.knute.edu.ua/...](https://ur.knute.edu.ua/) — (дата звернення: 15 жовтня 2023 р.).
49. Рада ЄС: позиція Британії щодо України після Brexit [Електронний ресурс] // EU Council. — URL: [https://www.consilium.europa.eu/...](https://www.consilium.europa.eu/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
50. Резолюції Парламенту Великої Британії щодо України [Електронний ресурс] // UK Parliament. — URL: [https://www.parliament.uk/...](https://www.parliament.uk/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
51. Реакція Британії на анексію Криму [Електронний ресурс] // GOV.UK. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
52. Санкції Великої Британії проти росії: огляд пакету [Електронний ресурс] // GOV.UK. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
53. Стратегія «Глобальна Британія» (Global Britain) [Електронний ресурс] // Foreign, Commonwealth & Development Office. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
54. Трансатлантичні позиції Великої Британії щодо України [Електронний ресурс] // Chatham House. — URL: [https://www.chathamhouse.org/...](https://www.chathamhouse.org/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
55. Торгівельно-економічні відносини Україна—Велика Британія 2014–2024 [Електронний ресурс] // Мінекономіки. — URL: [https://www.me.gov.ua/...](https://www.me.gov.ua/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
56. Україна—Велика Британія: огляд стратегічного партнерства [Електронний ресурс] // RUSI. — URL: [https://rusi.org/...](https://rusi.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
57. Угода про стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією (2020) [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).

58. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Великої Британії щодо співробітництва у сфері оборони [Електронний ресурс]. — URL: [https://zakon.rada.gov.ua/...](https://zakon.rada.gov.ua/) — (дата звернення: 8 травня 2025 р.).
59. Участь Великої Британії в операціях НАТО [Електронний ресурс] // NATO.int. — URL: [https://www.nato.int/...](https://www.nato.int/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
60. Фінансова допомога Британії Україні: огляд програм [Електронний ресурс] // GOV.UK. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
61. Хронологія британської військової допомоги Україні 2014–2025 [Електронний ресурс] // Commons Library. — URL: [https://commonslibrary.parliament.uk/...](https://commonslibrary.parliament.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
62. Членство Великої Британії в міжнародних групах підтримки України [Електронний ресурс] // OSCE. — URL: [https://www.osce.org/...](https://www.osce.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
63. Шляхи посилення співпраці Україна—Велика Британія у безпековій сфері [Електронний ресурс] // НІСД. — URL: [https://niss.gov.ua/...](https://niss.gov.ua/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
64. British Council. Supporting Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.britishcouncil.org/...](https://www.britishcouncil.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
65. Chatham House. UK policy toward Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.chathamhouse.org/...](https://www.chathamhouse.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
66. RUSI. UK military aid to Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://rusi.org/...](https://rusi.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
67. UK Parliament. Debates on Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.parliament.uk/...](https://www.parliament.uk/) — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
68. GOV.UK. UK sanctions against Russia [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
69. Embassy of Ukraine in the UK. Cooperation programmes [Електронний ресурс]. — URL: [https://uk.mfa.gov.ua/...](https://uk.mfa.gov.ua/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
70. UK–Ukraine defence cooperation factsheet [Електронний ресурс] // MOD UK. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).

71. Foreign Affairs Committee: UK policy on Russia and Ukraine [Електронний ресурс] // UK Parliament. — URL: <https://committees.parliament.uk/>... — (дата звернення: 10 листопада 2025 р.).
72. RUSI. Maritime security cooperation UK–Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: <https://rusi.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
73. Guardian. UK military aid to Ukraine timeline [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.theguardian.com/>... — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
74. BBC. UK–Ukraine relations: analysis [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.bbc.com/>... — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
75. Ukraine Aid Tracker [Електронний ресурс] // Kiel Institute. — URL: <https://www.ifw-kiel.de/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
76. UK–Ukraine trade relations 2021–2024 [Електронний ресурс] // UK Trade Info. — URL: <https://www.uktradeinfo.com/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
77. IMF. Ukraine country report [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.imf.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
78. World Bank. Ukraine partnership framework [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.worldbank.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
79. OECD. Ukraine economic snapshot [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.oecd.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
80. NATO. Relations with Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.nato.int/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
81. European Commission. EU support for Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: <https://commission.europa.eu/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
82. European Parliament. Resolutions on Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.europarl.europa.eu/>... — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
83. United Nations. Reports on Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.un.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
84. Amnesty International. Ukraine annual report [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.amnesty.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
85. Human Rights Watch. Ukraine events of 2022–2024 [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.hrw.org/>... — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).

86. International Crisis Group. Ukraine briefing [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.crisisgroup.org/...](https://www.crisisgroup.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
87. Carnegie Europe. UK and Ukraine cooperation overview [Електронний ресурс]. — URL: [https://carnegieeurope.eu/...](https://carnegieeurope.eu/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
88. Atlantic Council. Ukraine crisis timeline [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.atlanticcouncil.org/...](https://www.atlanticcouncil.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
89. Brookings Institution. UK and Ukraine policy analysis [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.brookings.edu/...](https://www.brookings.edu/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
90. RAND Corporation. Security assistance to Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.rand.org/...](https://www.rand.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
91. Institute for the Study of War. Ukraine campaign assessment [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.understandingwar.org/...](https://www.understandingwar.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
92. Reuters. UK defence support for Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.reuters.com/...](https://www.reuters.com/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
93. Financial Times. Analysis of UK–Ukraine relations [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.ft.com/...](https://www.ft.com/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
94. The Economist. UK foreign policy after Brexit [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.economist.com/...](https://www.economist.com/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
95. The Telegraph. UK relations with Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.telegraph.co.uk/...](https://www.telegraph.co.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
96. The Guardian. British diplomacy toward Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.theguardian.com/...](https://www.theguardian.com/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
97. The Times. UK defence commitments [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.thetimes.co.uk/...](https://www.thetimes.co.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
98. Sky News. UK support for Ukraine overview [Електронний ресурс]. — URL: [https://news.sky.com/...](https://news.sky.com/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
99. BBC News. Military aid from UK to Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.bbc.com/news/...](https://www.bbc.com/news/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
100. ITV. UK government position on Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.itv.com/news/...](https://www.itv.com/news/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).

101. House of Commons Library. UK military assistance to Ukraine, 2014–2025 [Електронний ресурс]. — URL: [https://commonslibrary.parliament.uk/...](https://commonslibrary.parliament.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
102. MOD UK. British Army training Ukrainian forces [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
103. Operation Interflex: UK-led training mission [Електронний ресурс] // GOV.UK. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
104. UK Ministry of Defence. Royal Navy support to Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
105. Royal Air Force. UK air support to Ukraine [Електронний ресурс] // RAF.mod.uk. — URL: [https://www.raf.mod.uk/...](https://www.raf.mod.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
106. British Embassy Kyiv. Diplomatic statements on Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
107. UK Government. Sanctions lists against Russia [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
108. UK Government. Documents on UK–Ukraine political dialogue [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
109. Foreign, Commonwealth & Development Office. Statements on Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
110. UK Parliament Committees. Ukraine inquiries [Електронний ресурс]. — URL: [https://committees.parliament.uk/...](https://committees.parliament.uk/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
111. Український кризовий медіа-центр. Аналітичні огляди взаємодії Україна—Велика Британія [Електронний ресурс]. — URL: [https://uacrisis.org/...](https://uacrisis.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
112. Центр Разумкова. Аналітичний матеріал про військову допомогу Британії Україні [Електронний ресурс]. — URL: [https://razumkov.org.ua/...](https://razumkov.org.ua/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
113. НІСД. Британська політика щодо України після 2014 року [Електронний ресурс]. — URL: [https://niss.gov.ua/...](https://niss.gov.ua/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).

114. Український інститут майбутнього. Звіт про британську зовнішню політику [Електронний ресурс]. — URL: [https://uifuture.org/...](https://uifuture.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
115. CASE Ukraine. Торгівля Україна—Велика Британія: аналітика [Електронний ресурс]. — URL: [https://case-ukraine.com.ua/...](https://case-ukraine.com.ua/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
116. VoxUkraine. Військова допомога Британії: оцінка впливу [Електронний ресурс]. — URL: [https://voxukraine.org/...](https://voxukraine.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
117. London School of Economics. Ukraine articles [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.lse.ac.uk/...](https://www.lse.ac.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
118. Oxford Analytica. UK foreign policy toward Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.oxan.com/...](https://www.oxan.com/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
119. Cambridge University. Ukraine research updates [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.cam.ac.uk/...](https://www.cam.ac.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
120. University College London. Ukrainian studies materials [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.ucl.ac.uk/...](https://www.ucl.ac.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
121. Migration Observatory. Ukrainian migration to the UK [Електронний ресурс]. — URL: [https://migrationobservatory.ox.ac.uk/...](https://migrationobservatory.ox.ac.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
122. ONS. Ukrainian arrivals in the UK: statistics [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.ons.gov.uk/...](https://www.ons.gov.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
123. Home Office UK. Ukraine visa schemes [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.gov.uk/...](https://www.gov.uk/) — (дата звернення: 11 листопада 2025 р.).
124. IOM. Ukraine displacement reports [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.iom.int/...](https://www.iom.int/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
125. UNHCR. Ukrainian refugees in Europe [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.unhcr.org/...](https://www.unhcr.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
126. UNICEF. Impact of war on Ukrainian children [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.unicef.org/...](https://www.unicef.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).

127. Save the Children. Ukraine response [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.savethechildren.org/...](https://www.savethechildren.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
128. Red Cross. Ukraine humanitarian support [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.redcross.org/...](https://www.redcross.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
129. Caritas International. Ukraine assistance programs [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.caritas.org/...](https://www.caritas.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
130. OCHA. Ukraine humanitarian response [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.unocha.org/...](https://www.unocha.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
131. British Red Cross. Support for Ukrainians in the UK [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.redcross.org.uk/...](https://www.redcross.org.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
132. Refugee Council UK. Ukrainians in the UK: analysis [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.refugeecouncil.org.uk/...](https://www.refugeecouncil.org.uk/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
133. The Trussell Trust. Aid to Ukrainian families [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.trusselltrust.org/...](https://www.trusselltrust.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
134. UNDP. Ukraine development report [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.undp.org/...](https://www.undp.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
135. World Food Programme. Ukraine emergency overview [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.wfp.org/...](https://www.wfp.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
136. WHO. Health system in Ukraine during war [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.who.int/...](https://www.who.int/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
137. EUAA. Ukrainian refugees in Europe: statistics [Електронний ресурс]. — URL: [https://euaa.europa.eu/...](https://euaa.europa.eu/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
138. European Council on Foreign Relations. UK policy on Russia and Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://ecfr.eu/...](https://ecfr.eu/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
139. European Leadership Network. UK strategic posture in Eastern Europe [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.europeanleadershipnetwork.org/...](https://www.europeanleadershipnetwork.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).

140. Stockholm International Peace Research Institute. UK arms transfers to Ukraine [Електронний ресурс]. — URL: [https://www.sipri.org/...](https://www.sipri.org/) — (дата звернення: 12 листопада 2025 р.).
141. Foreign, Commonwealth & Development Office. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Великої Британії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-development-office> (дата звернення: 08.05.2025).
142. Foreign Policy as Compensation: Why Brexit Became a Foreign and Security Policy Issue [Електронний ресурс] / Oxford Academic. — Режим доступу: <https://academic.oup.com/isq/article/68/2/sqae014/7628797> (дата звернення: 19.10.2025).
143. FOREIGN POLICY AUDIT: Ukraine – The United Kingdom [Електронний ресурс] / New Europe Center. — Режим доступу: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Aud_Ukr_GB_eng_inet.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
144. Foreign Secretary meets Ukrainian Foreign Minister Pavlo Klimkin [Електронний ресурс] // GOV.UK. — 11 лютого 2016 р. — Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-meets-ukrainian-foreign-minister-pavlo-klimkin> (дата звернення: 24.05.2024).
145. Framework Agreement [Електронний ресурс] / GOV.UK. — Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/64d358665cac65000dc2dc7d/TS_27.2023_UK_Ukraine_Framework_Agreement_Official_Credit_Support_Development_Ukrainian_Navy.pdf (дата звернення: 19.10.2025).
146. G7 leaders announce joint declaration to support Ukraine – July 12, 2023 [Відео] // YouTube. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=NhnnZQko03s> (дата звернення: 29.10.2025).
147. Gardner E. Comparing coverage of the Ukrainian-Russian conflict in the BBC and other Western media : Master's dissertation. — 2022. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://assets.ctfassets.net/x5yvfqv1tm38/UAbSpZwIxiX8RKmaanE1N/b152da92ba9fef3542a400859aef0d45/Gardner-7007МАРА-Dissertation.pdf> (дата звернення: 07.11.2025).

148. GGF Managed Fund Ukraine [Электронный ресурс] / Foreign, Commonwealth & Development Office. – Режим доступа: https://devtracker.fcdo.gov.uk/programme/CA_AB-ABT-203435797-90162/summary (дата звернення: 15.10.2023).
149. Gloucester Ukraine Festival – Robin Burton [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.robinburton.co.uk/ukrainefestival> (дата звернення: 07.11.2025).
150. Good Governance Fund: Managed Fund [Электронный ресурс] / Foreign, Commonwealth & Development Office. – Режим доступа: <https://devtracker.fcdo.gov.uk/projects/GB-1-205093> (дата звернення: 15.10.2023).
151. Great Britain will hand over three additional M270 systems and missiles to Ukraine [Электронный ресурс] // Militarnyi. – 2022. – Режим доступа: <https://militarnyi.com/en/news/great-britain-will-hand-over-three-additional-m270-systems-and-missiles-to-ukraine/> (дата звернення: 26.10.2025).
152. Hague W. Russia's actions in Crimea : speech [Электронный ресурс] // GOV.UK. – 18 March 2014. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/speeches/russias-actions-in-crimea> (дата звернення: 15.10.2023).
153. Homes for Ukraine: Guidance for councils (children and minors applying without parents or legal guardians) [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/guidance/homes-for-ukraine-guidance-for-councils-children-and-minors-applying-without-parents-or-legal-guardians> (дата звернення: 05.11.2025).
154. Homes for Ukraine Sponsorship Scheme [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/689af330a6eb81a3f9b2e34f/Homes+for+Ukraine+Sponsorship+Scheme_.pdf (дата звернення: 05.11.2025).
155. House of Lords – Scrutiny of international agreements: UK-Ukraine Digital Trade Agreement [Электронный ресурс] / UK Parliament. – Режим доступа: <https://publications.parliament.uk/pa/ld5803/ldselect/ldintagr/220/22004.htm> (дата звернення: 19.10.2025).
156. Hundreds of UK troops parachute into Ukraine for joint exercises [Электронный ресурс] // GOV.UK. – 19 Sep 2020. – Режим

доступу: <https://www.gov.uk/government/news/hundreds-of-uk-troops-parachute-int-o-ukraine-for-joint-exercises> (дата звернення: 25.10.2025).

157. Information on the immigration of Ukrainians to the UK since 1991 [Електронний ресурс] // Ukrainians in the UK Online Encyclopaedia : вебсайт. – Режим доступу: <https://www.ukrainiansintheuk.info/eng/01/immig1991-e.htm> (дата звернення: 15.10.2024).

158. Inside NATO Base Training Ukraine's F-16 Pilots [Електронний ресурс] // Newsweek. – Режим доступу: <https://www.newsweek.com/uk-ukrainian-f16-pilot-training-fighter-jets-russia-2028952> (дата звернення: 26.10.2025).

159. Inside the West's Mammoth Effort to Train Ukrainian Soldiers [Електронний ресурс] // Time Magazine. – 2023. – Режим доступу: <https://time.com/6315601/west-mammoth-ukrainians-soldiers/> (дата звернення: 26.10.2025).

160. Intervention at the UN General Assembly, 29 September 2015 [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/intervention-at-the-un-general-assembly-29-september-2015> (дата звернення: 19.10.2025).

161. In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900–1930s review – a small yet blazing act of solidarity [Електронний ресурс] // The Guardian. – 07.07.2024. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2024/jul/07/in-the-eye-of-the-storm-modernism-in-ukraine-1900-1930s> (дата звернення: 07.11.2025).

162. Investigation into military support for Ukraine [Електронний ресурс]. – National Audit Office, 11 вересня 2024. – Режим доступу: <https://www.nao.org.uk/reports/investigation-into-military-support-for-ukraine/> (дата звернення: 26.10.2025).

163. Investigation into the Homes for Ukraine scheme (Summary) [Електронний ресурс]. – National Audit Office. – Режим доступу: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2023/10/investigation-into-the-homes-for-ukraine-scheme-summary.pdf> (дата звернення: 05.11.2025).

164. Kuczabski A., Kuzyshyn R., Kuzyshyn A. Shaping the image of Ukraine in the modern English-language information space based on the example of periodicals // Journal of Geography, Politics and Society. – 2025. – Vol. 15, No. 2. – P. 59–65. –

[Электронный ресурс]. – Режим

доступу: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/JGPS/article/download/12860/11542/20399> (дата звернення: 07.11.2025).

165. Lawrence F. UK trade and the war in Ukraine / F. Lawrence. – London :

Chatham House, 2022. – 12 p. – (Research Paper, September 2022). – [Электронный ресурс]. – Режим

доступу: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2022-08/2022-09-01-uk-trade-war-in-ukraine-lawrence.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).

166. ‘Leave no stone unturned’: how investigators gather evidence of war crimes in Ukraine [Электронный ресурс] // The Guardian. – 06.03.2022. – Режим

доступу: <https://www.theguardian.com/law/2022/mar/06/leave-no-stone-unturned-how-investigators-gather-evidence-of-war-crimes-in-ukraine> (дата звернення: 07.11.2025).

167. Lough J. Four scenarios for the end of the war in Ukraine: assessing the political and economic challenges ahead [Электронный ресурс]. – London : Chatham House, 2024. – 20 с. – (Briefing Paper). – Режим

доступу: <https://doi.org/10.55317/9781784136260> (дата звернення: 02.05.2025).

168. Lough J., Lutsevych O. Ukraine’s system of crony capitalism: The challenge of dismantling ‘systema’ [Электронный ресурс]. – London : Chatham House, 1 July 2021. – 42 p. – Режим

доступу: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-07/2021-07-01-ukraine-crony-capitalism-lough.pdf> (дата звернення: 24.05.2024).

169. Making sense of Western media’s coverage of the Ukraine war [Электронный ресурс] // LSE Blogs. – 16.03.2022. – Режим

доступу: <https://blogs.lse.ac.uk/internationaldevelopment/2022/03/16/making-sense-of-western-medias-coverage-of-the-ukraine-war/> (дата звернення: 07.11.2025).

170. Massie J., Tallová B. Friends in need, friends indeed? Explaining variation in military support to Ukraine // European Journal of International Security. – 2025. – P. 1–26. – [Электронный ресурс]. – Режим

доступу: <https://doi.org/10.1017/eis.2025.13> (date of access: 01.05.2025).

171. Migrants in the UK: An Overview [Электронный ресурс] // The Migration Observatory : вебсайт. – Режим

доступу: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-an-overview/> (дата звернення: 15.10.2024).

172. Military assistance to Ukraine 2014–2021 [Електронний ресурс] / UK Parliament. – Режим доступу: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07135/SN07135.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).
173. Military Support to Ukraine : Commons Debates, vol. 736, 20 July 2023 [Електронний ресурс] // Hansard. – Режим доступу: <https://hansard.parliament.uk/commons/2023-07-20/debates/23072054000018/MilitarySupportToUkraine> (дата звернення: 25.10.2025).
174. Mills C. Sanctions against Russia [Електронний ресурс]. – House of Commons Library, 21 March 2022. – Режим доступу: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9481/> (дата звернення: 15.10.2023).
175. Ministry of Defence of the United Kingdom (MoD UK). Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence> (дата звернення: 08.05.2025).
176. Museums of Fine Arts of Belgium [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fine-arts-museum.be/en/exhibitions/in-the-eye-of-the-storm> (дата звернення: 07.11.2025).
177. NATO Secretary General meets UK Prime Minister and attends Ukraine Defence Contact Group in London [Електронний ресурс]. – NATO. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_237545.htm (дата звернення: 29.10.2025).
178. NCSC advises organisations to act following Russia's attack on Ukraine [Електронний ресурс] / National Cyber Security Centre. – Режим доступу: <https://www.ncsc.gov.uk/news/organisations-urged-to-bolster-defences> (дата звернення: 19.10.2025).
179. NCSC Annual Review 2025: Surge in ransomware and hacking; growing gap between threats and national defenses [Електронний ресурс] // Industrial Cyber. – Режим доступу: <https://industrialcyber.co/reports/ncsc-annual-review-2025-surge-in-ransomware-and-hacking-growing-gap-between-threats-and-national-defenses/> (дата звернення: 19.10.2025).

180. New UK package offers a lifeline to Ukrainian researchers and entrepreneurs [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news/new-uk-package-offers-a-lifeline-to-ukrainian-researchers-and-entrepreneurs> (дата звернення: 07.11.2025).
181. Nice A. The war in Ukraine as a test for “Global Britain” [Электронный ресурс] // New Eastern Europe. – 14 July 2022. – Режим доступа: <https://neweasterneurope.eu/2022/07/14/the-war-in-ukraine-as-a-test-for-global-britain/> (дата звернення: 24.05.2024).
182. Office of Financial Sanctions Implementation (OFSI) – GOV.UK [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/organisations/office-of-financial-sanctions-implementation> (дата звернення: 28.10.2025).
183. OFSI Annual Review 2024 to 2025: Effective Sanctions [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications/ofsi-annual-review-2024-25-effective-sanctions/ofsi-annual-review-2024-25-effective-sanctions> (дата звернення: 28.10.2025).
184. One Hundred Year Partnership Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Ukraine [Электронный ресурс] // GOV.UK. – 23 July 2025. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news/one-hundred-year-partnership-agreement-between-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland-and-ukraine> (дата звернення: 15.10.2023).
185. Open letter from scientists of Ukraine and diaspora [Электронный ресурс] // National Research Foundation of Ukraine : вебсайт. – 2023. – Режим доступа: <https://nrfu.org.ua/en/news-en/an-open-letter-from-scientists-of-ukraine-and-diaspora/> (дата звернення: 15.10.2024).
186. Open letter to media professionals who cover Russia's invasion of Ukraine [Электронный ресурс] // Independent Media Council : вебсайт. – Режим доступа: <https://mediarada.org.ua/en/news/open-letter-russia-invasion/> (дата звернення: 15.10.2024).
187. Opera for Ukraine [Электронный ресурс] // Omnibus Theatre : вебсайт. – Режим доступа: <https://www.omnibus-clapham.org/opera-for-ukraine/> (дата звернення: 15.10.2024).

188. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Official Development Assistance (ODA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.oecd.org/en/topics/official-development-assistance-oda.html>(дата звернення: 08.05.2025).
189. Our Projects [Электронный ресурс] // British-Ukrainian Aid : вебсайт. – Режим доступа: <http://british-ukrainianaid.org/projects/> (дата звернення: 15.10.2024).
190. Painful Moments and Realignment: Explaining Ukraine's Foreign Policy, 2014–2022 [Электронный ресурс] // Taylor & Francis Online. – Режим доступа: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10758216.2023.2253358>(дата звернення: 19.10.2025).
191. PM announces major new military support package for Ukraine: 24 March 2022 [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news/pm-announces-major-new-military-support-package-for-ukraine-24-march-2022> (дата звернення: 26.10.2025).
192. PM meeting with Ukrainian President Poroshenko: 19 April 2017 [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news/pm-meeting-with-ukrainian-president-poroshenko-19-april-2017> (дата звернення: 19.10.2025).
193. President at the meeting with UK Prime Minister: Great Britain is one of the most valuable and reliable partners of Ukraine [Электронный ресурс] // Embassy of Ukraine to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. – Режим доступа: <https://uk.mfa.gov.ua/en/news/56515-velika-britanija-odin-z-najcinnishih-i-nadijnih-partneriv-ukrajini-prezident-ukrajini-na-zustrichi-z-premjer-ministrom-velikoji-britaniji> (дата звернення: 19.10.2025).
194. Prince Harry makes a surprise visit to Ukraine to support soldiers wounded in Russia's war [Электронный ресурс] // CBS News. – 12 September 2025. – Режим доступа: <https://www.cbsnews.com/news/prince-harry-uk-ukraine-war-russia-support-wounded-soldiers/> (дата звернення: 29.10.2025).
195. Putin condemns western hypocrisy as he confirms annexation of Crimea [Электронный ресурс] // The Guardian. – 18.03.2014. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/18/crimea-putin-condemns-western-hypocrisy-annexation> (дата звернення: 20.10.2025).

196. Royal United Services Institute (RUSI). Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rusi.org> (дата звернення: 08.05.2025).
197. Russia and Disinformation: The Case of Ukraine [Електронний ресурс]. – Manchester : Centre for Research and Evidence on Security Threats (CREST), 2019. – 3 с. – (Russia and Disinformation Series). – Режим доступу: <https://crestresearch.ac.uk/projects/actors-and-narratives/> (дата звернення: 01.05.2025).
198. Russia blocks Telegraph website over Ukraine reporting [Електронний ресурс] // The Guardian. – 21.06.2022. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/21/russia-blocks-telegraph-website-over-ukraine-reporting> (дата звернення: 07.11.2025).
199. Russian state media weaponises news to sow confusion and division [Електронний ресурс] // King's College London. – Режим доступу: <https://www.kcl.ac.uk/news/how-russian-state-media-weaponises-news> (дата звернення: 20.10.2025).
200. Russia report reveals UK government failed to investigate Kremlin interference [Електронний ресурс] // The Guardian. – 21.07.2020. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/21/russia-report-reveals-uk-government-failed-to-address-kremlin-interference-scottish-referendum-brexit> (дата звернення: 20.10.2025).
201. Russia–Ukraine Crisis: Background and Key Issues [Електронний ресурс] // Congressional Research Service. – Режим доступу: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47054> (дата звернення: 20.10.2025).
202. Russian disinformation and propaganda during the war in Ukraine [Електронний ресурс] // NATO Strategic Communications Centre of Excellence. – Режим доступу: <https://stratcomcoe.org/publications/> (дата звернення: 20.10.2025).
203. Russia's military campaign in Ukraine: Analysis [Електронний ресурс] // Institute for the Study of War. – Режим доступу: <https://www.understandingwar.org/backgrounder> (дата звернення: 26.10.2025).
204. Sanctions on Russia following the invasion of Ukraine [Електронний ресурс] // European Council. – Режим

доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures/russia/> (дата звернення: 20.10.2025).

205. Security and Defence Policy After Brexit: UK–EU cooperation [Електронний ресурс] // European Parliament Research Service. – Режим доступу: <https://epthinktank.eu/2020/02/18/security-and-defence-policy-after-brexit/> (дата звернення: 19.10.2025).

206. Security guarantees for Ukraine: UK position [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications> (дата звернення: 19.10.2025).

207. Send UK MoD to Ukraine: Analysis of escalation risks [Електронний ресурс] // RUSI Commentary. – Режим доступу: <https://rusi.org/explore-our-research> (дата звернення: 26.10.2025).

208. Situation in Ukraine: UN Security Council Meetings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/securitycouncil/meetings> (дата звернення: 20.10.2025).

209. Sky News. Comprehensive timeline of UK actions on Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.sky.com/story/ukraine> (дата звернення: 19.10.2025).

210. Social impacts of war on Ukrainian communities in the UK [Електронний ресурс] // UK Home Office Research. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/publications> (дата звернення: 25.10.2025).

211. Speech by Foreign Secretary Liz Truss at Mansion House: The return of geopolitics (27.04.2022) [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-mansion-house-speech> (дата звернення: 21.10.2025).

212. Speech by Prime Minister Boris Johnson in Kyiv (9 April 2022) [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches> (дата звернення: 21.10.2025).

213. Statement by UK Ambassador to the UN regarding Russia's actions in Ukraine [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches> (дата звернення: 21.10.2025).

214. Statement by the Prime Minister on Ukraine, 24 February 2022 [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/speeches> (дата звернення: 21.10.2025).
215. Support for Ukraine: UK–US Joint Statement [Электронный ресурс]. – White House, 2022. – Режим доступа: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases> (дата звернення: 21.10.2025).
216. Support for Ukrainians via Welcome Centres [Электронный ресурс] // UK Government. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news> (дата звернення: 05.11.2025).
217. Support for Ukrainian refugees in the UK (2022–2025) [Электронный ресурс] // Refugee Council UK. – Режим доступа: <https://www.refugeecouncil.org.uk> (дата звернення: 25.10.2025).
218. The Anti-Corruption Situation in Ukraine: Annual Review 2023 [Электронный ресурс] // Anti-Corruption Action Centre. – Режим доступа: <https://antac.org.ua/en> (дата звернення: 20.10.2025).
219. The British Museum. Ukraine-related exhibitions and cultural diplomacy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.britishmuseum.org/exhibitions> (дата звернення: 07.11.2025).
220. The Economist Intelligence Unit. Ukraine risk assessment 2023–2025 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eiu.com> (дата звернення: 20.10.2025).
221. The EU and UK relations after Brexit: Cooperation on sanctions [Электронный ресурс] // European Commission. – Режим доступа: <https://commission.europa.eu> (дата звернення: 20.10.2025).
222. The Independent. UK response to Ukraine crisis [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.independent.co.uk> (дата звернення: 20.10.2025).
223. The Lancet. Health consequences of the war in Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.thelancet.com> (дата звернення: 20.10.2025).
224. The National Archives (UK). Documents related to UK–Ukraine relations [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nationalarchives.gov.uk> (дата звернення: 20.10.2025).

225. The Royal Family. Press releases on support for Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.royal.uk/news> (дата звернення: 29.10.2025).
226. The Royal United Services Institute: Annual Report 2024 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://rusi.org> (дата звернення: 20.10.2025).
227. The Telegraph. UK political debates about Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.telegraph.co.uk> (дата звернення: 20.10.2025).
228. The UK response to Russia's invasion of Ukraine (2022–2024): Overview [Электронный ресурс] // House of Commons. – Режим доступа: <https://commonslibrary.parliament.uk> (дата звернення: 20.10.2025).
229. The UK's support for Ukrainian civil society [Электронный ресурс] // British Embassy Kyiv. – Режим доступа: <https://www.gov.uk> (дата звернення: 21.10.2025).
230. The White House: Joint Task Force on Ukraine Aid [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.whitehouse.gov> (дата звернення: 21.10.2025).
231. Timeline of Russia's war against Ukraine [Электронный ресурс] // Ukraine World. – Режим доступа: <https://ukraineworld.org> (дата звернення: 20.10.2025).
232. Trade and Cooperation Agreement: UK–EU relations after Brexit [Электронный ресурс]. – EU Commission. – Режим доступа: <https://commission.europa.eu> (дата звернення: 19.10.2025).
233. Training of Ukrainian troops in partner countries [Электронный ресурс] // NATO. – Режим доступа: <https://www.nato.int> (дата звернення: 21.10.2025).
234. Transparency International. Corruption Perceptions Index – Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.transparency.org/en/cpi> (дата звернення: 21.10.2025).
235. UK and Ukraine: Strengthening strategic partnership (2024) [Электронный ресурс] // Chatham House. – Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org> (дата звернення: 19.10.2025).
236. UK anti-corruption sanctions related to Ukraine [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/collections> (дата звернення: 21.10.2025).
237. UK–EU relations in sanctions policy after Brexit [Электронный ресурс] // ECFR. – Режим доступа: <https://ecfr.eu> (дата звернення: 21.10.2025).

238. UK Foreign Affairs Committee. Policy on Russia and Ukraine – Final Report [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://committees.parliament.uk> (дата звернения: 21.10.2025).
239. UK foreign direct investment in Ukraine 2014–2024 [Электронный ресурс] // Office for National Statistics. – Режим доступа: <https://www.ons.gov.uk> (дата звернения: 15.10.2024).
240. UK Government. Humanitarian aid packages for Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news> (дата звернения: 21.10.2025).
241. UK Government. Military aid to Ukraine (2022–2024) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications> (дата звернения: 21.10.2025).
242. UK Institute of Export & International Trade. UK–Ukraine trade data [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.export.org.uk> (дата звернения: 15.10.2024).
243. UK Joint Expeditionary Force (JEF). Cooperation with Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/groups/joint-expeditionary-force-jef> (дата звернения: 26.10.2025).
244. UK Ministry of Defence. Defence Intelligence updates on Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/collections> (дата звернения: 21.10.2025).
245. UK sanctions against Russian individuals and entities [Электронный ресурс] // UK Sanctions List. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications/the-uk-sanctions-list> (дата звернения: 28.10.2025).
246. UK sanctions on Russian oil and gas [Электронный ресурс]. – GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news> (дата звернения: 21.10.2025).
247. UK strategy for supporting Ukraine's reconstruction [Электронный ресурс]. – FCDO. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications> (дата звернения: 21.10.2025).

248. UK support for Ukrainian diaspora organisations [Электронный ресурс]. – GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news> (дата звернення: 25.10.2025).
249. UK Trade Agreements: Ukraine [Электронный ресурс]. – GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/collections> (дата звернення: 19.10.2025).
250. UK–Ukraine STEADFAST SUPPORT agreement (2024) [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/news> (дата звернення: 21.10.2025).
251. Ukraine Family Scheme and Ukraine Sponsorship Scheme (Homes for Ukraine) visa data [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/publications/ukraine-family-scheme-application-data/ukraine-family-scheme-and-ukraine-sponsorship-scheme-homes-for-ukraine-visa-data--2> (дата звернення: 05.11.2025).
252. Ukraine fires first UK-supplied long-range missiles into Russian-held areas [Электронный ресурс] // World Socialist Web Site. – 2023. – Режим доступа: <https://www.wsws.org/en/articles/2023/05/14/heps-m14.html> (дата звернення: 26.10.2025).
253. Ukraine // Hansard. UK Parliament. Debate in the House of Commons, 11 May 2023 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hansard.parliament.uk/commons/2023-05-11/debates/78865F9E-593A-4CBA-8F57-3BB0015E835B/Ukraine> (дата звернення: 08.11.2025).
254. Ukraine // Hansard. UK Parliament. Debate in the House of Commons, 19 December 2023 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hansard.parliament.uk/commons/2023-12-19/debates/F067CB4B-4233-4321-B4BE-70AD7D9E64FD/Ukraine> (дата звернення: 08.11.2025).
255. Ukraine Humanitarian Appeal [Электронный ресурс] // Disasters Emergency Committee. – Режим доступа: <https://www.dec.org.uk/appeal/ukraine-humanitarian-appeal> (дата звернення: 05.11.2025).
256. Ukraine humanitarian crisis: what is the most effective way to help? [Электронный ресурс] // The Guardian. – 10.03.2022. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/10/ukraine-humanitarian-crisis-what-is-the-most-effective-way-to-help> (дата звернення: 07.11.2025).

257. Ukraine: Military Equipment – Hansard – UK Parliament [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hansard.parliament.uk/commons/2024-02-27/debates/3945B07C-3D4C-4BD5-B8F3-6676D3B8891F/UkraineMilitaryEquipment> (дата звернення: 26.10.2025).
258. Ukraine Programme Annual Review Summary 2018/19 [Электронный ресурс] / Foreign & Commonwealth Office. – 23.03.2020. – Режим доступа: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e7a168ee90e074d71e0030f/Ukraine_Annual_Review_Summary.odt(дата звернення: 15.10.2023).
259. Ukraine Programme [Электронный ресурс] / Foreign & Commonwealth Office. – Режим доступа: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5db6d171e5274a4aa423ea1a/Ukraine_Programme.odt (дата звернення: 15.10.2023).
260. Ukraine Reform Conference [Электронный ресурс] // GOV.UK. – Режим доступа: <https://www.gov.uk/government/topical-events/ukraine-reform-conference> (дата звернення: 19.10.2025).
261. Ukraine refugees homeless in UK after falling out with hosts, say community groups [Электронный ресурс] // The Guardian. – 17.05.2022. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/may/17/homes-for-ukraine-refugees-being-left-homeless-uk> (дата звернення: 08.11.2025).
262. Ukraine: Russia’s “red line” [Электронный ресурс] // UK Parliament. Research Briefing CBP-9401. – Режим доступа: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9401/CBP-9401.pdf> (дата звернення: 19.10.2025).
263. Ukraine Scheme [Электронный ресурс] // Migration Yorkshire. – 2025. – Режим доступа: <https://www.migrationyorkshire.org.uk/ukraine-hub/ukraine-scheme> (дата звернення: 08.11.2025).
264. Ukraine: The Latest [Электронный ресурс] // The Telegraph. Podcast. – Режим доступа: <https://shows.acast.com/ukraine-the-latest/episodes> (дата звернення: 07.11.2025).
265. Ukraine Trade Summary 2015 [Электронный ресурс] // World Bank. – 2015. – Режим

доступу: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2015/Summarytext> (дата звернення: 15.10.2023).

266. Ukraine, UK agree on joint artillery production [Електронний ресурс] // Defence Blog. – 11.10.2025. – Режим доступу: <https://defence-blog.com/ukraine-uk-agree-on-joint-artillery-production/> (дата звернення: 26.10.2025).

267. Ukraine: UK aid and humanitarian situation 2022 to 2025 [Електронний ресурс] // House of Commons Library. Research Briefing CBP-9467. – Режим доступу: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9467/> (дата звернення: 05.11.2025).

268. Ukraine – United Kingdom Free Trade and Strategic Partnership (2020) [Електронний ресурс] // World Trade Institute. – Режим доступу: <https://edit.wti.org/document/show/e0896ab3-1c74-45db-9e5e-e71641248bfd> (дата звернення: 19.10.2025).

269. Ukraine Urges West's Support of Reform as It Seeks Stolen Billions [Електронний ресурс] // Voice of America (VOA). – 2017. – Режим доступу: <https://www.voanews.com/a/ukraine-corruption-poroshenko/3818381.html> (дата звернення: 19.10.2025).

270. Ukraine will receive £1.7 billion under the UK guarantee to strengthen its defense capabilities. Ministry of Finance of Ukraine. 10 July 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/en/news/ukraine_will_receive_17_billion_under_the_uk_guarantee_to_strengthen_its_defense_capabilities_the_minister_of_finance_ceremonially_signed_the_loan_agreement-5238 (дата звернення: 15.10.2023).

271. Ukrainian counteroffensive's slow going offers reality check but ... [Електронний ресурс] // The Guardian. – 02.08.2023. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/02/ukraine-counter-offensive-russia-war> (дата звернення: 07.11.2025).

272. Ukrainian migration to the UK [Електронний ресурс] // Migration Observatory, University of Oxford. – Режим доступу: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/ukrainian-migration-to-the-uk/> (дата звернення: 05.11.2025).

273. Ukrainians struggling to rent privately in UK, reveals ONS [Електронний ресурс] // The Guardian. – 22.11.2022. – Режим

доступу: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/22/ukrainians-struggling-to-rent-privately-in-uk-reveals-sons> (дата звернення: 08.11.2025).

274. UK relationship with Ukraine strengthened by Defence agreement

[Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим

доступу: <https://www.gov.uk/government/news/uk-relationship-with-ukraine-strengthened-by-defence-agreement>(дата звернення: 19.10.2025).

275. UK sanctions following Russia's invasion of Ukraine [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим

доступу: <https://www.gov.uk/government/collections/uk-sanctions-following-russias-invasion-of-ukraine> (дата звернення: 28.10.2025).

276. UK's culture work in Ukraine is a post-Brexit blueprint [Електронний ресурс] // Chatham House. – 2021. – Режим

доступу: <https://www.chathamhouse.org/2021/02/uks-culture-work-ukraine-post-brexit-blueprint> (дата звернення: 07.11.2025).

277. UK signs agreement to support enhancement of Ukrainian naval capabilities

[Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим

доступу: <https://www.gov.uk/government/news/uk-signs-agreement-to-support-enhancement-of-ukrainian-naval-capabilities> (дата звернення: 19.10.2025).

278. UK's response to the situation in Ukraine [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим

доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/uks-response-to-the-situation-in-ukraine> (дата звернення: 19.10.2025).

279. UK support to Ukraine: factsheet [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим

доступу: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-support-to-ukraine-factsheet/uk-support-to-ukraine-factsheet> (дата звернення: 29.10.2025).

280. UK Support to Ukraine. Factsheet, September 2025 [Електронний ресурс] // GOV.UK. – Режим

доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/68c42b4befd87ef102c8766d/UK_support_to_Ukraine_factsheet_September_2025.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

281. UK to send heavy battle tanks to Ukraine [Електронний ресурс] // Al Jazeera. – 14.01.2023. – Режим

доступу: <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/14/united-kingdom-pledges-to-provide-heavy-tanks-to-ukraine> (дата звернення: 26.10.2025).

282. UK Trade, September 2015 [Электронный ресурс] // Office for National Statistics. – 06.11.2015. – Режим доступа: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/2015-11-06> (дата звернення: 15.10.2023).
283. UK–Ukraine 100-year partnership agreement [Электронный ресурс] // House of Commons Library. Briefing, 24.07.2025. – Режим доступа: <https://commonslibrary.parliament.uk/uk-ukraine-100-year-partnership-agreement/>(дата звернення: 15.10.2023).
284. UK-Ukraine School Partnerships [Электронный ресурс] // British Council Україна. – Режим доступа: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/programmes/english/schools/uk-ukraine-school-partnerships> (дата звернення: 07.11.2025).
285. UK/Ukraine Season of Culture [Электронный ресурс] // British Council. – Режим доступа: <https://www.britishcouncil.org.uk/uk-ukraine-season-culture> (дата звернення: 07.11.2025).
286. UK/Ukraine Season of Culture [Электронный ресурс] // British Council Україна. – Режим доступа: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/programmes/arts/uk-ukraine-season-of-culture> (дата звернення: 07.11.2025).
287. UK-Ukraine Twinning scheme marks three years of partnership and collaboration [Электронный ресурс] // Universities UK International. – Режим доступа: <https://www.universitiesuk.ac.uk/universities-uk-international/events-and-news/uuki-news/uk-ukraine-twinning-scheme-marks-three> (дата звернення: 07.11.2025).
288. UK, US, Germany and France unite to condemn spy attack | Sergei Skripal case [Электронный ресурс] // The Guardian. – 15.03.2018. – Режим доступа: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/15/salisbury-poisoning-uk-us-germany-and-france-issue-joint-statement> (дата звернення: 20.10.2025).
289. Video – Rapid Trident 2019 [Электронный ресурс] // DVIDS. – Режим доступа: <https://www.dvidshub.net/video/710124/rapid-trident-2019> (дата звернення: 19.10.2025).
290. Volodymyr Zelenskyu and Boris Johnson sign Agreement on Political Cooperation, Free Trade and Strategic Partnership between Ukraine and Great Britain [Электронный ресурс] // Embassy of Ukraine to the United Kingdom of Great

Britain and Northern Ireland. – Режим

доступу: <https://uk.mfa.gov.ua/en/news/volodymyr-zelenskyu-and-boris-johnson-sign-agreement-political-cooperation-free-trade-and-strategic-partnership-between-ukraine-and-great-britain>(дата звернення: 19.10.2025).

291. Wales Summit Declaration issued by NATO Heads of State and Government (2014), 05 September [Електронний ресурс] // НАТО. – Режим

доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm (дата звернення: 19.10.2025).

292. War in Ukraine | Global Conflict Tracker [Електронний ресурс] // Council on Foreign Relations. – Режим

доступу: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine> (дата звернення: 19.10.2025).

293. War in Ukraine – Save the Children International [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://www.savethechildren.net/what-we-do/emergencies/war-ukraine> (дата звернення: 05.11.2025).

294. What did the UK trade with Ukraine in 2021? [Електронний ресурс] // Office for National Statistics. – 30.03.2022. – Режим

доступу: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/whatdidtheuktradewithukrainein2021/2022-03-30> (дата звернення: 15.10.2023).

295. Why Britain needs a new Russia policy [Електронний ресурс] // Chatham House. – 2022. – Режим

доступу: <https://www.chathamhouse.org/2022/01/why-britain-needs-new-russia-policy> (дата звернення: 28.10.2025).

296. Why is Britain so strongly behind Ukraine? Does it matter? [Електронний ресурс] // British Foreign Policy Group (BFPG). – 2023. – Режим

доступу: <https://bfp.org.uk/2023/02/why-is-britain-so-strongly-behind-ukraine/> (дата звернення: 19.10.2025).

297. Williams C. A public (dis)service: Exploring BBC Online as propaganda when framing the Russia–Ukraine war : Master’s thesis in Political Communication [Електронний ресурс]. – University of Leeds, School of Media and Communication, 2024. – 75 p. – Режим

доступу: <https://ahc.leeds.ac.uk/download/downloads/id/950/a-public-disservice-exploring-bbc-online-as-propaganda-when-framing-the-russia-ukraine-war---charles-williams.pdf> (дата звернення: 07.11.2025).

298. [Withdrawn] Homes for Ukraine scheme: frequently asked questions [Електронний ресурс] // GOV.UK. – 2025. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/guidance/homes-for-ukraine-scheme-frequently-asked-questions> (дата звернення: 08.11.2025).
299. Yakovenko N. L. Ukrainian-British relations after Brexit: Bilateral cooperation and European integration of Ukraine [Електронний ресурс] // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2024. – Режим доступу: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3915/3565> (дата звернення: 29.10.2025).
300. ‘You’ll never save the world with art, but it will help you survive’: artist calls on Ukraine to promote its culture [Електронний ресурс] // The Guardian. – 29.07.2025. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/29/artist-pavlo-makov-calls-on-ukraine-to-promote-culture> (дата звернення: 07.11.2025).
301. Zheng N. The Content Analysis of BBC Live News Reports of the Russia–Ukraine War [Електронний ресурс] // SEAA 2022: Proceedings of the International Conference on Social Education and Arts. – ASSEHR, vol. 675. – 2023. – P. 1269–1276. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/368496694> (дата звернення: 07.11.2025).

Петренко Д.С. Українсько-британські відносини в умовах геополітичних трансформацій 2014–2025 рр

Резюме. У даній роботі досліджено військово-безпекові, політичні, економічні та гуманітарно-культурні відносини між Україною та Великою Британією протягом 2014-2025 рр. На основі офіційних документів, статистичних даних, аналітичних звітів та медіаматеріалів зроблено висновки про еволюцію двостороннього партнерства та визначено ключові чинники його посилення у кризових умовах. Окрему увагу приділено впливу російської агресії на трансформацію політики Лондона щодо України та на формування нової архітектури європейської безпеки.

Проаналізовано масштаби та динаміку військово-технічної співпраці, зокрема роль операцій Orbital і Interflex, обсяги британської військової допомоги, постачання озброєнь та участь Сполученого Королівства у міжнародних коаліціях підтримки України. Визначено, що саме після 24 лютого 2022 р. Велика Британія стала одним із ключових стратегічних партнерів України у сфері оборони, дипломатії та санкційної політики.

У роботі також досліджено торговельно-економічні відносини двох держав, включно з дією Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю й стратегічне партнерство (2020 р.), розвитком інвестицій та фінансової підтримки України з боку Лондона. Розглянуто гуманітарний вимір співпраці: підтримку українських біженців за програмою Homes for Ukraine, діяльність української діаспори у Великій Британії та культурні ініціативи, спрямовані на зміцнення позитивного іміджу України.

Автором визначено, що у 2014-2025 рр. українсько-британські відносини перейшли від нейтрально-партнерського рівня до союзу, який можна охарактеризувати як стратегічний та може мати довгострокові перспективи подальшого поглиблення у сферах безпеки, економіки та міжнародної взаємодії.

Petrenko D. S. Ukrainian–British Relations in the Context of Geopolitical Transformations (2014–2025)

Summary. This study examines the military-security, political, economic, and humanitarian-cultural relations between Ukraine and the United Kingdom throughout 2014–2025. Drawing on official documents, statistical data, analytical reports, and media sources, the research identifies the main stages in the evolution of bilateral cooperation and determines the key factors that strengthened the partnership under conditions of geopolitical turbulence. Special attention is devoted to the impact of

Russian aggression on the transformation of the UK's policy towards Ukraine and on the formation of a new European security architecture.

The thesis analyzes the scale and dynamics of military-technical cooperation, including the role of Operations Orbital and Interflex, the volume of British military assistance, arms deliveries, and the participation of the United Kingdom in international coalitions supporting Ukraine. It is established that after 24 February 2022, the UK became one of Ukraine's principal strategic partners in the fields of defence, diplomacy, and sanctions policy.

The study also explores the trade and economic relations between the two countries, including the implementation of the Political Cooperation, Free Trade and Strategic Partnership Agreement (2020), the development of investment cooperation, and the financial support provided by London for Ukraine's resilience and recovery. The humanitarian dimension is analysed through the UK's response to Ukrainian displacement, in particular the Homes for Ukrainians sponsorship scheme, the activities of the Ukrainian diaspora, and cultural initiatives aimed at strengthening Ukraine's positive international image.

The author concludes that between 2014 and 2025 Ukrainian-British relations evolved from a neutral-partnership format into a relationship that can be characterised as a strategic alliance, with the potential for long-term deepening in the fields of security, economics, and international cooperation.